

GUIA PER AL RESPECTE
A LA DIVERSITAT DE CREENCES
ALS SERVEIS SOCIALS
BÀSICS DE CATALUNYA

Generalitat
de Catalunya

**GUIA PER AL RESPECTE
A LA DIVERSITAT DE CREENCES
ALS SERVEIS SOCIALS
BÀSICS DE CATALUNYA**

Biblioteca de Catalunya

Guia per al respecte a la diversitat de creences als serveis socials bàsics de Catalunya.

– (Col·lecció “Guies sobre la diversitat religiosa” ; 7)

I. Benavent, Enric (Benavent i Vallès), editor literari

II. Massallé, Anna, editor literari   III. Col·lecció: Guies sobre la diversitat religiosa ; 7

1. Pluralisme religiós – Catalunya   2. Serveis socials – Catalunya – Aspectes religiosos

2-673(460.23)

364(460.23):2

Col·lecció “Guies sobre la Diversitat Religiosa”, 7

Barcelona, novembre de 2021

© Generalitat de Catalunya

Departament de Justícia.

Direcció General d’Afers Religiosos

Han participat en l’elaboració de la Guia:

Laura Agut

Enric Benavent

Cari Castillo

Pere Cortada

Isabel Escandell

Anna Massallé

Coordinació:

Enric Benavent

Anna Massallé

Assessorament lingüístic:

Antònia Fernández

Producció:

Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions

DL B 20452-2021

1. PRESENTACIÓ	7
2. MARC JURÍDIC	11
2.1. MARC JURÍDIC EN L'ÀMBIT INTERNACIONAL.....	11
2.2. MARC JURÍDIC EN L'ÀMBIT EUROPEU.....	14
2.3. MARC JURÍDIC ESPANYOL	17
2.4. MARC JURÍDIC CATALÀ.....	20
3. PRINCIPIS D'ACTUACIÓ	23
3.1. PRINCIPIS GENERALS.....	23
3.2. PRINCIPIS PROPIS DE L'ÀMBIT DELS SERVEIS SOCIALS.....	24
4. RECOMANACIONS	27
4.1. RECOMANACIONS GENERALS.....	27
4.2. ALIMENTACIÓ I RELIGIÓ EN L'ÀMBIT DELS SERVEIS SOCIALS.....	29
4.2.1. <i>Famílies que reben ajudes socials per a alimentació</i>	29
4.2.2. <i>Beques per al menjador escolar i diversitat religiosa</i>	30
4.2.3. <i>Menjadors socials i centres de distribució d'aliments</i>	32
4.3. VESTUARI I SÍMBOLS RELIGIOSOS.....	33
4.4. CELEBRACIONS RELIGIOSES.....	34
4.5. DERIVACIONS A ALTRES SERVEIS	35
4.6. SITUACIONS DERIVADES DE LA MORT	36
4.7. REFLEXIONS SOBRE LES RELACIONS ENTRE CULTURA I RELIGIÓ.....	38
4.7.1. <i>Els matrimonis forçats</i>	38
4.7.2. <i>La mutilació genital femenina</i>	39

5. BONES PRÀCTIQUES	40
5.1. BONES PRÀCTIQUES RELACIONADES AMB LA GESTIÓ DELS SERVEIS SOCIALS BÀSICS.....	40
5.1.1. <i>Aclarir rumors relatius als menjadors escolars</i>	40
5.1.2. <i>Centre de distribució d'aliments (CDA)</i>	41
5.1.3. <i>Targeta moneder per cobrir necessitats bàsiques</i>	42
5.1.4. <i>Consideració de les festes religioses en el funcionament habitual dels serveis</i>	43
5.1.5. <i>Formació de professionals</i>	44
5.1.6. <i>Generar confiança entre els serveis socials bàsics i les comunitats religioses</i>	45
5.2. BONES PRÀCTIQUES ON HI HA IMPLICATS DIVERSOS ORGANISMES DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA.....	46
5.2.1. <i>Inclusió de criteris de respecte a la diversitat religiosa en les subvencions</i>	46
5.2.2. <i>Un local adequat per a grans celebracions religioses</i>	47
5.2.3. <i>Itinerari sobre creences i religions</i>	48
5.2.4. <i>Cafè col·loqui</i>	49
5.2.5. <i>Voluntariat per la llengua interreligiós</i>	50
5.2.6. <i>Celebracions religioses obertes a la ciutat</i>	50
6. ANNEXOS	52
ANNEX I. REFERÈNCIES LEGALS	52
ANNEX II. INFORMACIÓ SOBRE CONFESSIONS RELIGILOSES	80
ESGLÉSIA CATÒLICA.....	80
ESGLÉSIES EVANGÈLIQUES.....	87
ISLAM.....	91
TESTIMONIS CRISTIANS DE JEHOVÀ.....	97
BUDISME.....	102

ESGLÉSIES ORTODOXES.....	107
HINDUISME.....	112
ESGLÉSIA ADVENTISTA DEL SETÈ DIA.....	117
ESGLÉSIA DE JESUCRIST DELS SANTS DELS DARRERS DIES.....	121
FE BAHÁ'Í.....	124
SIKHISME.....	128
TAOISME.....	132
JUDAISME.....	136
ANNEX III. QUADRE RESUM SOBRE CONFESIONS RELIGIOSES.....	142
ANNEX IV. CALENDARI DE FESTIVITATS RELIGIOSES.....	146
ANNEX V. RECURSOS.....	147

1. PRESENTACIÓ

Catalunya gaudeix d'una gran diversitat religiosa, que ha crescut en quantitat i en pluralitat durant les darreres dècades. Es calcula que actualment a Catalunya hi ha establertes tretze confessions religioses, a banda d'altres tradicions espirituals menys institucionalitzades. D'aquestes tretze confessions, l'Església catòlica és, de llarg, la que està més implantada al país en nombre de centres de culte. Tanmateix, al territori català també hi podem trobar molts centres de culte pertanyents al protestantisme, l'islam, els testimonis cristians de Jehovà, el budisme, les esglésies ortodoxes, l'hinduisme, l'Església Adventista del Setè Dia, l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies, el sikhisme, la Fe bahá'í, el taoisme i el judaisme, principalment.

Cadascuna d'aquestes tradicions religioses, lluny de ser un tot homogeni, conté una gran diversitat interna que no es pot obviar. Dos fidels vinculats a una mateixa tradició religiosa poden *creure* de maneres molt diferents. Alhora, de la mateixa manera que el com es creu allò que es creu estableix la diversitat interna dins d'una mateixa religió, també pot acostar posicions entre persones vinculades a religions diferents. Per exemple, els místics de dues religions diferents podrien trobar entre ells moltes similituds i punts de contacte.

Ens trobem, doncs, amb una gran diversitat religiosa que té dues dimensions. La diversitat que prové pel fet que a Catalunya hi ha fidels de diferents confessions religioses, però també la diversitat de les maneres de *creure* i de *practicar* que tenen les persones d'una mateixa religió.

Aquesta gran diversitat implica reptes per al conjunt dels serveis públics. Les administracions reben noves demandes que han de ser capaces de gestionar i, per tant, els treballadors públics han de poder comptar amb les eines adients per tal de poder donar les respostes adequades davant de cada situació concreta.

El personal de l'Administració ha de ser coneixedor de les característiques bàsiques dels diferents col·lectius religiosos; ha de saber quines demandes els poden formular i tenir previstos els mecanismes adequats per tal de poder-les satisfer, sempre que això no impliqui una violació de la legalitat o una interferència inassolible en el funcionament habitual d'aquests serveis. Alhora, ha de ser conscient que les demandes que es formulin dependran, no només de la religió a la qual estigui vinculada la persona que formula la demanda, sinó també de la manera de creure que té, del grau d'ortodòxia de la seva pràctica religiosa i, en definitiva, de la seva pròpia manera d'entendre i de viure la religió. Per tant, ha de tenir clar que dues persones vinculades a una mateixa religió no tenen per què efectuar les mateixes demandes ni esperar les mateixes respostes.

Aquesta riquesa religiosa que existeix a la societat es visualitza i arriba també als serveis socials bàsics: uns serveis que són universals, oberts a totes les persones que puguin sol·licitar informació i orientació i que atenen i intervenen en persones, famílies i grups socials que es troben en situació de risc social o d'exclusió. Per tant, tota la diversitat religiosa existent a la societat és susceptible de rebre atenció als serveis socials.

Els serveis socials ofereixen atenció als diferents àmbits de la vida de les persones. En aquest sentit, les creences i pràctiques religioses poden manifestar-se de maneres diverses: per qüestions d'indumentària, d'alimentació i d'horaris i festivitats, entre d'altres.

Aquesta guia està pensada especialment per a vosaltres, els treballadors dels serveis socials bàsics. Perquè pugueu oferir una atenció integral de més qualitat a les persones que ateneu. Perquè pugueu fer-ho des del coneixement de les diverses creences. Perquè, en definitiva, pugueu millorar la qualitat de vida de les persones a qui assistiu.

Aquesta guia s'adreça específicament als treballadors dels serveis bàsics d'atenció social. En un futur pròxim, es preveu que es publiquin noves guies adreçades als serveis socials específics i que s'adaptin concretament a les demandes que s'hi poden produir.

La guia que teniu a les mans s'estructura en cinc capítols, on trobareu una explicació general sobre el marc legal relatiu als drets de llibertat religiosa i la regulació dels serveis socials bàsics, els principis que han de guiar l'actuació dels professionals en aquests serveis, una bateria de recomanacions relatives a les diferents demandes i situacions que es poden produir en aquests serveis de resultes de la diversitat religiosa existent, i un seguit de bones pràctiques que volen ser una font d'inspiració per a una atenció de qualitat.

Alhora, la guia compta amb diversos annexos que aporten informació que pot ser útil a l'hora de conèixer

i gestionar la diversitat religiosa en l'àmbit dels serveis socials. Entre els annexos trobareu un recull de les referències legals més importants relatives al dret de llibertat religiosa, als serveis socials, a la infància i a l'acollida de persones, així com un conjunt de fitxes que expliquen les principals característiques de cadascuna de les confessions establertes a Catalunya. També hi trobareu un apartat sobre el calendari interreligiós i un apartat de recursos consultables sobre la diversitat religiosa, la llibertat religiosa i l'organització dels serveis socials.

Aquesta guia és producte de la col·laboració entre el Departament de Governació, Administracions Públiques i Habitatge, primer, i de Justícia, posteriorment, i el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, primer, i de Drets Socials, posteriorment. Aquesta col·laboració s'ha plasmat en la creació d'un grup de treball interdisciplinari que ha comptat amb la coordinació d'un professor de treball social de la facultat de la Fundació Pere Tarrés.

Les confessions religioses col·laboren amb el Govern de la Generalitat de Catalunya per tal de garantir l'exercici i el respecte dels drets de la llibertat religiosa dels ciutadans, especialment els que es troben en situacions més vulnerables. Aquesta col·laboració ha de continuar i s'ha de fomentar encara més en els anys a venir. Estem convençuts que aquesta guia serà un instrument de gran utilitat per impulsar aquesta col·laboració en l'àmbit dels serveis socials.

2. MARC JURÍDIC

2.1. MARC JURÍDIC EN L'ÀMBIT INTERNACIONAL

La Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH) és explícita a l'hora de reconèixer el dret de tota persona a la llibertat de pensament, de consciència i de religió. L'article 18 d'aquesta declaració assenyala que “aquest dret inclou la llibertat de canviar de religió o de creença, i la llibertat de manifestar-les individualment o col·lectivament, en públic o en privat, mitjançant l'ensenyament, la pràctica, el culte i l'observança”.

Tal com recorda l'observació general número 22 del Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides (1993), aquest article protegeix les conviccions teistes, no teistes i atees, així com el dret de no professar cap religió o convicció. Aquesta observació mostra com es desenvolupa la llibertat de manifestar la religió a través del culte, les celebracions rituals, les pràctiques i l'ensenyament. El culte inclou actes rituals i cerimonials i les seves pràctiques –incloent-hi la construcció de llocs de culte, l'ús de fórmules i objectes rituals, l'exhibició de símbols, l'observança de festes religioses i dies de descans. L'observança i pràctica de la religió i de les creences poden incloure també, diu el punt 4, “costums com ara l'observança de normes dietètiques, l'ús de peces de vestir o lligadures distintives, la participació en ritus associats a determinades etapes de la vida i l'ús d'un llenguatge especial que habitualment només parlen els membres del grup.”

Aquest dret és recollit i protegit per molts altres pactes, convenis i documents internacionals, com per exem-

La Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH) és explícita a l'hora de reconèixer el dret de tota persona a la llibertat de pensament, de consciència i de religió.

Aquest dret és recollit i protegit per molts altres pactes, convenis i documents internacionals.

ple el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics del 1966 (PIDCP). L'article 18 d'aquest pacte descriu el dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió en termes quasi idèntics als de la Declaració Universal, i afegeix que “ningú no pot ser objecte de mesures coercitives que puguin menyscar la llibertat de tenir o adoptar la religió o les creences de la seva tria”. Aquest dret fonamental estarà subjecte únicament “a les limitacions que prescriu la llei i que siguin necessàries per a protegir la seguretat, l'ordre, la salut o la moral públiques o els drets i llibertats fonamentals dels altres.” El Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics recull també el compromís dels Estats membres de “respectar la llibertat de les mares i els pares o, quan escaigui, la de les persones tutores legals, per garantir que les filles i fills rebin l'educació religiosa o moral d'acord amb les pròpies conviccions”.

Per la seva banda, la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial, de 21 de desembre de 1965, ratificada per l'Assemblea General de Nacions Unides, fa constar, en l'article 5, que “els estats part es comprometen a prohibir i eliminar la discriminació racial en totes les seves formes, i a garantir el dret de tota persona a la igualtat davant la llei, sense cap distinció de raça, color, origen nacional o ètnic”, particularment en el gaudi del “dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió”.

Paral·lelament, la DUDH protegeix el dret de les persones a tenir “un nivell de vida que asseguri la seva salut, el seu benestar i el de la seva família, especialment quant a alimentació, a vestit, a habitatge, a atenció mèdica i als

serveis socials necessaris”; les persones també tenen dret a la seguretat en cas de desocupació, malaltia, invalidesa, viduïtat, vellesa o en altres casos de pèrdua dels mitjans de subsistència a causa de circumstàncies independents de la seva voluntat. En especial, la DUDH es refereix al dret a una ajuda i a una assistència especials per a la protecció social de la maternitat i la infantesa (article 25).

La Convenció sobre els Drets de l'Infant (Nacions Unides, 1989) tracta especialment els drets dels menors. L'article 14 estableix que són drets de l'infant el dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió, i és dret dels seus progenitors o tutors legals dirigir l'infant, d'acord amb el desenvolupament de les seves facultats, en l'exercici dels drets a la llibertat de manifestar la pròpia religió o les pròpies creences, que només pot tenir les limitacions legals necessàries per a protegir la seguretat, l'ordre, la salut o la moral públiques i els drets i les llibertats fonamentals dels altres. Alhora, la Convenció declara, a l'article 2, el compromís dels estats membres de respectar els drets que s'hi anuncien i a assegurar “un nivell de vida adequat al seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social” (article 27).

L'article 17 de la Convenció recull el compromís dels estats membres de vetllar perquè l'infant tingui accés a informacions i materials informatius, en especial els que tenen per finalitat promoure el seu benestar social, espiritual i moral, i la seva salut física i mental. A més, l'article 20 declara que l'infant privat temporalment o permanentment del seu entorn familiar o quan no es pugui permetre que hi romanguí, té dret a la protecció i l'ajuda es-

pecials de l'Estat. "Aquesta atenció pot comprendre, entre d'altres, l'acolliment familiar, la Kafala de la llei islàmica, l'adopció o, si és necessari, la col·locació en institucions apropiades per a l'atenció de l'infant". També estableix que "en considerar les solucions, s'ha de prestar una atenció especial al fet que és desitjable que l'infant continuï la seva educació en el seu propi medi ètnic, religiós, cultural i lingüístic".

La protecció dels infants pertanyents a minories ètniques queda recollida a l'article 30, que estableix que als estats "on hi hagi minories ètniques, religioses o lingüístiques, o persones d'origen indígena, a l'infant que pertanyi a una minoria o que sigui indígena no se li pot negar mai, en comunitat amb els altres membres del seu grup, el dret a gaudir de la seva pròpia cultura, a professar i practicar la seva pròpia religió i a utilitzar la seva pròpia llengua".

2.2. MARC JURÍDIC EN L'ÀMBIT EUROPEU

En l'àmbit europeu, el dret de llibertat de pensament, de consciència i de religió, que inclou la protecció de la manifestació pública de les conviccions religioses, està protegit per l'article 9 del Conveni Europeu de Drets Humans (d'ara endavant CEDH), signat a Roma el 4 de novembre de 1950 i ratificat per Espanya per Instrument de 26 de setembre de 1979. Els primers apartats d'aquest article assenyalen que tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió, i reiteren el que estableix la Declaració Universal dels Drets Humans quant al fet que aquest dret implica la llibertat que té tota persona a canviar de religió o de convicció, així com la llibertat

de manifestar la seva religió o convicció individualment o col·lectiva, en públic o en privat, mitjançant el culte, l'ensenyament, les pràctiques i l'acompliment dels ritus. El CEDH també explicita que “la llibertat de les persones a manifestar la seva religió o les seves conviccions no pot ser objecte d'altres restriccions que aquelles que, previstes per la llei, constitueixen mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat pública, la protecció de l'ordre, de la salut o de la moral públiques, o per a la protecció dels drets i les llibertats d'altri”. També preveu, en l'article 14, la protecció del gaudi de drets i llibertats contra qualsevol forma de discriminació, també la religiosa.

La Carta dels Drets Fonamentals, incorporada com a Declaració a l'annex de l'Acta final al Tractat de Lisboa d'11 de novembre de 2011, en l'article 10 reproduïx literalment l'article 9 del CEDH.

La Unió Europea reconeix i respecta, a l'article 34 de la Carta, el dret d'accés a les prestacions de seguretat social i als serveis socials que garanteixen una protecció en casos com la maternitat, la malaltia, els accidents laborals, la dependència o la vellesa, i també en cas de pèrdua de feina, segons les modalitats establertes pel dret comunitari i les legislacions i pràctiques nacionals.

La Directiva 2000/78/CE del Consell de 27 de novembre de 2000, relativa a l'establiment d'un marc general per a la igualtat de tracte a la feina i a l'ocupació, elimina la possibilitat de discriminació per motius de religió al lloc de treball, amb l'excepció dels casos on sigui un requisit essencial, determinant i proporcionat i l'objectiu

En l'àmbit europeu, el dret de llibertat de pensament, de consciència i de religió, que inclou la protecció de la manifestació pública de les conviccions religioses, està protegit per l'article 9 del Conveni Europeu de Drets Humans.

legítim i de les disposicions específiques que tenen previstes alguns estats per fixar requisits en virtut de l'estatut reconegut a comunitats religioses (article 1; consideracions 11, 12, 23, 24). La prohibició de la discriminació no impedeix que es compensi les religions que pateixen desavantatges, en permetre que s'organitzin per satisfer necessitats pròpies (article 3.2; consideració 26). Els estats han de garantir que les víctimes de discriminació en l'àmbit de la feina i de l'ocupació per motiu de religió han de disposar dels mitjans de protecció jurídica adequats (consideració 29).

En l'àmbit municipal, la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat estableix el principi d'igualtat de drets i no-discriminació que es reconeixen a totes les persones que viuen a les ciutats signatàries, independentment de la seva nacionalitat.

En l'àmbit municipal, la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat (Saint-Denis, de 18 de maig de l'any 2000), estableix el principi d'igualtat de drets i no-discriminació que es reconeixen a totes les persones que viuen a les ciutats signatàries, independentment de la seva nacionalitat. Aquests drets els han de garantir les autoritats municipals sense cap discriminació pel color, l'edat, el sexe o l'opció sexual, la llengua, la religió, l'opinió política, l'origen nacional o social, o el nivell d'ingressos. La signatura o adhesió a la Carta significa, en l'àmbit de la ciutat, un plus de compromís en la protecció de la llibertat cultural, lingüística i religiosa, i el dret a exercir-la, garantida per les autoritats, que també han de vetllar per evitar la creació de guetos (articles II i III).

En l'àmbit de la protecció de dades personals, el Reglament (UE) 2016/679 del Parlament i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades, a l'article 9 prohibeix el

tractament de dades personals que revelin, entre d'altres, les conviccions religioses o filosòfiques. El mateix article estableix en quins casos el tractament d'aquestes dades pot ser una excepció.

2.3. MARC JURÍDIC ESPANYOL

El dret de llibertat religiosa, en la seva dimensió individual i col·lectiva, es reconeix com a dret fonamental a l'article 16 de la Constitució espanyola, on llegim que es garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats sense cap més limitació quan siguin manifestats, que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la llei. Aquest article també diu que “ningú no pot ser obligat a declarar quant a la seva ideologia, religió o creences” i que “els poders públics han de tenir en compte les creences religioses de la societat espanyola i mantenir les conseqüents relacions de cooperació amb l'Església catòlica i les altres confessions”.

La Constitució espanyola també recull el compromís dels poders públics de garantir la suficiència econòmica als ciutadans durant la tercera edat i de promoure el benestar de la ciutadania mitjançant un sistema de serveis socials que atengui els problemes específics de salut, habitatge, cultura i lleure (article 50).

El desplegament de l'article 16 es fa mitjançant la Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa (d'ara endavant LOLR), que a l'article 2 enumera les diferents manifestacions de la llibertat religiosa que formen part del contingut essencial del dret. La LOLR recorda que

El dret de llibertat religiosa, en la seva dimensió individual i col·lectiva, es reconeix com a dret fonamental a l'article 16 de la Constitució espanyola.

El desplegament de l'article 16 es fa mitjançant la Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa.

l'Estat garanteix el dret fonamental a la llibertat religiosa i de culte i que les creences religioses no poden rebre un tracte desigual ni ser discriminades davant la llei. És per això que especifica que “no es poden al·legar motius religiosos per impedir a ningú l'exercici de qualsevol treball o activitat o el desenvolupament de càrrecs o funcions públiques”. L'article 3 d'aquesta Llei assenyala que “l'exercici dels drets que dimanen de la llibertat religiosa i de culte té com a únic límit la protecció del dret dels altres a l'exercici de les seves llibertats públiques i drets fonamentals, així com la salvaguarda de la seguretat, de la salut i de la moralitat pública, elements constitutius de l'ordre públic protegit per la llei en l'àmbit d'una societat democràtica”.

Totes aquestes normes internacionals i estatals estableixen quatre principis que cal tenir presents:

- El dret a la llibertat de creences de les persones i les comunitats i a la seva manifestació pública, sense cap discriminació ni coerció
- La neutralitat de l'Estat i, per tant, de l'Administració pública
- La cooperació dels poders públics amb les confessions
- El foment, per part dels poders públics, de la convivència social, cultural i religiosa

A més, cal tenir en compte els diferents tractats i acords amb rang de llei signats per l'Estat espanyol que estableixen drets específics per a determinades confessions religioses. En particular, cal citar l'Acord amb la Santa Seu sobre assumptes jurídics (3 de gener de 1979), l'Acord de cooperació de l'Estat amb la Federació d'Entitats Re-

ligioses Evangèliques d'Espanya (Llei 24/1992, de 10 de novembre), l'Acord de cooperació entre l'Estat espanyol i la Federació de Comunitats Jueves d'Espanya (Llei 25/1992, de 10 de novembre) i l'Acord de cooperació entre l'Estat espanyol i la Comissió Islàmica d'Espanya (Llei 26/1992, de 10 de novembre).

Els acords de cooperació es refereixen a alguns aspectes del règim jurídic dels llocs de culte i garanteixen l'exercici del dret a l'assistència religiosa de les persones internes en centres o establiments penitenciaris, hospitalaris, assistencials o altres d'anàlegs del sector públic. Estableixen que, en tot cas, l'assistència religiosa s'ha de prestar amb ple respecte al principi de llibertat religiosa, amb observança de les normes d'organització i règim intern dels centres.

Pel que fa a l'ensenyament religiós, l'Estat, mitjançant l'Instrument de ratificació de l'Acord entre l'Estat espanyol i la Santa Seu sobre ensenyament i afers culturals, signat a la Ciutat del Vaticà el 3 de gener de 1979, i altres normes complementàries, garanteix l'ensenyament religiós catòlic als centres educatius, llevat que es manifesti el contrari.

En relació amb les esglésies evangèliques, les comunitats jueves i les comunitats musulmanes, els acords de cooperació expliciten el dret dels alumnes a rebre ensenyament religiós d'aquestes confessions als centres docents públics i privats concertats, en els nivells d'educació infantil, educació primària i educació secundària. A més, estableixen que els alumnes estan dispensats de l'assistència a classe i de la realització d'exàmens en les dates més

A més, cal tenir en compte els diferents tractats i acords amb rang de llei signats per l'Estat espanyol que estableixen drets específics per a determinades confessions religioses.

assenyalades de la seva confessió, en els termes en què s'expressi en l'acord corresponent (articles 9, 10 i 12 dels acords).

Cal fer una referència especial a l'Acord de cooperació signat entre l'Estat espanyol i la Comissió Islàmica d'Espanya, que en l'article 14 diu que "l'alimentació dels internats en centres o establiments públics i dependències militars, i la dels alumnes musulmans dels centres docents públics i privats concertats que ho sol·licitin, es procurarà adequar als preceptes religiosos islàmics, així com l'horari dels àpats durant el mes de dejuni (ramadà)".

Finalment, cal tenir en compte que, d'acord amb l'article 16 de la Constitució, ningú no pot ser obligat a declarar sobre la seva ideologia, religió o creences. L'article 9 de la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals, concreta que el mer consentiment de l'afectat no és suficient per aixecar la prohibició al tractament de dades que revelin, entre d'altres, les conviccions religioses o filosòfiques de les persones físiques.

2.4. MARC JURÍDIC CATALÀ

L'Estatut d'autonomia de Catalunya insta els poders públics a tenir una actitud activa en pro del respecte als drets de llibertat religiosa. En aquest sentit, l'article 42.7 estableix que "els poders públics han de vetllar per la convivència social, cultural i religiosa entre totes les persones a Catalunya i pel respecte a la diversitat de creences i conviccions ètiques i filosòfiques de les persones, i han

de fomentar les relacions interculturals per mitjà de l'impuls i la creació d'àmbits de coneixement recíproc, diàleg i mediació.”

Així mateix, l'article 40.8 preveu que els poders públics han de promoure la igualtat de totes les persones amb independència de l'origen, la nacionalitat, el sexe, la raça, la religió, la condició social o l'orientació sexual, i també han de promoure l'erradicació del racisme, de l'antisemitisme, de la xenofòbia, de l'homofòbia i de qualsevol altra expressió que atempti contra la igualtat i la dignitat de les persones.

Les competències de la Generalitat en matèria d'affers religiosos s'estableixen a l'article 161 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya i, entre d'altres, inclouen la competència exclusiva en matèria d'entitats religioses que compleixen la seva activitat a Catalunya.

En l'àmbit de la protecció social, l'Estatut concreta els drets dels diferents col·lectius que en són objecte. Així, l'article 16 recull el dret de les famílies a rebre prestacions socials i ajuts públics per atendre les càrregues familiars, i els articles 17 i 18 es refereixen als drets dels menors a rebre l'atenció integral necessària per al desenvolupament de la seva personalitat i el seu benestar, i també als de les persones grans de manera que puguin viure amb dignitat, lliures d'explotació i de maltractaments, sense que puguin ésser discriminades a causa de l'edat.

Més concretament, la Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials, estableix que “els serveis socials tenen

L'Estatut d'autonomia de Catalunya insta els poders públics a tenir una actitud activa en pro del respecte als drets de llibertat religiosa.

Les competències de la Generalitat en matèria d'affers religiosos s'estableixen a l'article 161 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya i, entre d'altres, inclouen la competència exclusiva en matèria d'entitats religioses que compleixen la seva activitat a Catalunya.

Llei 12/2007, de serveis socials, estableix que “els serveis socials tenen com a finalitat assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mitjançant la cobertura de les seves necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones”.

L'article 7 d'aquesta Llei estableix que són especialment destinatàries dels serveis socials, entre d'altres, les persones que són discriminades per raó de la seva religió.

com a finalitat assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mitjançant la cobertura de les seves necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones”. L'article 7 d'aquesta Llei estableix que són especialment destinatàries dels serveis socials, entre d'altres, les persones que són discriminades per raó de la seva religió.

Alhora, l'article 8 de la Llei proclama que “s'ha de tenir una cura especial a garantir els drets i les llibertats fonamentals i facilitar-ne l'exercici en la relació que s'estableix amb les persones per a la prestació dels serveis socials”.

Per la seva banda, la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i oportunitats en la infància i l'adolescència, en l'article 4 estableix que els poders públics han d'interpretar i aplicar la llei “garantint la igualtat en la diferència dels infants i els adolescents d'ambdós sexes, per tal d'eliminar la discriminació sexista, per raó d'origen, color, idioma, religió, opinió política o d'una altra índole, (...) o qualsevol altra condició personal pròpia o de llurs progenitors o representants legals.”

3. PRINCIPIS D'ACTUACIÓ

3.1. PRINCIPIS GENERALS

En el marc d'una societat laica, la gestió pública de la diversitat religiosa s'ha de basar en l'existència d'uns principis ètics d'actuació que garanteixin la igualtat de totes les persones, així com una gestió respectuosa amb totes les opcions espirituals i/o religioses. En aquest sentit, el Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa proposa, al document *La diversitat religiosa en les societats obertes. Criteris de discerniment*, els principis generals d'actuació següents, basats en la Declaració Universal dels Drets Humans (1948):

1. El respecte mutu.
2. La mútua coneixença i benvolença.
3. La desconstrucció de prejudicis negatius i ofensius.
4. L'equitat en la dignitat de les persones, independentment de les seves opcions espirituals i/o religioses.
5. La llibertat de creences i d'expressió de les creences i de les conviccions.
6. El respecte a la integritat física i moral de totes les persones.
7. La cura pels grups minoritaris, perquè puguin expressar-se en el conjunt social.
8. La condemna de qualsevol forma d'extremisme i de violència en qualsevol de les seves formes.

3.2. PRINCIPIS PROPIS DE L'ÀMBIT DELS SERVEIS SOCIALS

Els serveis socials bàsics també han de tenir en compte, per a una atenció respectuosa amb la diversitat de creences i la llibertat religiosa, alguns principis propis que emanen de la Llei 12/2007, de serveis socials. En destaquem els següents:

– **Universalitat:** Els poders públics han de garantir a tothom el dret d'accés als serveis socials i al seu ús efectiu en condicions d'igualtat, equitat i justícia redistributiva. Aquest principi no exclou, però, que l'accés es pugui condicionar al fet que els usuaris compleixin determinats requisits i paguin una contraprestació econòmica per assegurar la corresponsabilitat entre els usuaris i les administracions públiques i la sostenibilitat del sistema.

– **Igualtat:** S'ha de poder accedir als serveis socials i s'han de poder utilitzar sense cap mena de discriminació arbitrària per raó de les circumstàncies personals, de gènere, socials o territorials. Tanmateix, aquest principi és compatible amb una discriminació positiva si aquesta es justifica en una recerca de la igualtat real i facilita la integració social.

– **Participació cívica:** El funcionament dels serveis socials ha d'incorporar la participació de la ciutadania en la programació, l'avaluació i el control. També s'ha de garantir la participació dels usuaris en el seguiment i en l'avaluació de la gestió dels serveis.

– **Globalitat:** Els serveis han de donar resposta integral a les necessitats personals, familiars i socials i considerar conjuntament els aspectes relatius a la prevenció, l'atenció, la promoció i la inserció.

– **Foment de la cohesió social:** Els serveis socials han de contribuir a la cohesió social incorporant elements que afavoreixin la inclusió i la integració social.

– **Normalització:** Els serveis socials s'han de prestar a través dels mitjans habituals. S'han d'evitar els serveis que separin les persones de la seva unitat de convivència i de la comunitat o que no les hi integrin, a fi d'afavorir que s'insereixin en les activitats familiars, convivencials, laborals i socials.

– **Atenció personalitzada i integral:** Els serveis socials han d'assegurar una atenció personalitzada mitjançant la valoració integral de la situació personal, familiar i comunitària de l'usuari o usuària.

– **Respecte pels drets de la persona:** Les actuacions en matèria de serveis socials han de respectar sempre la dignitat de la persona i els seus drets.

– **Foment de l'autonomia personal:** Els serveis socials han de facilitar que les persones disposin de les condicions adequades per desenvolupar els projectes vitals, dins la unitat de convivència que desitgin, d'acord amb la naturalesa dels serveis i les seves condicions d'utilització.

– **Continuïtat dels serveis:** El sistema de serveis socials ha de garantir la continuïtat en el temps de les prestacions establertes per llei i per reglament i n'ha de millorar la gestió i la qualitat, sense que es produeixi una reducció o supressió injustificada de qualsevol dels serveis que integren el sistema.

La gestió de la diversitat religiosa en els serveis socials bàsics també ha de tenir en compte alguns principis que

emanen dels codis deontològics de les professions socials i que especifiquem tot seguit:

– **Principi de justícia social:** Per bé que l'accés als serveis socials bàsics és universal, pot haver-hi circumstàncies que en dificultin l'accessibilitat d'alguns col·lectius. Els serveis socials bàsics han de vetllar sempre, i especialment en la primera acollida, per oferir un servei transparent i inclusiu.

– **Principi d'empoderament:** El principi de respecte per les persones ateses està vinculat al respecte per la seva autonomia i llibertat. L'atenció a les persones no pot ignorar la seva història de vida. Un bon diagnòstic social ha d'incorporar tot allò que forma part del passat i del present de les persones. *Empoderar* vol dir acompanyar des de la realitat de l'altre, és a dir, coneixent i posant en valor les seves potencialitats amb una mirada esperançada vers el futur.

– **Principi de participació:** Tothom té dret a participar en l'organització de la comunitat a què pertany. Els professionals han d'intentar aconseguir que sigui la mateixa comunitat la que cerqui i generi recursos i capacitats per solucionar els problemes que els afecten, i així transformar i millorar la qualitat de vida de les persones.

– **Principi de responsabilitat i competència professionals:** Els i les professionals dels serveis socials bàsics basen les seves actuacions en la competència, la capacitat i la qualificació professionals. Treballar en entorns d'alta complexitat demana també als i les professionals capacitat d'autocontrol i de reflexió sobre la pràctica professional. L'actualització i la formació continuada són imprescindibles per comprendre els canvis que de forma vertiginosa es donen a la societat.

4. RECOMANACIONS

4.1. RECOMANACIONS GENERALS

– El personal que treballa als serveis socials bàsics ha de conèixer els drets a què fan referència els principis esmentats a l'apartat 3 (Principis d'actuació) i tenir-los presents en la seva activitat diària.

– Com a principi general d'actuació, cal respectar les creences i les pràctiques religioses de manera igualitària i no s'ha d'entrar en cap discussió amb les persones ateses per raó de les seves creences. Cal reconèixer la religiositat com un dels elements per mitjà dels quals els individus construeixen la seva subjectivitat i participen en la societat; és, també, una referència que permet orientar-se en tot moment en la vida social, i orientar i motivar la pròpia conducta individualment i col·lectivament.

– El personal que treballa als serveis socials bàsics ha de tenir en compte, a l'hora de relacionar-se amb les persones usuàries, que totes les persones tenen dret a no declarar quant a la seva ideologia, religió o creences.

– Cal oferir un mateix tracte qualitatiu envers totes les persones, siguin quines siguin les seves creences i opcions de pensament, amb els mateixos criteris i amb el mateix respecte.

– Cal respectar i, en la mesura del possible, satisfer les peticions que les persones ateses formulin relacionades amb les seves creences, sempre que les demandes s'ajustin a la legalitat i no suposin cap intromissió en els drets i les llibertats de la resta de persones ateses ni cap despesa pública extraordinària.

– És convenient no negar ni jutjar les creences de les persones ateses, ni discutir per les decisions que se'n

El personal que treballa als serveis socials bàsics ha de conèixer els drets a què fan referència els principis esmentats a l'apartat 3 (Principis d'actuació) i tenir-los presents en la seva activitat diària.

Cal respectar les creences i les pràctiques religioses de manera igualitària i no s'ha d'entrar en cap discussió amb les persones ateses per raó de les seves creences.

puguin derivar. Cal acollir les persones en la seva totalitat, amb les seves creences espirituals, religioses i de pensament. Alhora, les persones professionals han de treballar per al major benefici de les persones que atenen, per la cohesió social i per la promoció de l'autonomia personal.

– És recomanable establir, en la mesura que sigui possible, espais o mecanismes estables de relació entre la direcció dels serveis socials bàsics i les persones representants de les comunitats religioses presents al territori, a fi d'afavorir la col·laboració, quan sigui convenient, per tal de facilitar la resolució de possibles situacions que es produeixin en aquests serveis. Així mateix, és recomanable que el personal que treballa als serveis socials bàsics conegui de primera mà les comunitats religioses de la seva zona d'influència.

– És convenient que el personal que treballa als serveis socials bàsics rebi formació relativa als drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència, a la seva gestió i a les diverses sensibilitats espirituals, religioses i filosòfiques presents a Catalunya. Per tant, és desitjable que participi en les possibles sessions formatives organitzades conjuntament per la Secretaria General de Drets Socials, la Direcció General d'Afers Religiosos, les mateixes confessions i les entitats especialitzades en el diàleg interreligiós o intercultural, entre d'altres. Alhora, els treballadors dels serveis socials bàsics poden posar-se en contacte amb la Direcció General d'Afers Religiosos del Departament de Justícia, per tal de sol·licitar informació o assessorament sobre qüestions religioses diverses.

És convenient que el personal que treballa als serveis socials bàsics rebi formació relativa als drets de llibertat religiosa, de pensament i de consciència, a la seva gestió i a les diverses sensibilitats espirituals, religioses i filosòfiques presents a Catalunya.

4.2. ALIMENTACIÓ I RELIGIÓ EN L'ÀMBIT DELS SERVEIS SOCIALS

Cal tenir present que els dejunis i les abstinències alimentàries són quelcom comú a diverses tradicions religioses. En funció de cada tradició, aquests dejunis o abstinències poden comportar:

- El rebuig total de l'aliment en determinades jornades.
- El rebuig total de l'aliment només durant algunes hores del dia.
- El rebuig de determinats aliments.

També hi ha algunes comunitats religioses que commemoren determinades diades consumint determinats aliments. Es poden consultar les particularitats de cada tradició religiosa respecte a les prescripcions alimentàries en l'annex II d'aquesta guia.

La interpretació i la rigidesa en el seguiment dels preceptes alimentaris per motius religiosos varien molt en funció de la religió, el corrent que se segueix, el grau d'observança de la persona o de la família i l'origen cultural de la persona.

4.2.1. Famílies que reben ajudes socials per a alimentació

Algunes persones o famílies que reben ajudes socials relacionades amb l'alimentació poden voler seguir dejunis o abstinències relacionades amb les seves creences religioses. En aquest cas cal considerar:

Cal tenir present que els dejunis i les abstinències alimentàries són quelcom comú a diverses tradicions religioses.

– En línia amb les recomanacions generals, el personal que treballa als serveis socials bàsics ha d'evitar qüestionar les opcions alimentàries de cada família i evitar les estigmatitzacions que això pogués produir.

– Els serveis socials bàsics han d'explorar totes les alternatives que hi pot haver en l'entorn per atendre les demandes específiques sobre opcions alimentàries de les famílies o persones.

– Algunes opcions alimentàries, especialment els dejunis, poden tenir efectes sobre la vida quotidiana de les persones ateses. Els serveis socials bàsics haurien de tenir-ho en compte a l'hora d'abordar els plans personals de treball, els horaris i el calendaris de cites, i d'altres qüestions relacionades amb l'organització de l'atenció d'aquestes persones.

4.2.2. Beques per al menjador escolar i diversitat religiosa

– Els departaments d'Educació i de Salut de la Generalitat faciliten recomanacions als centres educatius per tal que puguin planificar o avaluar els menús de cada centre, així com un servei d'assessorament de programacions i revisions de menús.

– Atesa la necessitat de gestionar peticions relacionades amb el servei de menjador escolar, és convenient que els serveis socials bàsics coneguin la diversitat de menús que s'ofereixen als centres educatius de la zona.

– Tot i que la majoria de tradicions religioses estableixen prescripcions alimentàries, només en alguns casos són obligatòries per als nois i noies. Tanmateix, és habitual trobar infants i adolescents que segueixen les prescripcions alimentàries de la seva tradició religiosa.

– No es pot vulnerar mai el dret a la igualtat de tracte pel que fa a beques o ajuts de menjador argumentant qüestions de diversitat dietètica o cultural.

– Els serveis socials bàsics han de sensibilitzar els centres educatius sobre la necessitat d'incorporar menús que siguin compatibles amb la diversitat religiosa i cultural, sempre que es puguin assumir des d'un punt de vista econòmic i organitzatiu. En aquest sentit, cal recordar que es pot facilitar l'exercici del dret de llibertat religiosa sense que calgui augmentar exageradament el nombre d'opcions (un menú vegetarià, per exemple, pot ser una de les opcions acceptables per fidels de diferents tradicions religioses).

– Algunes persones o famílies poden voler prescindir de determinades ajudes o beques de menjador, per considerar que l'alimentació que se'ls ofereix no és l'adequada d'acord amb la seva religió o les seves conviccions.

– Davant d'un rebuig eventual a les beques de menjador escolar, el personal dels serveis socials bàsics ha de treballar amb les famílies, amb les comunitats religioses i amb els centres escolars per esbrinar els motius de la renúncia, desfer possibles rumors i contrastar informacions.

– En el cas d'una eventual renúncia al servei de menjador perquè el menú no s'adequa a les creences de l'infant o de la família, els professionals dels serveis socials bàsics han d'explorar totes les alternatives existents al territori per assegurar un àpat per als infants compatible amb les seves prescripcions religioses, en la mesura del possible (l'accés a un altre servei de menjador, pactes amb la família perquè l'infant pugui dinar a casa o els ajuts a l'adquisició d'aliments a través del banc d'aliments, l'economat o la targeta de compra poden ser alternatives a tenir en compte).

No es pot vulnerar mai el dret a la igualtat de tracte pel que fa a beques o ajuts de menjador argumentant qüestions de diversitat dietètica o cultural.

– En darrer terme, tothom té dret a renunciar a les prestacions i els serveis concedits, sempre que la renúncia no afecti els interessos dels menors d'edat. En tot cas, sempre ha de prevaler el dret de l'infant i s'ha d'assegurar una manutenció adequada.

– Es poden trobar més detalls sobre aquesta qüestió a la *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya*.

4.2.3. Menjadors socials i centres de distribució d'aliments

– És convenient que els serveis socials bàsics tinguin coneixement de les tradicions religioses més habituals entre la població que atenen, així com de les prescripcions alimentàries relacionades amb aquestes religions.

– Els serveis socials bàsics han de sensibilitzar els menjadors socials sobre la necessitat d'incorporar menús que siguin compatibles amb la diversitat religiosa i cultural, sempre que es puguin assumir des d'un punt de vista econòmic i organitzatiu. En aquest sentit, cal recordar que es pot facilitar l'exercici del dret de llibertat religiosa sense que calgui augmentar exageradament el nombre d'opcions (un menú vegetarià, per exemple, pot ser una de les opcions acceptables per fidels de diferents tradicions religioses).

– També han de fomentar que els productes dispensats als centres de distribució d'aliments permetin la configuració de cistelles que compatibilitzin una dieta saludable amb el respecte als preceptes religiosos sobre l'alimentació dels usuaris. En aquest sentit, és recomanable oferir productes i aliments que tinguin en compte la diversitat cultural i religiosa dels usuaris, en la mesura del possible.

És convenient que els serveis socials bàsics tinguin coneixement de les tradicions religioses més habituals entre la població que atenen, així com de les prescripcions alimentàries relacionades amb aquestes religions.

4.3. VESTUARI I SÍMBOLS RELIGIOSOS

L'ús de determinada indumentària o altres signes externs de motius religiosos és una forma de manifestació pública o d'actuació conforme a les pròpies creences i, per tant, una forma d'exercir el dret fonamental de llibertat religiosa que cal respectar i protegir. Així ho entenen el Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides i la Jurisprudència del Tribunal Europeu de Drets Humans, com també la jurisprudència dels tribunals espanyols. Per tant, com a criteri general, als serveis socials bàsics s'ha de respectar l'ús d'indumentària i de símbols religiosos de les persones ateses i també del personal que hi treballa.

No obstant això, es pot limitar l'ús de determinats complements o peces de vestir dels usuaris quan impedeix que l'atenció dels professionals dels serveis socials bàsics es dugui a terme de manera adequada. Per exemple, l'ús de peces de roba o indumentària que tapi el rostre impedeix la comunicació no verbal i les relacions socials entre els professionals i la persona atesa, la qual cosa pot fer impossible una atenció adequada. En aquestes situacions és recomanable que els professionals sol·licitin respectuosament a la persona atesa poder parlar a rostre descobert, si cal, en un entorn de privacitat.

El respecte als símbols i vestimentes dels professionals que treballen als serveis socials bàsics

– Els ciutadans sempre són titulars d'aquest dret i, per tant, el personal que treballa als serveis socials bàsics no en queda desposseït quan està exercint.

L'ús de determinada indumentària o altres signes externs de motius religiosos és una forma de manifestació pública o d'actuació conforme a les pròpies creences i, per tant, una forma d'exercir el dret fonamental de llibertat religiosa que cal respectar i protegir.

Cal fer compatible la llibertat religiosa personal amb la laïcitat de les institucions públiques.

Cal fer compatible la llibertat religiosa personal amb el desenvolupament correcte de la tasca que el professional té encomanada.

– Amb tot, cal fer compatible la llibertat religiosa personal amb la laïcitat de les institucions públiques. En aquest sentit, si bé no es pot exigir a ningú que amagui o dissimuli les seves conviccions personals, l'expressió de les creences o conviccions no pot implicar exaltació, apologia o proselitisme de cap mena.

– També cal fer compatible la llibertat religiosa personal amb el desenvolupament correcte de la tasca que el professional té encomanada. Quan l'ús de determinada indumentària o simbologia religiosa externa impedeixi el desenvolupament correcte de la tasca, el professional ha de prescindir-ne.

– Així mateix, formar part d'una institució significa que se n'és la cara visible, gairebé la persona representant, en moltes ocasions. En conseqüència, els professionals han d'actuar amb prudència i donar exemple del fet que, en una societat democràtica, la llibertat i el respecte a les creences personals són compatibles amb l'aconfessionalitat dels serveis públics.

4.4. CELEBRACIONS RELIGIOSES

La nostra societat es regeix per un calendari que reflecteix la tradició judeocristiana de Catalunya i Europa. Actualment, però, la diversitat de creences present a la societat pot provocar, de manera directa o indirecta, la necessitat de tenir en compte els calendaris i les celebracions d'altres confessions religioses. Els serveis socials bàsics s'han de mostrar sensibles a aquest fet a l'hora de configurar les seves agendes d'intervenció.

Les comunitats religioses establertes en un determinat territori molt probablement celebren les seves festivitats

religioses més importants i assenyalades, alhora que es poden reunir diàriament o setmanalment per fer oracions conjuntes o cultes.

– És recomanable que el personal que treballa als serveis socials bàsics conegui quines són les tradicions religioses establertes al seu territori i quines són les principals festivitats que celebren.

– Alhora, és recomanable que tingui presents les dates de les principals celebracions de les diferents comunitats religioses de la zona a l'hora de concertar entrevistes, visites o altres activitats (tallers, formacions, reunions...) que puguin entrar en conflicte amb les celebracions dels ciutadans.

– És recomanable que el personal dels serveis socials bàsics pugui assistir a alguna de les principals celebracions religioses que facin les comunitats del seu entorn amb la finalitat de generar coneixement mutu.

– És convenient que, des de la perspectiva de treball comunitari, els serveis socials bàsics promoguin que les celebracions que facin les comunitats religioses de l'entorn siguin actes oberts a tothom.

4.5. DERIVACIONS A ALTRES SERVEIS

– Ningú no pot ser obligat a declarar sobre la seva ideologia ni sobre les seves creences religioses o espirituals. Aquesta qüestió forma part de la intimitat de les persones i no s'ha d'incloure ni en els informes ni en els documents de valoració o de derivació. En casos molt puntuals, i només quan es consideri que aquesta informació és absolutament necessària, es pot incloure en aquests informes, sempre que es disposi del consentiment exprés i per escrit de l'afectat i que s'hagi informat l'interessat del dret de no donar aquest consentiment.

Les comunitats religioses celebren les seves festivitats religioses més importants i assenyalades, alhora que es poden reunir diàriament o setmanalment per fer oracions conjuntes o cultes.

Els serveis socials bàsics han de fomentar que els centres residencials o d'internament als quals deriven alguns usuaris siguin respectuosos amb els drets de llibertat religiosa de les persones que hi són ateses.

És possible que, davant la mort del membre d'una família que és atesa pels serveis socials, els treballadors socials rebuin peticions d'informació o demandes relacionades amb les cerimònies i el destí final que es dona al cos del difunt.

– Els serveis socials bàsics han de fomentar que els centres residencials o d'internament als quals deriven alguns usuaris siguin respectuosos amb els drets de llibertat religiosa de les persones que hi són ateses.

4.6. SITUACIONS DERIVADES DE LA MORT

És possible que, davant la mort del membre d'una família que és atesa pels serveis socials, els treballadors socials rebuin peticions d'informació o demandes relacionades amb les cerimònies i el destí final que es dona al cos del difunt. En aquest cas, cal tenir en compte el següent:

– Davant la mort d'un familiar, és possible que hi hagi famílies que vulguin vetllar el difunt fora del tanatori (al mateix domicili o bé al centre de culte de la comunitat). Davant d'això, cal tenir en compte que la llei preveu aquesta possibilitat, però s'han d'adoptar les mesures higienicosanitàries adients en funció de les circumstàncies climatològiques i de la resta de característiques concurrents en cada cas. Les empreses de serveis funeraris poden oferir assessorament sobre el procediment que cal seguir en aquests casos.

– Hi pot haver persones que, per motius religiosos, desitgin enterrar els seus familiars en unes condicions molt determinades i en cementiris o parcel·les específics per a la gent de la seva confessió. Davant d'aquestes situacions, cal recordar que hi ha municipis que disposen de parcel·les o conjunts de sepultures adequades a les demandes de determinades confessions. En cas de necessitar informació més detallada sobre aquestes qüestions, es pot consultar la *Guia per al respecte a la diversitat de creences als cementiris de Catalunya*, així com la *Guia per al respecte*

a la diversitat de creences en l'àmbit funerari, la Guia sobre celebracions funeràries de creences i conviccions i la publicació Atenció religiosa al final de la vida. Coneixements útils sobre creences i conviccions.

En tot cas, és important que els treballadors dels serveis socials bàsics tinguin coneixement de l'existència o inexistència de parcel·les o cementiris específics per a determinades confessions dins del seu municipi d'actuació i que, en cas que n'hi hagi, coneguin quina institució les gestiona.

Cal recordar que el servei d'inhumació està garantit per a les persones que no disposen de recursos suficients per pagar un enterrament. En aquests casos, però, queda exclosa la possibilitat d'escollir el lloc d'inhumació del difunt, i per tant, de realitzar-la en les possibles parcel·les religioses existents.

Hi pot haver persones que, per motius diversos i també per motius religiosos, desitgin enterrar-se al seu país d'origen. Les empreses de serveis funeraris dels municipis poden oferir tota la informació sobre els procediments per repatriar el cos dels difunts.

La repatriació del cos dels difunts pot suposar unes despeses que no són assumibles per a tothom. Per això, la majoria de persones que volen ser repatriades després de la seva defunció solen contractar una assegurança que els en cobreixi les despeses, un cop arribat el moment.

En tot cas, cal tenir present que cal embalsamar el cos del difunt per tal de poder dur a terme la repatriació.

4.7. REFLEXIONS SOBRE LES RELACIONS ENTRE CULTURA I RELIGIÓ

De vegades determinades pràctiques o situacions que poden requerir algun tipus d'actuació per part dels serveis socials bàsics són interpretades com a pràctiques vinculades a les creences religioses. No obstant això, freqüentment es tracta de qüestions més vinculades a altres elements culturals —com el concepte de família, els rols familiars i els rols de gènere, entre d'altres— que no pas a la religió.

Els professionals dels serveis socials bàsics han de donar resposta a situacions molt concretes que en ocasions poden generar un conflicte de valors. De vegades convé prendre mesures concretes —com ara crear grups separats per gènere— que en principi podrien semblar contravenir alguns valors, però que en canvi busquen avançar en determinats objectius, com per exemple assegurar la participació de les dones en una activitat. Això no és contradictori amb el fet de seguir treballant per assolir fites més elevades, com la no segregació per sexes i la igualtat de gènere.

Altres exemples d'aquest tipus de situacions vinculades a qüestions més culturals que pròpiament religioses són els matrimonis forçats o la mutilació genital femenina, per als quals la legislació recull protocols concrets d'actuació.

4.7.1. Els matrimonis forçats

El matrimoni forçat és una pràctica contrària al marc legal vigent a Catalunya i una vulneració greu dels drets humans. És una forma de violència masclista. Per això

està catalogada com un dels àmbits d'aquest tipus de violència dins el Protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista, legitimat per la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista.

Davant de casos de matrimoni forçat, cal atendre les instruccions del Procediment de prevenció i atenció policial dels matrimonis forçats de la Generalitat de Catalunya.

4.7.2. La mutilació genital femenina

La mutilació genital femenina és una pràctica cultural que es realitza en alguns països africans i asiàtics. A Catalunya és un delictes, com també ho és en molts països d'origen de les persones que la practiquen i on encara està estès aquest costum.

L'abordatge preventiu de les mutilacions genitals femenines ha de tenir en compte que la via judicial serà el darrer esglaió del procés i només s'utilitzarà en els casos en què les intervencions dels actors implicats no hagin aconseguit les garanties necessàries.

En el cas que una menor hagi estat mutilada i, per tant, hi hagi una consumació d'una agressió constitutiva de delictes segons el nostre ordenament jurídic, cal fer la denúncia corresponent.

Davant de casos en què se sospita que es vol fer una mutilació genital femenina, cal atendre les instruccions del Protocol d'actuacions per prevenir la mutilació genital femenina de la Generalitat de Catalunya.

El matrimoni forçat és una pràctica contrària al marc legal vigent a Catalunya i una vulneració greu dels drets humans.

La mutilació genital femenina és una pràctica cultural que es realitza en alguns països africans i asiàtics. A Catalunya és un delictes.

5. BONES PRÀCTIQUES

Als serveis socials bàsics de tot Catalunya es duen a terme pràctiques exitoses relacionades amb l'atenció a la diversitat de creences religioses. Tot seguit presentem alguns exemples d'aquestes bones pràctiques que hem conegut durant el procés de redacció d'aquesta guia. Atès que es tracta d'exemples que es donen de forma igual o semblant en molts serveis socials bàsics del país, n'hem fet una redacció impersonal i hem eliminat la font de procedència de l'exemple concret.

Aquest recull no abasta la totalitat de les iniciatives que es duen a terme als serveis socials bàsics en relació amb el respecte a la diversitat de creences. Una part dels exemples exposats a continuació es porten a terme principalment des de serveis socials bàsics, d'altres són fruit del treball en xarxa de diversos departaments municipals o comarcals. El conjunt de la mostra ben segur que servirà d'inspiració per a professionals o institucions per poder avançar en l'atenció a la diversitat religiosa.

5.1. BONES PRÀCTIQUES RELACIONADES AMB LA GESTIÓ DELS SERVEIS SOCIALS BÀSICS

5.1.1. Aclarir rumors relatius als menjadors escolars

Col·lectius implicats:

Comunitats religioses, serveis socials, consell escolar comarcal, serveis de menjadors, famílies que utilitzen el menjador escolar.

Objectiu:

Generar confiança, coneixença i acostament mutu entre les diverses confessions religioses, els professionals dels serveis de menjador escolar i altres agents socials de la comarca.

Descripció de la pràctica:

Malgrat que en moltes escoles hi ha diverses opcions de menú que respecten els preceptes de diverses confessions religioses, com poden ser el menú sense porc o el menú sense carn, puntualment, part de l'alumnat en pot desconfiar. En aquest sentit, s'han donat casos d'infants que desconfien dels aliments que se'ls ofereixen en menús adaptats perquè pensen que contenen aliments prohibits per la seva religió. Davant d'aquestes situacions:

1) L'escola es posa en contacte amb la família de l'infant que rebutja el menjar i li explica amb la màxima concreció possible les característiques del menú que es dona al seu fill durant els àpats escolars.

2) Els serveis socials bàsics i la persona responsable del servei de menjador escolar inicien relacions amb els referents de les respectives comunitats religioses per tal de contribuir a generar un clima de confiança, explicar-los amb detall les característiques de les diferents opcions de menú existents als centres escolars i recollir i atendre, en la mesura del possible, les observacions de les comunitats.

5.1.2. Centre de distribució d'aliments (CDA)**Col·lectius implicats:**

Famílies en situació de precarietat econòmica que tenen dificultats per cobrir adequadament les seves necessitats d'alimentació, serveis socials, entitats que gestionen els CDA.

Objectiu:

Crear un sistema de distribució d'aliments on la resposta a les necessitats alimentàries de les famílies sigui compatible amb l'observança dels preceptes religiosos relativa a l'alimentació.

Descripció de la pràctica:

El CDA és un servei adreçat a cobrir les necessitats d'alimentació de les famílies amb dificultats econòmiques que introdueix el factor de la corresponsabilitat dels usuaris per dues raons. D'una banda, perquè els beneficiaris fan una aportació econòmica al servei en funció dels seus ingressos i, d'altra banda, perquè són els mateixos usuaris els qui confeccionen la seva pròpia cistella escollint els aliments que els siguin més necessaris a partir de les existències en aliments del CDA. Per tant, aquest servei ofereix la possibilitat d'atendre els preceptes alimentaris de la seva religió, si és el cas.

5.1.3. Targeta moneder per cobrir necessitats bàsiques***Col·lectius implicats:***

Famílies en situació de precarietat econòmica que tenen dificultats per cobrir adequadament les seves necessitats d'alimentació, serveis socials i comerços.

Objectius:

Garantir una resposta adequada a les necessitats alimentàries de les famílies que sigui compatible amb els seus preceptes religiosos i fomentar l'autonomia, la promoció i la corresponsabilitat de les persones.

Descripció de la pràctica:

La targeta moneder permet a les famílies la compra de productes segons les seves necessitats i d'acord amb els seus preceptes religiosos. Es tracta d'una targeta amb un valor monetari definit pels Serveis Socials. L'usuari pot anar a qualsevol comerç de forma anònima i veu com s'incrementa la seva capacitat de compra i d'elecció.

D'aquesta manera, d'una banda, s'evita l'estigmatització perquè el beneficiari no ha d'acudir a un centre benèfic de repartiment d'aliments i, d'altra banda, es potencia l'autonomia i la corresponsabilitat dels beneficiaris, que poden escollir directament els aliments i configurar així una dieta respectuosa amb els preceptes alimentaris de la seva religió.

5.1.4. Consideració de les festes religioses en el funcionament habitual dels serveis

Col·lectius implicats:

Professionals de serveis socials, educatius i sanitaris, i població en general.

Objectiu:

Preveure la incidència que les festes religioses poden tenir sobre el funcionament habitual dels serveis i adaptar aquest funcionament, en la mesura del possible.

Descripció de la pràctica:

L'equip dels serveis socials bàsics té present el calendari interreligiós i les festivitats més importants de les diferents tradicions religioses en la quotidianitat del servei. D'aquesta manera, si convé, pot modificar citacions, en-

trevistes o reunions amb els usuaris si aquestes coincideixen amb els seus moments de celebració religiosa.

La Direcció General d'Afers Religiosos pot emetre un avís als serveis socials bàsics de la imminència d'una festa religiosa que pot afectar el funcionament quotidià dels serveis o les activitats organitzades pel servei. Davant d'una comunicació en aquest sentit, immediatament s'avisarà tots els serveis i escoles de la vila i l'equip de professionals de serveis socials.

A més d'avisar de la data, es pot aprofitar per fer un recordatori del sentit que té la festa o la celebració en el context de la comunitat religiosa.

5.1.5. Formació de professionals

Col·lectius implicats:

Responsables i treballadors dels serveis socials bàsics d'arreu del territori i altres tècnics i treballadors de l'Administració local.

Objectiu:

Formar professionals de l'Administració que treballen directament amb persones o comunitats en coneixement i gestió de la diversitat religiosa del territori.

Descripció de la pràctica:

Es realitzen sessions formatives de diverses modalitats dirigides a aquest col·lectiu. Una d'elles consisteix a organitzar accions formatives a càrrec dels mateixos representants de les comunitats religioses de l'entorn. D'aquesta manera s'afavoreix el contacte directe entre els professionals i les entitats religioses. A més, aquestes formacions

poden incloure una visita al centre de culte d'alguna de les comunitats. Una segona etapa en la formació del personal dels serveis socials es du a terme organitzant formacions impartides per persones expertes en diversitat religiosa, amb l'objectiu d'abordar aspectes més conceptuals sobre les religions, i aspectes més tècnics sobre la diversitat religiosa i la seva incidència en el funcionament dels serveis socials bàsics. La Direcció General d'Afers Religiosos ofereix assessorament a l'hora d'organitzar sessions de formació d'aquest tipus.

5.1.6. Generar confiança entre els serveis socials bàsics i les comunitats religioses

Col·lectius implicats:

Serveis socials bàsics, comunitats religioses i institucions de diversos àmbits del territori (salut, educació, participació, etc.).

Objectiu:

Crear relacions de col·laboració i de confiança entre les comunitats religioses, els serveis socials i altres institucions de diversos àmbits.

Descripció de la pràctica:

Des dels serveis socials s'estableixen contactes regulars amb representants de les comunitats religioses per explicar-los les línies de treball dels serveis socials. A partir d'aquí s'incentiven col·laboracions en diversos àmbits i es crea xarxa amb altres institucions del territori per fomentar-ne la participació en les festes locals i la col·laboració en els àmbits educatiu i sanitari, entre d'altres.

Una iniciativa d'aquestes característiques demana unes relacions fluides i coneixements previs sòlids entre els serveis socials bàsics i les institucions de diferents àmbits que es vulguin involucrar en aquesta bona pràctica.

5.2. BONES PRÀCTIQUES ON HI HA IMPLICATS DIVERSOS ORGANISMES DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

5.2.1. Inclusió de criteris de respecte a la diversitat religiosa en les subvencions

Col·lectius implicats:

Administració local i entitats.

Objectiu:

Fomentar el respecte a la diversitat religiosa en les actuacions de les entitats de la ciutat, específicament en l'organització d'àpats populars.

Descripció de la pràctica:

En determinats contextos, s'ha valorat que quan una entitat demana una subvenció per organitzar àpats populars, és desitjable assegurar que es preveuen alternatives adients per a les persones per motiu de les seves creences religioses i de pensament.

Per aquest motiu, algunes administracions locals han inclòs en les bases de la concessió de subvencions uns criteris per garantir que els àpats populars que organitzen les entitats siguin inclusius i sensibilitzar la població sobre el respecte a la diversitat de creences.

5.2.2. Un local adequat per a grans celebracions religioses

Col·lectius implicats:

Comunitats religioses, ajuntament, mitjans de comunicació locals, instituts d'educació secundària.

Objectiu:

Ajudar les comunitats religioses a trobar i condicionar un local per a les celebracions especials.

Descripció de la pràctica:

Un dels principals problemes que tenen les comunitats religioses és la manca d'espai físic a la seva seu a l'hora de celebrar esdeveniments que apleguen més persones de les habituals. Aquesta és la situació en què es troben, per exemple, moltes comunitats islàmiques durant el Ramadà, algunes comunitats cristianes per a celebracions especials o jornades d'oració multitudinàries, o algunes comunitats sikhs quan celebren, per exemple, el naixement del Guru Nanak, entre d'altres. En els casos de celebracions que no escauen sempre al mateix moment de l'any, hi ha ocasions en què trobar un local no és fàcil.

Quan les dates coincideixen amb els mesos d'estiu, en molts indrets es facilita l'ús d'un poliesportiu amb els serveis complementaris necessaris per tal que durant tot el mes puguin desenvolupar l'activitat amb normalitat. Quan coincideixen amb una època d'ocupació alta del recinte esportiu, s'acorda la necessitat de trobar un altre espai que permeti fer la celebració en qüestió sense interferir en les activitats del recinte esportiu.

En alguns municipis s'ha acordat utilitzar una nau de titularitat municipal amb els serveis necessaris (llum, aigua, elements de seguretat i degudament condicionada per a l'ús que es buscava) i prèviament s'han acordat les condicions d'ús de l'espai amb els representants de la comunitat.

Es poden trobar recomanacions més específiques sobre l'ús ocasional d'espais o equipaments públics per part de comunitats religioses a la *Guia per al respecte a la diversitat de creences a la via pública*.

5.2.3. Itinerari sobre creences i religions

Col·lectius implicats:

Població en general de tota la comarca, comunitats religioses, diversos departaments municipals, consell comarcal.

Objectiu:

Donar a conèixer la diversitat de creences presents al territori.

Descripció de la pràctica:

Amb la col·laboració de les diferents comunitats religioses d'una comarca es crea una programació d'activitats pensada per reflexionar sobre la diversitat de creences.

Es presenta com un programa d'actes divers que al llarg de l'any ofereix un ventall de propostes on es combinen tradicions de les comunitats religioses, exposicions, jornades de portes obertes de les religions, concerts, teatre, cinema, conferències i activitats per a joves i infants. La proposta també preveu accions formatives per al professorat d'escoles i instituts per facilitar-los la gestió de la diversitat als seus centres.

5.2.4. Cafè col·loqui

Col·lectius implicats:

Ciutadania en general.

Objectius:

Afavorir la interacció de persones de diferents cultures i religions.

Conèixer de primera mà aspectes relacionats amb les religions.

Descripció de la pràctica:

En alguns municipis, l'àrea de cooperació, de nova ciutadania o de participació organitza col·loquis al voltant d'un cafè o un te i unes pastes sense llard on es convida un ponent per tractar un tema d'actualitat. Es planteja el tema i es crea un col·loqui en un ambient distès per afavorir la tertúlia i la coneixença mútua.

Normalment, com a part de la ciutadania general, es conviden les comunitats religioses de l'entorn per tal que hi hagi una diversitat de punts de vista. Tot i que sovint el tema tractat no és específicament religiós, el fet de tenir-hi participació persones de diferents religions fa que el tema de la religió aparegui indirectament. D'aquesta manera es donen a conèixer aspectes de la religió des de visions personals de veïns, cosa que permet trencar barreres que sovint són generades per la desconeixença.

Aquests col·loquis sovint es poden complementar amb exposicions en equipaments municipals, tallers en instituts o tallers amb infants a primària que versen sobre el mateix tema.

5.2.5. Voluntariat per la llengua interreligió

Col·lectius implicats:

Persones catalanoparlants i persones aprenents de català de confessions diverses.

Objectiu:

Millorar les competències lingüístiques en català de les persones que n'aprenen.

Fomentar el respecte i la mútua coneixença entre persones de diferents religions.

Descripció de la pràctica:

L'aprenentatge d'una llengua és un element de cohesió molt important. Els centres de normalització lingüística (CNL), en col·laboració amb la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR) han promogut en alguns territoris la creació de parelles lingüístiques de persones vinculades a confessions religioses diferents.

Tot i que poden parlar del que vulguin, la diversitat religiosa genera un espai on tots dos membres de la parella poden conèixer de primera mà la realitat religiosa de l'altre. Per part dels participants, s'ha valorat com una experiència que, a banda de millorar la parla del català, ha tingut la riquesa de l'acostament a l'altre. La possibilitat de compartir les diferents maneres de viure la religió que cadascú té serveix per allunyar prejudicis.

5.2.6. Celebracions religioses obertes a la ciutat

Col·lectius implicats:

Comunitats religioses, ajuntament, veïns i veïnes.

Objectiu:

Contribuir al diàleg intercultural i interreligiós, a la trobada entre comunitats i al coneixement mutu del veïnatge.

Descripció de la pràctica:

Les celebracions religioses que organitzen les diferents confessions poden ser actes oberts a tota la ciutadania. La iniciativa de fer celebracions religioses obertes a tothom pot sorgir de les mateixes comunitats religioses, però també es pot fomentar des de l'ajuntament. Fomentar la participació d'entitats i ciutadania en algunes celebracions religioses importants contribueix a un millor coneixement entre veïns i a la visibilització de la diversitat religiosa.

És recomanable que les administracions facilitin aquest tipus de celebracions religioses obertes als veïns, així com les que se celebren a la via pública, ja que contribueixen a un millor coneixement mutu.

6. ANNEXOS

ANNEX I. REFERÈNCIES LEGALS

Declaració Universal dels Drets Humans (1948)

Article 18

Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret inclou la llibertat de canviar de religió o de creença, i la llibertat, individualment o col·lectivament, en públic o en privat, de manifestar la seva religió o creença per mitjà de l'ensenyament, la pràctica, el culte i l'observança.

Article 25

1. Tota persona té dret a un nivell de vida que asseguri la seva salut, el seu benestar i els de la seva família, especialment quant a alimentació, a vestit, a habitatge, a atenció mèdica i als serveis socials necessaris; tota persona té dret a la seguretat en cas de desocupació, malaltia, invalidesa, viduïtat, vellesa o en altres casos de pèrdua dels mitjans de subsistència a causa de circumstàncies independents de la seva voluntat.

2. La maternitat i la infantesa tenen dret a una ajuda i a una assistència especials. Qualsevol infant nascut en el matrimoni o fora d'ell gaudeix de la mateixa protecció social.

Conveni Europeu de Drets Humans (1950)

Article 9. Llibertat de pensament, de consciència i de religió

1. Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret implica la llibertat de canviar de religió o de convicció, així com la llibertat de manifestar la seva religió o convicció individualment o col·lectivament, en públic o en privat, mitjançant el culte, l'ensenyament, les pràctiques i l'acompliment dels ritus.

2. La llibertat de manifestar la seva religió o les seves conviccions no pot ser objecte d'altres restriccions que aquelles que, previstes per la llei, constitueixen mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat pública, la protecció de l'ordre, de la salut o de la moral públiques, o per a la protecció dels drets i les llibertats d'altri.

Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de les Nacions Unides (1976)

Article 18

1. Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret inclou la llibertat de tenir o d'adoptar la religió o les creences de la seva elecció, així com la llibertat de manifestar la seva religió o les seves creences, individualment o col·lectivament, tant en públic com en privat, mitjançant el culte, la celebració del ritus, les pràctiques i l'ensenyament.

2. Ningú no serà objecte de mesures coercitives que puguin disminuir la seva llibertat de tenir o adoptar la religió o les creences de la seva elecció.

3. La llibertat de manifestar la pròpia religió o les pròpies creences estarà subjecta únicament a les limitacions prescrites per la llei que siguin necessàries per protegir la seguretat, l'ordre, la salut o la moral públiques, o els drets i llibertats fonamentals dels altres.

4. Els estats parts d'aquest Pacte es comprometen a respectar la llibertat dels pares i, si escau, dels tutors legals, per tal de garantir que els fills rebin l'educació religiosa i moral que estigui d'acord amb les seves pròpies conviccions.

Convenció sobre els Drets de l'Infant, Nacions Unides (1989)

Article 2

1. Els estats membres han de respectar els drets enunciats en aquesta Convenció i assegurar-los a tots els infants sota la seva jurisdicció sense

cap mena de discriminació, independentment de la raça, el color, el sexe, la llengua, la religió, l'opinió política o d'altra mena, l'origen nacional, ètnic o social, la posició econòmica, la incapacitat física, el naixement o qualsevol altra condició de l'infant, dels seus pares o dels seus tutors legals.

Article 14

1. Els estats membres han de respectar el dret de l'infant a la llibertat de pensament, de consciència i de religió.

2. Els estats membres han de respectar els drets i els deures dels pares i, si convé, dels tutors legals, a dirigir l'infant en l'exercici del seu dret d'acord amb el desenvolupament de les seves facultats.

3. La llibertat a manifestar la pròpia religió o les pròpies creences només pot tenir les limitacions legals necessàries per a protegir la seguretat, l'ordre, la salut o la moral públiques, i els drets i les llibertats fonamentals dels altres.

Article 17

Els estats membres reconeixen la importància de la funció dels mitjans de comunicació i han de vetllar perquè l'infant tingui accés a informacions i materials informatius procedents de diversos fons nacionals i internacionals, especialment les que tenen per finalitat promoure el seu benestar social, espiritual i moral, i la seva salut física i mental.

Article 20

1. Un infant privat temporalment o permanentment del seu entorn familiar o quan per al seu interès primordial no es pugui permetre que hi romanguí, té dret a la protecció i l'ajuda especials de l'Estat.

2. Els estats membres, d'acord amb les seves legislacions nacionals, han d'assegurar una atenció alternativa a aquest infant.

3. Aquesta atenció pot comprendre, entre d'altres, l'acolliment familiar, la Kafala de la llei islàmica, l'adopció o, si fos necessari, la col·locació en institucions apropiades per a l'atenció de l'infant. En

considerar les solucions s'ha de prestar una especial atenció al fet que és desitjable que l'infant continuï la seva educació en el seu propi medi ètnic, religiós, cultural i lingüístic.

Article 29

1. Els estats membres convenen que l'educació de l'infant ha d'anar adreçada a:

a. Desenvolupar tant com es pugui la personalitat, el talent i la capacitat mental i física de l'infant;

b. Infondre en l'infant el respecte envers els seus pares, la seva pròpia identitat cultural, llengua i valors, i envers els valors nacionals del país on viu, del país d'on podria procedir i envers les civilitzacions diferents de la seva.

c. Preparar l'infant per a una vida responsable en una societat lliure, amb esperit de comprensió, pau, tolerància, igualtat entre els sexes i amistat entre tots els pobles, grups ètnics, nacionals i religiosos i persones d'origen indígena.

d. Infondre en l'infant el respecte a l'entorn natural.

2. Cap punt d'aquest article o de l'article 28 ha de ser interpretat de manera que restringeixi la llibertat dels individus i de les entitats per establir i dirigir institucions d'ensenyament, sempre que siguin respectats els principis del paràgraf 1 d'aquest article, i que l'educació donada en aquestes institucions s'ajusti a les normes mínimes de l'Estat.

Article 27

1. Els estats membres reconeixen el dret de tots els infants a un nivell de vida adequat al seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social.

Article 30

Als estats on hi hagi minories ètniques, religioses o lingüístiques, o persones d'origen indígena, a l'infant que pertanyi a una minoria o

que sigui indígena no se li pot negar mai, en comunitat amb els altres membres del seu grup, el dret a gaudir de la seva pròpia cultura, a professar i practicar la seva pròpia religió i a utilitzar la seva pròpia llengua.

Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2001)

Article 10. Llibertat de pensament, de consciència i de religió

1. Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió. Aquest dret implica la llibertat de canviar de religió o de conviccions, com també la llibertat de manifestar la seva religió o les seves conviccions individualment o col·lectivament, en públic o en privat, a través del culte, l'ensenyament, les pràctiques i l'observança dels ritus.

2. Es reconeix el dret a l'objecció de consciència d'acord amb les lleis nacionals que en regulin l'exercici.

Article 34. Seguretat Social i ajut social

1. La Unió reconeix i respecta el dret d'accés a les prestacions de Seguretat Social i als serveis socials que garanteixen una protecció en casos com la maternitat, la malaltia, els accidents laborals, la dependència o la vellesa, i també en cas de pèrdua de feina, segons les modalitats establertes pel dret comunitari i les legislacions i pràctiques nacionals.

2. Tota persona que resideixi i es desplaci legalment dins de la Unió té dret a les prestacions de Seguretat Social i als avantatges socials conforme al dret comunitari i a les legislacions i pràctiques nacionals.

3. Per tal de combatre l'exclusió social i la pobresa, la Unió reconeix i respecta el dret a un ajut social i a un ajut d'habitatge que garanteixin una existència digna a tots els qui no disposin de recursos suficients, segons les modalitats establertes pel dret comunitari i les legislacions i pràctiques nacionals.

Constitució espanyola (1978)

Article 14

Els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

Article 16

1. Es garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats sense cap més limitació, quan siguin manifestats, que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la llei.

2. Ningú no podrà ser obligat a declarar quant a la seva ideologia, religió o creences.

3. Cap confessió tindrà caràcter estatal. Els poders públics tindran en compte les creences religioses de la societat espanyola i mantindran les conseqüents relacions de cooperació amb l'Església catòlica i les altres confessions.

Article 50

Els poders públics garantiran la suficiència econòmica als ciutadans durant la tercera edat, mitjançant pensions adequades i actualitzades periòdicament. Amb independència de les obligacions familiars, en promouran el benestar mitjançant un sistema de serveis socials que atendran els problemes específics de salut, habitatge, cultura i lleure.

Estatut d'autonomia de Catalunya (2006)

Article 16. Drets en l'àmbit de les famílies

Totes les persones tenen dret, d'acord amb els requisits establerts per la llei, a rebre prestacions socials i ajuts públics per atendre les càrregues familiars.

Article 17. Drets dels menors

Els menors tenen dret a rebre l'atenció integral necessària per al desenvolupament de llur personalitat i llur benestar en el context familiar i social.

Article 18. Drets de les persones grans

Les persones grans tenen dret a viure amb dignitat, lliures d'explotació i de maltractaments, sense que puguin ésser discriminades a causa de l'edat.

Article 19. Drets de les dones

1. Totes les dones tenen dret al lliure desenvolupament de llur personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i de tota mena de discriminació.

2. Les dones tenen dret a participar en condicions d'igualtat d'oportunitats amb els homes en tots els àmbits públics i privats.

Article 24. Drets en l'àmbit dels serveis socials

1. Totes les persones tenen dret a accedir en condicions d'igualtat a les prestacions de la xarxa de serveis socials de responsabilitat pública, a ésser informades sobre aquestes prestacions i a donar el consentiment per a qualsevol actuació que les afecti personalment, en els termes que estableixen les lleis.

2. Les persones amb necessitats especials, per a mantenir l'autonomia personal en les activitats de la vida diària, tenen dret a rebre l'atenció adequada a llur situació, d'acord amb les condicions que legalment s'estableixen.

3. Les persones o les famílies que es troben en situació de pobresa tenen dret a accedir a una renda garantida de ciutadania que els asseguri els mínims d'una vida digna, d'acord amb les condicions que legalment s'estableixen.

4. Les organitzacions del tercer sector social tenen dret a complir llurs funcions en els àmbits de la participació i la col·laboració socials.

Article 40. Protecció de les persones i de les famílies

1. Els poders públics han de tenir com a objectiu la millora de la qualitat de vida de totes les persones.

2. Els poders públics han de garantir la protecció jurídica, econòmica i social de les diverses modalitats de família que regulen les lleis, com a estructura bàsica i factor de cohesió social i com a primer nucli de convivència de les persones. Així mateix, han de promoure mesures econòmiques i normatives de suport a les famílies dirigides a garantir la conciliació de la vida laboral i familiar i a tenir descendència, amb una atenció especial a les famílies nombroses.

3. Els poders públics han de garantir la protecció dels infants, especialment contra tota forma d'explotació, d'abandonament, de maltractament o crueltat i de la pobresa i els seus efectes. En totes les actuacions portades a terme pels poders públics o per institucions privades l'interès superior de l'infant ha d'ésser prioritari.

4. Els poders públics han de promoure polítiques públiques que afavoreixin l'emancipació dels joves, facilitant-los l'accés al món laboral i a l'habitatge per tal que puguin desenvolupar llur propi projecte de vida i participar en igualtat de drets i deures en la vida social i cultural.

5. Els poders públics han de garantir la protecció jurídica de les persones amb discapacitats i han de promoure'n la integració social, econòmica i laboral. També han d'adoptar les mesures necessàries per a suplir o complementar el suport de llur entorn familiar directe.

6. Els poders públics han de garantir la protecció de les persones grans perquè puguin portar una vida digna i independent i participar en la vida social i cultural. També han de procurar la plena integració de les persones grans en la societat per mitjà de polítiques públiques basades en el principi de solidaritat intergeneracional.

7. Els poders públics han de promoure la igualtat de les diferents unions estables de parella, tenint en compte llurs característiques, amb independència de l'orientació sexual de llurs membres. La llei ha de regular aquestes unions i altres formes de convivència i llurs efectes.

8. Els poders públics han de promoure la igualtat de totes les persones amb independència de l'origen, la nacionalitat, el sexe, la raça, la religió, la condició social o l'orientació sexual, i també han de promoure l'erradicació del racisme, de l'antisemitisme, de la xenofòbia, de l'homofòbia i de qualsevol altra expressió que atempti contra la igualtat i la dignitat de les persones.

Article 42. Cohesió i benestar social

1. Els poders públics han de promoure polítiques públiques que fomentin la cohesió social i que garanteixin un sistema de serveis socials, de titularitat pública i concertada, adequat als indicadors econòmics i socials de Catalunya.

2. Els poders públics han de vetllar per la plena integració social, econòmica i laboral de les persones i dels col·lectius més necessitats de protecció, especialment els que es troben en situació de pobresa i de risc d'exclusió social.

3. Els poders públics han de vetllar per la dignitat, la seguretat i la protecció integral de les persones, especialment de les més vulnerables.

4. Els poders públics han de garantir la qualitat del servei i la gratuïtat de l'assistència sanitària pública en els termes que estableix la llei.

5. Els poders públics han de promoure polítiques preventives comunitàries i han de garantir la qualitat del servei i la gratuïtat dels serveis socials i que les lleis determinen com a bàsics.

6. Els poders públics han d'emprendre les accions necessàries per establir un règim d'acolliment de les persones immigrades i han de promoure polítiques que garanteixin el reconeixement i l'efectivitat dels drets i deures de les persones immigrades, la igualtat d'oportu-

nitats, les prestacions i els ajuts que en permetin la plena acomodació social i econòmica i la participació en els afers públics.

7. Els poders públics han de vetllar per la convivència social, cultural i religiosa entre totes les persones a Catalunya i pel respecte a la diversitat de creences i conviccions ètiques i filosòfiques de les persones, i han de fomentar les relacions interculturals per mitjà de l'impuls i la creació d'àmbits de coneixement recíproc, diàleg i mediació. També han de garantir el reconeixement de la cultura del poble gitano com a salvaguarda de la realitat històrica d'aquest poble.

Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa

Article primer

U. L'Estat garanteix el dret fonamental a la llibertat religiosa i de culte, reconeguda a la Constitució, d'acord amb el que preveu aquesta Llei orgànica.

Dos. Les creences religioses no constitueixen un motiu de desigualtat o discriminació davant la llei. No es poden al·legar motius religiosos per impedir a ningú l'exercici de qualsevol treball o activitat o el desenvolupament de càrrecs o funcions públiques.

Tres. Cap confessió no té caràcter estatal.

Article segon

U. La llibertat religiosa i de culte garantida per la Constitució comprèn, amb la immunitat de coacció consegüent, el dret de qualsevol persona a:

a) Professar les creences religioses que lliurement elegeixi o no professar-ne cap; canviar de confessió o abandonar la que tenia; manifestar lliurement les seves pròpies creences religioses o l'absència d'aquestes o abstenir-se de declarar sobre les creences.

b) Practicar els actes de culte i rebre assistència religiosa de la seva pròpia confessió; commemorar les seves festivitats; celebrar els seus ritus matrimonials; rebre sepultura digna, sense discriminació per mo-

tius religiosos, i no ser obligat a practicar actes de culte o rebre assistència religiosa contrària a les seves conviccions personals.

c) Rebre i impartir ensenyament i informació religiosa de qualsevol índole, ja sigui oralment, per escrit o per qualsevol altre procediment; elegir per a ell mateix, i per als menors no emancipats i incapacitats, sota la seva dependència, dins i fora de l'àmbit escolar, l'educació religiosa i moral que estigui d'acord amb les seves pròpies conviccions.

d) Reunir-se o manifestar-se públicament amb fins religiosos i associar-se per dur a terme comunitàriament les seves activitats religioses de conformitat amb l'ordenament jurídic general i que estableix aquesta Llei orgànica.

Dos. Així mateix comprèn el dret de les esglésies, confessions i comunitats religioses a establir llocs de culte o de reunió amb fins religiosos, a designar i formar els seus ministres, a divulgar i propagar el seu propi credo, i a mantenir relacions amb les seves pròpies organitzacions o amb altres confessions religioses, siguin en territori nacional o a l'estranger.

Tres. Per a l'aplicació real i efectiva d'aquests drets, els poders públics han d'adoptar les mesures necessàries per facilitar l'assistència religiosa als establiments públics militars, hospitalaris, assistencials, penitenciaris i altres sota la seva dependència, així com la formació religiosa en centres docents públics.

Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE (Reglament general de protecció de dades)

Article 9. Tractament de categories especials de dades personals

1. Es prohibeix el tractament de dades personals que revelin l'origen ètnic o racial, les opinions polítiques, les conviccions religioses o

filosòfiques o l'afiliació sindical, i el tractament de dades genètiques, dades biomètriques destinades a identificar de manera unívoca una persona física, dades relatives a la salut o dades relatives a la vida sexual o les orientacions sexuals d'una persona física.

2. L'apartat 1 no s'aplica quan concorre una de les circumstàncies següents:

a) L'interessat ha donat el seu consentiment explícit per al tractament d'aquestes dades personals per a una o més de les finalitats especificades, tret que el dret de la Unió o dels estats membres estableixi que l'interessat no pot aixecar la prohibició esmentada a l'apartat 1.

b) El tractament és necessari per complir obligacions i per exercir els drets específics del responsable del tractament o de l'interessat, en l'àmbit del dret laboral i de la seguretat i la protecció social, si ho autoritza el dret de la Unió dels estats membres o un conveni col·lectiu conforme al dret dels estats membres que estableixi garanties adequades del respecte dels drets fonamentals i dels interessos de l'interessat.

c) El tractament és necessari per protegir interessos vitals de l'interessat o d'una altra persona física, en el supòsit que l'interessat no estigui capacitat físicament o jurídicament per donar el consentiment.

d) El tractament l'efectua, en l'àmbit de les seves activitats legítimes i amb les garanties adequades, una fundació, una associació o qualsevol altre organisme sense ànim de lucre que tingui una finalitat política, filosòfica, religiosa o sindical. Això, sempre que el tractament es refereixi exclusivament als membres actuals o antics d'aquests organismes o a persones que hi mantenen contactes regulars en relació amb les seves finalitats, i si les dades personals no es comuniquen fora d'aquests organismes sense el consentiment dels interessats.

e) El tractament es refereix a dades personals que l'interessat ha fet manifestament públiques.

f) El tractament és necessari per formular, exercir o defensar reclamacions o quan els tribunals actuen en l'exercici de la seva funció judicial.

g) El tractament és necessari per raons d'un interès públic essencial, d'acord amb el dret de la Unió o dels estats membres, que ha de ser proporcional a l'objectiu perseguit, respectar el dret a la protecció de dades en l'essencial i establir mesures adequades i específiques per protegir els interessos i els drets fonamentals de l'interessat.

h) El tractament és necessari per a finalitats de medicina preventiva o laboral, d'avaluació de la capacitat laboral del treballador, de diagnòstic mèdic, de prestació d'assistència o de tractament de tipus sanitari o social, o de gestió dels sistemes i els serveis d'assistència sanitària i social, sobre la base del dret de la Unió o dels estats membres o en virtut d'un contracte amb un professional sanitari i sens perjudici de les condicions i garanties que preveu l'apartat 3.

i) El tractament és necessari per raons d'interès públic en l'àmbit de la salut pública, com la protecció davant d'amenaques transfrontereres greus per a la salut, o per garantir nivells elevats de qualitat i de seguretat de l'assistència sanitària i dels medicaments o productes sanitaris, sobre la base del dret de la Unió o dels estats membres que estableixi mesures adequades i específiques per protegir els drets i les llibertats de l'interessat, en particular el secret professional.

j) El tractament és necessari amb finalitats d'arxiu en interès públic, amb finalitats de recerca científica o històrica o amb finalitats estadístiques, de conformitat amb l'article 89, apartat 1, sobre la base del dret de la Unió o dels estats membres, que ha de ser proporcional a l'objectiu perseguit, respectar el dret a la protecció de dades en l'essencial i establir mesures adequades i específiques per protegir els interessos i els drets fonamentals de l'interessat.

3. Les dades personals a què es refereix l'apartat 1 es poden tractar amb les finalitats esmentades a l'apartat 2, lletra h), si les tracta un professional subjecte a l'obligació de secret professional o sota la seva responsabilitat, d'acord amb el dret de la Unió o dels estats membres o d'acord amb les normes establertes pels organismes nacionals competents, o per qualsevol altra persona subjecta també a l'obligació de

secret, d'acord amb el dret de la Unió o dels estats membres o de les normes establertes pels organismes nacionals competents.

Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals

Article 9. Categories especials de dades

1. Als efectes de l'article 9.2.a) del Reglament (UE) 2016/679, a fi d'evitar situacions discriminatòries, el mer consentiment de l'afectat no és suficient per aixecar la prohibició del tractament de dades la finalitat principal de la qual sigui identificar la seva ideologia, afiliació sindical, religió, orientació sexual, creences o origen racial o ètnic.

El que disposa el paràgraf anterior no impedeix el tractament de les dades esmentades a l'empara de la resta de supòsits que preveu l'article 9.2 del Reglament (UE) 2016/679, quan així escaigui.

2. Els tractaments de dades que preveuen les lletres g), h) i i) de l'article 9.2 del Reglament (UE) 2016/679 fonamentats en el dret espanyol han d'estar emparats en una norma amb rang de llei, que pot establir requisits addicionals relatius a la seva seguretat i confidencialitat.

En particular, aquesta norma pot emparar el tractament de dades en l'àmbit de la salut quan així ho exigeixi la gestió dels sistemes i els serveis d'assistència sanitària i social, pública i privada, o l'execució d'un contracte d'assegurança del qual l'afectat sigui part.

Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials

Article 3. Finalitat dels serveis socials

1. Els serveis socials tenen com a finalitat assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mit-

jançant la cobertura de llurs necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones.

2. Són necessitats socials, als efectes del que estableix l'apartat 1, les que repercuteixen en l'autonomia personal i el suport a la dependència, en una millor qualitat de vida personal, familiar i de grup, en les relacions interpersonals i socials i en el benestar de la col·lectivitat. Les necessitats personals bàsiques són les pròpies de la subsistència i la qualitat de vida de cada persona.

Article 7. Situacions amb necessitat d'atenció especial

Són destinataris dels serveis socials, especialment, les persones que estiguin en alguna o algunes de les situacions següents:

i) Discriminació per raó de sexe, lloc de procedència, discapacitat, malaltia, ètnia, cultura o religió o qualsevol altra raó.

Article 8. Garantia dels drets i les llibertats fonamentals

1. S'ha de tenir una cura especial a garantir els drets i les llibertats fonamentals i facilitar-ne l'exercici en la relació que s'estableix amb les persones per a la prestació dels serveis socials.

2. Els professionals i les entitats que gestionen serveis socials han d'orientar llur activitat de manera que es garanteixi especialment la dignitat de les persones, llur benestar i el respecte a llur autonomia i intimitat.

3. L'Administració pública ha de vetllar per l'efectivitat dels drets dels destinataris dels serveis socials.

Article 9. Dret d'accés als serveis socials

1. Totes les persones tenen dret a accedir a l'atenció social i a gaudir-ne, sense discriminació per raó de lloc de naixement, ètnia, sexe, orientació sexual, estat civil, situació familiar, malaltia, religió, ideologia, opinió o qualsevol altra circumstància personal o social.

2. Els destinataris dels serveis socials, d'acord amb el que estableix l'apartat 1, tenen dret a:

f) Renunciar a les prestacions i els serveis concedits, llevat que la renúncia afecti els interessos de menors d'edat o de persones incapacitades o presumptament incapaces.

g) Decidir si volen rebre un servei social i escollir lliurement el tipus de mesures o de recursos que s'han d'aplicar, d'entre les opcions que els siguin presentades, i també participar en la presa de decisions sobre el procés d'intervenció acordat.

Article 10. Dret a la informació en l'àmbit dels serveis socials

En l'àmbit dels serveis socials, totes les persones tenen dret a reclamar i a rebre informació veraç sobre els serveis i, en especial, tenen dret a:

a) Rebre informació suficient i entenedora sobre els serveis i les prestacions disponibles, els criteris d'adjudicació i les prioritats per a rebre'ls, sobre els drets i deures dels destinataris i els usuaris, i sobre els mecanismes de presentació de queixes i reclamacions, que han d'ésser exposats de forma visible als centres d'atenció.

c) Rebre informació prèvia amb relació a qualsevol intervenció que els afecti a fi que, si escau, hi puguin donar llur consentiment específic i lliure. El consentiment s'ha de donar per escrit quan impliqui l'ingrés en un establiment residencial de serveis socials. En el cas de les persones incapacitades i de les que, per raó de llurs circumstàncies personals, poden ésser declarades incapaces, s'ha de seguir el procediment legal establert.

e) Presentar suggeriments, obtenir informació, poder presentar queixes i reclamacions i rebre'n resposta dins el període legalment establert.

f) Disposar dels ajuts i els suports necessaris per a comprendre la informació que els sigui donada si tenen dificultats derivades del desconeixement de la llengua o si tenen alguna discapacitat física, psíquica

o sensorial, a fi de garantir l'exercici de llurs drets i facilitar que puguin participar plenament en el procés d'informació i de presa de decisions.

Article 11. Protecció dels drets dels infants i els adolescents

En el cas dels infants i els adolescents en situació de risc, el règim jurídic de protecció ha d'establir la forma d'exercir els drets establerts pels article 8, 9 i 10 en l'àmbit dels serveis i els recursos per als infants i els adolescents.

Llei 10/2010, de 7 de maig, d'acollida de les persones immigrades i de les retornades a Catalunya

Article 4. Principis generals dels serveis d'acollida

Els serveis d'acollida es regeixen pels principis generals següents:

Segon. Promoció de l'autonomia i de la igualtat d'oportunitats. Els serveis d'acollida es destinen a promoure l'autonomia personal i a afavorir la igualtat efectiva i l'equitat, amb l'eliminació de condicions o circumstàncies arbitràries.

Setè. Promoció de la ciutadania. Els serveis d'acollida han de difondre i promoure el coneixement dels drets i deures que la ciutadania té pel fet de formar part de la comunitat, i també fomentar-ne la participació i el compromís amb la societat.

Article 5. Principis de gestió dels serveis d'acollida

Els principis de gestió dels serveis d'acollida són els següents:

Novè. Participació cívica. El funcionament dels serveis d'acollida ha d'incorporar, en la programació, el seguiment i l'avaluació, la participació de la ciutadania i, en particular, la dels immigrants i els retornats. Especialment, cal impulsar la participació de les dones.

Dotzè. Protecció de dades de caràcter personal i protecció contra els actes discriminatoris. Els titulars del dret d'accés als serveis tenen dret a la protecció de llurs dades de caràcter personal, i també a la protecció

contra els actes discriminatoris derivats de la utilització de les dites dades o del funcionament dels serveis, d'acord amb la legislació en matèria de protecció de dades de caràcter personal, d'estrangeria i penal.

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i oportunitats en la infància i l'adolescència

Article 4. Interpretació de les normes relatives als infants i adolescents

2. Els poders públics han d'interpretar i aplicar aquesta llei garantint la igualtat en la diferència dels infants i els adolescents d'ambdós sexes, per tal d'eliminar la discriminació sexista, per raó d'origen, color, idioma, religió, opinió política o d'una altra índole, ètnica o social, posició econòmica, condicions físiques o sensorials, estat de salut, naixement, orientació sexual o qualsevol altra condició personal pròpia o de llurs progenitors o representants legals.

Article 5. L'interès superior de l'infant o l'adolescent

1. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha d'ésser el principi inspirador i fonamentador de les actuacions públiques.

3. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha d'ésser també el principi inspirador de totes les decisions i actuacions que el concerneixen adoptades i dutes a terme pels progenitors, pels titulars de la tutela o de la guarda, per les institucions públiques o privades encarregades de protegir-lo i d'assistir-lo o per l'autoritat judicial o administrativa.

4. Per a determinar l'interès superior de l'infant o l'adolescent se n'han d'atendre les necessitats i els drets, i s'ha de tenir en compte la seva opinió, els seus anhels i aspiracions, i també la seva individualitat dins el marc familiar i social.

Article 6. Desenvolupament de les potencialitats personals

La criança i la formació dels infants i els adolescents han de garantir-ne el desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social,

d'una manera lliure, integral i harmònica, i han de potenciar en tot moment llurs capacitats educatives i d'aprenentatge, i procurar-los benestar físic, psicològic i social.

Article 9. No-discriminació

1. Els poders públics han de garantir el principi d'igualtat i eliminar qualsevol discriminació a infants o adolescents per raó de raça, sexe, idioma, religió, opinió política o d'una altra índole, origen nacional, ètnic o social, posició econòmica, condicions físiques, psíquiques o sensorials, estat de salut, naixement, orientació sexual o qualsevol altra condició personal o de llurs progenitors o representants legals.

2. Els poders públics han d'identificar d'una manera activa els infants o els adolescents que, individualment o en grup, requereixen l'adopció de mesures protectores especials per a reduir o eliminar factors de discriminació.

Article 12. Respecte i suport a les responsabilitats parentals

3. Les necessitats dels infants i els adolescents s'han de satisfer allà on viuen i creixen, sempre que sigui possible, i s'ha de tenir en compte, alhora, llur benestar material i espiritual.

Article 13. Foment i suport a l'educació

4. El dret a l'educació, incloses les activitats extraescolars, esportives, de lleure i les activitats culturals dels infants i els adolescents, ha de prevaler per damunt de les pràctiques culturals, la tradició i la religió, i llurs manifestacions; aquestes pràctiques no poden justificar en cap cas una discriminació, limitació o exclusió d'infants i adolescents en el ple exercici d'aquest dret.

Article 17. Exercici dels drets propis pels infants i adolescents

1. Els infants i els adolescents poden exercir i defensar ells mateixos llurs drets, llevat que la llei limiti aquest exercici. En qualsevol cas, po-

den fer-ho mitjançant llurs representants legals, sempre que no tinguin interessos contraposats als propis.

2. Les limitacions a la capacitat d'obrar dels infants i els adolescents s'han d'interpretar sempre de manera restrictiva.

Article 33. Llibertat de pensament, consciència i religió

1. Els infants i els adolescents tenen dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió en els termes constitucionalment establerts.

2. Els pares i les mares, els titulars de la tutela o que en tinguin la guarda i els educadors tenen el dret i el deure de cooperar perquè els infants i els adolescents exerceixin aquesta llibertat, de manera que contribueixin a llur desenvolupament integral.

Article 43. Suport a la integració social dels infants i adolescents immigrants

1. Les administracions públiques han de fomentar, mitjançant serveis i programes d'acollida, la integració social dels infants o els adolescents immigrants.

3. Els infants i els adolescents estrangers que són a Catalunya tenen els drets que reconeix aquesta llei i, especialment, tenen dret a ésser escoltats i a rebre informació de manera entenedora sobre qualsevol actuació que porti a terme l'Administració amb relació a llur persona.

Instrument de ratificació de l'Acord entre l'Estat espanyol i la Santa Seu sobre afers jurídics, firmat el 3 de gener de 1979 a la Ciutat del Vaticà

Article IV

1. L'Estat reconeix i garanteix l'exercici del dret a l'assistència religiosa dels ciutadans internats en establiments penitenciaris, hospitalaris, sanatoris, orfenats i centres similars, tant privats com públics.

2. El règim d'assistència religiosa catòlica i l'activitat pastoral dels sacerdots i dels religiosos als centres esmentats que siguin de caràcter públic seran regulats de comú acord entre les autoritats de l'Església competents i l'Estat. En tot cas, quedarà salvaguardat el dret a la llibertat religiosa de les persones i el degut respecte als seus principis religiosos i ètics.

Article V

1. L'Església pot dur a terme per si mateixa activitats de caràcter benèfic o assistencial. Les institucions o entitats de caràcter benèfic o assistencial de l'Església o dependents d'ella es regiran per les seves normes estatutàries i gaudiran dels mateixos drets i beneficis que els ens classificats com de beneficència privada.

2. L'Església i l'Estat podran, de comú acord, establir les bases per a una cooperació adequada, entre les activitats de beneficència o d'assistència, realitzades per les seves respectives institucions.

Llei 24/1992, de 10 de novembre, per la qual s'aprova l'Acord de cooperació de l'Estat amb la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya (FEREDE)

Article 3

2. Els ministres de culte de les esglésies pertinents a la FEREDE no estaran obligats a declarar sobre fets que els hagin estat revelats en l'exercici de funcions de culte o d'assistència religiosa.

Article 9

1. Es garanteix l'exercici del dret a l'assistència religiosa dels interns en centres o establiments penitenciaris, hospitalaris, assistencials o altres anàlegs del sector públic, proporcionada pels ministres de culte que designin les esglésies respectives, amb conformitat de la FEREDE i degudament autoritzats pels centres o establiments públics corresponents.

2. L'accés d'aquests ministres als centres esmentats ha de ser, amb aquesta finalitat, lliure i sense cap limitació d'horari.

3. En tot cas, l'assistència religiosa s'ha de prestar amb ple respecte al principi de llibertat religiosa i amb observança de les normes d'organització i règim intern dels centres, en especial al que disposa la legislació penitenciària.

4. Les despeses que l'exercici d'aquesta assistència espiritual origini són a càrrec de les esglésies que pertanyen a la FEREDE, sense perjudici de la utilització dels locals que, amb aquesta finalitat, hi hagi al centre corresponent.

Article 10

1. A fi de donar efectivitat al que disposen l'article 27.3 de la Constitució, i també la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació, i la Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu, es garanteix als alumnes, als seus pares i als òrgans escolars de govern que ho sol·licitin, l'exercici del dret dels primers a rebre ensenyament religiós evangèlic als centres docents públics i privats concertats, sempre que, quant a aquests últims, l'exercici del dret no entri en conflicte amb el caràcter propi del centre, en els nivells d'educació infantil, educació primària i educació secundària.

Article 12

1. Per als fidels de la Unió d'Esglésies Adventistes del Setè Dia i d'altres esglésies evangèliques pertanyents a la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya el dia de precepte de les quals sigui el dissabte, el descans laboral setmanal podrà comprendre, sempre que hi hagi acord entre les parts, la tarda del divendres i el dia complet del dissabte, en substitució del que estableix l'article 37.1 de l'Estatut dels treballadors com a regla general.

2. Els alumnes de les esglésies esmentades en el número 1 d'aquest article que cursin estudis en centres d'ensenyament públics i privats

concertats estaran dispensats de l'assistència a classe i de la realització d'exàmens des de la posta de sol del divendres fins a la posta de sol del dissabte, a petició pròpia o dels qui exerceixen la pàtria potestat o tutela.

(...)

Llei 25/1992, de 10 de novembre, per la qual s'aprova l'Acord de cooperació de l'Estat amb la Federació de Comunitats Israelites d'Espanya (FCI)

Article 3

2. Els ministres de culte de les comunitats que pertanyin a l'FCI no estaran obligats a declarar sobre fets que els hagin estat revelats en l'exercici de funcions de culte o assistència religiosa.

Article 9

1. Es garanteix l'exercici del dret a l'assistència religiosa dels interns en centres penitenciaris, així com en establiments hospitalaris, assistencials i altres anàlegs del sector públic, proporcionada pels ministres de culte que designin les comunitats israelites pertanyents a la Federació de Comunitats Israelites, amb la conformitat d'aquesta. La seva designació ha de ser autoritzada pels organismes administratius competents. Les direccions dels centres i establiments públics estan obligades a transmetre a la comunitat israelita corresponent les sol·licituds d'assistència espiritual rebudes dels interns o dels seus familiars, si els mateixos interessats no estan en condicions de fer-ho.

2. L'accés d'aquests ministres als centres esmentats ha de ser, amb aquesta finalitat, lliure i sense cap limitació d'horari, i l'assistència religiosa s'ha de prestar amb ple respecte al principi de llibertat religiosa i amb observança de les normes d'organització i règim intern dels centres. Pel que fa als establiments penitenciaris, l'assistència religiosa s'ha de fer d'acord amb el que disposa la legislació penitenciària.

L'assistència religiosa que preveu aquest article inclou la que es dispensi als moribunds, així com les honres fúnebres del ritu jueu.

3. Les despeses que origini l'exercici de l'assistència espiritual han de ser sufragades per les comunitats respectives, sense perjudici de la utilització dels locals que, amb aquesta finalitat, hi hagi al centre corresponent.

Article 10

1. A fi de donar efectivitat al que disposen l'article 27.3 de la Constitució, així com la Llei orgànica 8/1995, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació, i la Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu, es garanteix als alumnes jueus, als seus pares i als òrgans escolars de Govern que ho sol·licitin, l'exercici del dret dels primers a rebre ensenyament religiós jueu als centres docents públics i privats concertats, sempre que, quant a aquests últims, l'exercici d'aquell dret no entri en contradicció amb el caràcter propi del centre, en els nivells d'educació infantil, educació primària i educació secundària.

Article 12

1. El descans laboral setmanal, per als fidels de comunitats israeliïtes pertanyents a l'FCI, podrà comprendre, sempre que hi hagi acord entre les parts, la tarda del divendres i el dia complet del dissabte, en substitució del que estableix l'article 37.1 de l'Estatut dels treballadors com a regla general.

2. Les festivitats que s'expressen a continuació, que segons la llei i la tradició jueves tenen el caràcter de religioses, podran substituir les establertes amb caràcter general per l'Estatut dels treballadors, en l'article 37.2, amb el mateix caràcter de retribuïdes i no recuperables, a petició de les persones a què es refereix el número anterior, i en els termes que s'hi preveuen.

- Any Nou (*Roix ha-Xanà*), dies 1 i 2
- Dia de l'Expiació (*Yom Kippur*)

- Festa de les Cabanes (*Sucot*), dies 1, 2, 7 i 8
- Pasqua (*Péssah*), dies 1, 2, 7 i 8
- Pentecosta (*Xavuot*), dies 1 i 2

3. Els alumnes jueus que cursin estudis en centres d'ensenyament públics i privats concertats estaran dispensats de l'assistència a classe i de la celebració d'exàmens els dissabtes i les festivitats religioses expressades en el número anterior, a petició pròpia o dels qui exerceixin la pàtria potestat o tutela.

(...)

Llei 26/1992, de 10 de novembre, per la qual s'aprova l'Acord de cooperació de l'Estat amb la Comissió Islàmica d'Espanya

Article 3

1. A efectes legals, són dirigents religiosos islàmics i imams de les comunitats islàmiques les persones físiques dedicades, amb caràcter estable, a la direcció de les comunitats a les quals es refereix l'article 1 del present acord, a la direcció de l'oració, formació i assistència religiosa islàmica i que acreditin el compliment d'aquests requisits mitjançant certificació expedida per la comunitat a la qual pertanyen, amb conformitat de la Comissió Islàmica d'Espanya.

2. En cap cas les persones expressades en el número anterior estaran obligades a declarar sobre fets que els hagin estat revelats en l'exercici de les seves funcions de culte o d'assistència religiosa islàmica, en els termes legalment establerts per al secret professional.

Article 9

1. Es garanteix l'exercici del dret a l'assistència religiosa dels interns en centres o establiments penitenciaris, hospitalaris, assistencials o altres anàlegs del sector públic, proporcionada pels imams o persones designades per les comunitats, que han de ser autoritzats pels organismes administratius competents. Les direccions dels centres o esta-

bliments públics estan obligades a transmetre a la comunitat islàmica corresponent les sol·licituds d'assistència religiosa rebudes dels interns o dels seus familiars, si els mateixos interessats no estan en condicions de fer-ho.

L'assistència religiosa que preveu aquest article comprèn la que es dispensi als moribunds, així com les honres fúnebres del ritu islàmic.

2. En tot cas, l'assistència religiosa a què es refereix el número anterior s'ha de prestar amb ple respecte al principi de llibertat religiosa amb observança de les normes d'organització i règim intern dels centres, lliure i sense cap limitació d'horari. Pel que fa als establiments penitenciaris, l'assistència religiosa s'ha de fer d'acord amb el que disposa la legislació penitenciària.

3. Les despeses que originin el desenvolupament de l'assistència religiosa han de ser sufragades en la forma que acordin els representants de la Comissió Islàmica d'Espanya amb la direcció dels centres i establiments públics que preveu el número 1 d'aquest article, sense perjudici de la utilització dels locals que, amb aquesta finalitat, hi hagi als centres o establiments esmentats.

Article 10

1. A fi de fer efectiu el que disposa l'article 27.3 de la Constitució, així com la Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació, i la Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu, es garanteix als alumnes musulmans, als seus pares i als òrgans escolars de govern que ho sol·licitin, l'exercici del dret dels primers a rebre ensenyament religiós islàmic als centres docents públics i privats concertats, sempre que, pel que fa a aquests darrers, l'exercici d'aquell dret no entri en contradicció amb el caràcter propi del centre, en els nivells d'educació infantil, educació primària i educació secundària.

Article 12

1. Els membres de les comunitats islàmiques pertanyents a la Comissió Islàmica d'Espanya que ho desitgin podran sol·licitar la interrupció de la feina els divendres de cada setmana, dia de pregària col·lectiva obligatòria i solemne dels musulmans, des de les tretze trenta fins a les setze trenta hores, així com la conclusió de la jornada laboral una hora abans de la posta de sol, durant el mes de dejuni (ramadà).

En ambdós casos, serà necessari l'acord previ entre les parts. Les hores deixades de treballar hauran de ser recuperades sense compensació.

2. Les festivitats i commemoracions que a continuació s'expressen, que, segons la llei islàmica, tenen el caràcter de religioses, podran substituir, sempre que hi hagi acord entre les parts, les establertes amb caràcter general per l'Estatut dels treballadors, a l'article 37.2, amb el mateix caràcter de retribuïdes i no recuperables, a petició dels fidels de les comunitats islàmiques pertanyents a la Comissió Islàmica d'Espanya.

– *Hègina*, corresponent a l'1 de muharram, primer dia de l'Any Nou islàmic.

– *Aixurà*, desè dia de muharram.

– *Maulid*, corresponent al 12 de *rabi' al Awwal*, naixement del profeta.

– *Al-Isra wa al-mi'raj*, corresponent al 27 de rajab, data del viatge nocturn i l'ascensió del profeta.

– *Aïdu l-fitr*, corresponent als dies 1, 2 i 3 de shawwal i que celebra la culminació del dejuni del ramadà.

– *Aïdu l-adhà* (o *aïdu l-kabir*), corresponent als dies 10, 11 i 12 de *du Al-Hyyah* i que celebra el sacrifici protagonitzat pel profeta Abraham.

3. Els alumnes musulmans que cursin estudis en centres d'ensenyament públics o privats concertats estaran dispensats de l'assistència a classe i de la celebració d'exàmens el dia del divendres durant les hores

a què es refereix el número 1 d'aquest article i en les festivitats i commemoracions religioses anteriorment expressades, a petició pròpia o dels qui exerceixen la pàtria potestat o tutela.

(...)

Article 14

4. L'alimentació dels internats en centres o establiments públics i dependències militars, i la dels alumnes musulmans dels centres docents públics i privats concertats que ho sol·licitin, es procurarà adequar als preceptes religiosos islàmics, així com l'horari dels àpats durant el mes de dejuni (ramadà).

ANNEX II. INFORMACIÓ SOBRE CONFESSIONS RELIGIOSES

ESGLÉSIA CATÒLICA

L'Església catòlica és la comunitat d'homes i dones de religió cristiana i de confessió catòlica que s'agrupen territorialment per diòcesis entorn del bisbe de Roma (Sant Pare o Papa) com a fonament de la unió entre tots els catòlics del món. En l'actualitat, el nombre de catòlics és de més de 1.000 milions. A Catalunya, l'Església catòlica és, de llarg, la institució religiosa amb un nombre més alt de seguidors. El cristianisme va arribar a Catalunya en el segle I, i en el segle III ja hi estava consolidat.

El cristianisme, religió a la qual pertany l'Església catòlica, va ser fundat per Jesús de Natzaret, que agrupà entorn seu els seus seguidors els anys de la seva predicació per les terres de Palestina, durant el primer terç del segle I.

En sentit estricte, el qualificatiu de *catòlica* ('universal') s'aplica a l'Església dels cristians units al bisbe de Roma com a conseqüència de les separacions que hi ha hagut entre els cristians en els transcurso dels segles, i especialment de la produïda des de la Reforma de Luter en el segle XVI.

Doctrina

Els cristians creuen en un Déu únic que és Pare, Fill i Esperit Sant, i que ha estat revelat per Jesús, el Crist, el Fill de Déu. La doctrina catòlica té com a font la Sagrada Escripura (la Bíblia), la qual és interpretada d'acord amb l'anomenada *tradició*, que és la fe i la vida, la litúrgia i la pregària activa en l'Església al llarg dels segles.

L'Església reconeix en el seu si un marc de guiatge dels bisbes, anomenat *magisteri*, que té competència tant pel que fa a la interpretació

de la Bíblia com pel que fa a la seva aplicació a la doctrina i als comportaments dels catòlics.

Llibres sagrats i textos fonamentals

Els textos sagrats dels cristians catòlics són els escrits bíblics, agrupats en dues parts: l'Antic Testament (història sagrada del poble d'Israel) i el Nou Testament, que consta dels Evangelis (testimonis de la vida de Jesús), del llibre dels Fets dels apòstols (història dels primers cristians), de les Cartes apostòliques (sobretot de sant Pau) i del llibre de l'Apocalipsi.

Hi ha altres textos que, malgrat no ser considerats revelats, són d'importància per a la fe i la vida de les persones catòliques. El primer d'aquests és el *catecisme*, un text nascut en el segle XVI per facilitar l'ensenyament dels elements doctrinals de creença obligada, i que es va actualitzant periòdicament. Igualment, i ja de caràcter més esporàdic, hi ha els textos del Papa, en especial les *encícliques*, que contenen instruccions doctrinals i exhortacions morals; i també *documents episcopals*, tant de les conferències episcopals com de cada bisbe diocesà.

Ritus més importants

Els set ritus més destacats són els set *sagraments*, que l'Església catòlica considera signes sagrats (o actes en què hi ha una presència eficaç de la gràcia salvadora de Déu) mitjançant els quals es realitza de manera especial la unió espiritual i personal amb Déu, Pare, Fill i Esperit Sant, i amb la humanitat sencera, sobretot amb els altres cristians.

– El baptisme, per a l'Església catòlica, uneix la persona a Jesucrist i la fa fill de Déu i germà de tots els homes i dones; pel baptisme, les persones s'incorporen a l'Església. Es pot rebre en qualsevol etapa de

la vida. El ritus usa l'aigua vessada sobre el cap de la persona que és batejada.

– L'Eucaristia és la celebració on els catòlics es reuneixen, com a mínim els diumenges i altres festes preceptives, per commemorar la resurrecció de Crist, tot fent-lo present a través del pa i del vi consagrats. La primera vegada que un nen o una nena participa plenament de l'eucaristia combregant, fet que s'anomena *primera comunió*, se celebra d'una manera especial.

– La confirmació és el sagrament del do de l'Esperit; el reben, mitjançant la unció amb oli sagrat, aquelles persones catòliques que es reafirmen en la fe catòlica.

– La reconciliació o penitència és el sagrament del perdó de Déu dels pecats comesos després del baptisme, confessats al sacerdot, i a través de l'absolució.

– La unció dels malalts és el sagrament en el qual els malalts i les persones grans són ungides amb l'oli sagrat per tal de rebre la força de Déu davant la malaltia i la mort.

– L'orde sacerdotal és el sagrament pel qual un home que hagi seguit la formació i el discerniment adequat es consagra al servei de l'Església i esdevé diaca, prevere o bisbe, segons els tres graus d'aquest sagrament.

– El matrimoni és el sagrament pel qual l'home i la dona es prometen amor i fidelitat entre ells i es comprometen a viure la seva relació segons l'Evangelí i els ensenyaments de l'Església.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

– Els bisbes: són aquells preveres que reben l'orde episcopal, que és el sagrament de l'orde sacerdotal en la seva plenitud. Reben l'encàrrec de presidir una església particular o diòcesi. Són la màxima autoritat per al seu bisbat com a mestres i pastors, sempre en comunió amb el Papa.

– Els preveres: són els homes que, en rebre el sagrament de l'orde, han estat constituïts sacerdots (anomenats també popularment *cape-*

llans o *mossens*), i poden administrar sagraments i guiar en el camí de la fe i de la vida cristiana les agrupacions de fidels que el bisbe els confia. Estan obligats a mantenir-se cèlibes, i resten sota l'autoritat directa del bisbe en el cas d'estar vinculats a un bisbat, o sota l'autoritat del seu superior si pertanyen a un institut religiós.

- Els diaques: són els homes, casats o no, que són constituïts servidors qualificats de la Paraula i de la caritat, sempre al redós d'un bisbe.

- Els laics i les laiques: són els cristians i les cristianes que, pel baptisme, són considerats amb la dignitat de membres del poble de Déu, i comparteixen la responsabilitat d'anunciar l'Evangeli de Jesús a tots els homes i dones, a través de la seva presència al món.

- Vida religiosa: són homes i dones que viuen en comunitats de vida religiosa on tant els preveres com el laïcat poden optar per una vida cristiana en comunitat, amb un carisma determinat: missions, ensenyament, salut, vida contemplativa, etc. Es comprometen a viure els vots de castedat, obediència i pobresa. Són els monjos i les monges, els religiosos i les religioses i els que segueixen altres formes de comunitat o d'organització reconegudes per l'Església.

Organització

L'Església catòlica s'estructura territorialment en bisbats o diòcesis, els quals es divideixen en parròquies i s'agrupen en províncies eclesiàstiques.

L'Església reconeix en el bisbe de Roma aquell que, en nom de Crist, presideix no sols l'Església de Roma que li és confiada, sinó també el conjunt de totes les esglésies particulars o diòcesis.

L'Església catòlica considera que, en cada una de les diòcesis, hi és present l'única Església de Jesucrist. Les parròquies poden agrupar-se en arxiprestats, per tal de coordinar-se i de compartir tasques.

A Catalunya hi ha deu seus episcopals agrupades entorn de dues esglésies metropolitanes, que formen dues províncies eclesiàstiques. La seu de Tarragona té les seus sufragànies de Girona, Lleida, Solsona, Tortosa, Urgell i Vic; la seu de Barcelona té les seus sufragànies de Sant Feliu de Llobregat i de Terrassa. Els bisbes de les deu diòcesis amb seu episcopal a Catalunya formen la Conferència Episcopal Tarraconense, constituïda l'any 1969 com a organisme intern de l'Església catòlica a Catalunya i presidida per l'arquebisbe de Tarragona.

D'altra banda, els fidels també poden vincular-se a moviments, congregacions religioses o prelatures.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Els símbols

Algunes persones catòliques porten símbols que formen part de la seva indumentària, com ara una creu.

Calendaris i horaris

Els fidels de l'Església catòlica són convidats a participar cada diumenge en l'eucaristia (també anomenada *missa*).

En el calendari catòlic, hi destaquen dos cicles festius:

– El cicle de Nadal: l'Església celebra, després de quatre setmanes d'Advent, la solemnitat de Nadal (el naixement de Jesús, el dia 25 de desembre) i la solemnitat de l'Epifania o Dia de l'adoració dels Reis (el dia 6 de gener).

– El cicle de Pasqua: comença amb la celebració del Dimecres de cendra, que dona entrada a la Quaresma (que són els quaranta dies abans de la Pasqua); conté la Setmana Santa, que comença el Diumenge de Rams i que acaba el dia de Pasqua, setmana on cal destacar el Di-

jous Sant o dia de la Institució de l'Eucaristia, el Divendres Sant –que commemora la Passió i la mort de Jesucrist–, el Dissabte Sant –dia de la seva sepultura–, i la culminació en el Diumenge de Pasqua –anomenada popularment Pasqua florida– (el primer diumenge després de la primera lluna plena de la primavera), que celebra la resurrecció de Jesucrist.

Set setmanes després de la Pasqua se celebra el Diumenge de Pentecosta, que commemora la vinguda de l'Esperit Sant (festa anomenada popularment Pasqua Granada o segona Pasqua). Dos diumenges després de Pentecosta se celebra la festa del Corpus, dedicada a l'Eucaristia; amb motiu d'aquesta festa, en molts llocs s'organitzen processons pels carrers.

A banda de les celebracions indicades, l'Església catòlica també celebra festes dedicades a Maria, la Mare de Déu: l'Assumpció de la Mare de Déu (el dia 15 d'agost), Tots Sants (dia 1 de novembre) i la Immaculada Concepció (el dia 8 de desembre), o a d'altres sants: Sant Esteve (el dia 26 de desembre), Sant Joan Baptista (el dia 24 de juny). Així mateix, cal tenir en compte que en molts municipis es consideren festius, i en molts casos com a Festa Major, els dies dels sants patrons de la població corresponent.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

L'Església catòlica manté el precepte de l'abstinència de carn (i derivats) els divendres de Quaresma. El Dimecres de Cendra, inici de la Quaresma, i el Divendres Sant són dies d'abstinència de carn i també de dejuni (reducció o privació d'ingerir aliments).

D'aquestes dues obligacions, n'estan exempts els malalts, els infants i les persones velles. Tanmateix, algunes persones creients tenen la voluntat d'abstenir-se de consumir carn durant els divendres de Quares-

ma (els 40 dies abans de la festa de Pasqua) i de fer dejuni durant el Dimecres de Cendra i el Divendres Sant.

Davant de situacions de defunció

Les persones catòliques acomiaden els seus difunts amb pregàries durant el període de vetlla, amb la celebració d'un funeral amb el cos present al tanatori o a l'església i amb un ritu de comiat al cementiri.

ESGLÉSIES EVANGÈLIQUES

Les esglésies evangèliques o protestants són esglésies cristianes que van néixer a partir de la reforma protestant que va impulsar Martí Luter (1483-1546) durant el segle XVI i dels posteriors moviments de renovació que s'han donat en el si de l'Església protestant. Cadascuna d'aquestes esglésies, unides en el que és fonamental, pot tenir una orientació doctrinal i una forma d'organització específiques.

L'origen del terme *protestant* el trobem en les protestes que cinc prínceps van dur a terme quan a Alemanya es van intentar prohibir els ensenyaments de Luter.

En funció de la seva orientació doctrinal, les esglésies evangèliques es poden classificar en diverses denominacions, com són el luteranisme, el baptisme, el metodisme, el presbiterianisme i el pentecostalisme, entre moltes d'altres. En funció de la seva estructura organitzativa, es pot distingir entre esglésies de règim episcopal, presbiterià o congregacionalista.

Les esglésies evangèliques són la segona confessió cristiana amb un nombre més alt de seguidors arreu del món, després del catolicisme. A Catalunya, els evangèlics també són la segona confessió cristiana, i es compten per desenes de milers. Bona part dels immigrants que han arribat a Catalunya els darrers anys són protestants, sobretot entre els procedents d'Amèrica del Sud, de l'Àfrica subsahariana i de determinats països de l'est d'Europa.

Els termes *evangèlic*, *reformat* o *protestant* són vàlids per referir-se a una persona o allò relatiu a les esglésies sorgides de la Reforma. D'altra banda, cal reservar el terme *evangelista* exclusivament per referir-se als autors a qui s'atribueixen respectivament els quatre Evangelis (Mateu, Marc, Lluc i Joan).

Doctrina

La reforma protestant es fonamenta en tres principis bàsics, coneguts per la seva forma llatina:

- *Sola gratia*: la salvació només és un privilegi de la gràcia de Déu. Per tant, no es pot assolir pels possibles mèrits de la persona.
- *Sola fides*: la persona ha de tenir fe en Déu i en la seva voluntat de perdó envers la humanitat.
- *Sola scriptura*: l'única font de la doctrina és la Bíblia. Per tant, el dictamen de cap persona no pot ser equiparat al missatge diví.

A més, les esglésies evangèliques proclamen el sacerdocí universal dels fidels. És a dir, en el context evangèlic, el sacerdocí ministerial –el sacerdocí d'unes quantes persones escollides que es caracteritzen per dedicar la seva vida a Déu i a la seva obra– deixa de tenir sentit, ja que tot bon cristià ha de tenir present Déu i els seus ensenyaments en totes les esferes de la vida quotidiana.

Llibres sagrats i textos fonamentals

L'únic text que els evangèlics reconeixen com a sagrat és la Bíblia.

Ritus més importants

La majoria dels evangèlics consideren que Déu només va establir dos sagraments o ordenances:

- El baptisme: molts grups protestants el realitzen per immersió i només quan el fidel ha arribat a l'edat adulta i té plena capacitat per decidir el seu ingrés a la comunitat cristiana. En algunes esglésies evangèliques, especialment en les de caire pentecostal o carismàtic, caracteritzades per donar una especial importància als dons de l'Esperit Sant, també es du a terme el *bateig de l'Esperit Sant*, pel qual el cristià entra en contacte amb l'esperit de Déu.

– El sant sopar: se celebra amb pa i vi, que normalment són repartits entre tots els membres de la comunitat. La freqüència amb què es du a terme aquest ritus varia molt en funció de cada església.

– Els evangèlics solen dur a terme altres pràctiques i ritus que poden variar força en funció de l'església a què pertanyin. Tot i això, podem fer algunes observacions que poden servir d'orientació general: És molt habitual que celebrin un culte d'adoració a Déu durant la jornada del diumenge. Generalment aquest culte inclou lectures de les Sagrades Escripures, cants de lloança a Déu, una predicació per part del pastor, etc.

– Al llarg de la setmana, els protestants també acostumen a dur a terme reunions d'estudi bíblic i reunions d'oració.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

La màxima autoritat religiosa a l'interior d'una església evangèlica és el pastor. Aquest no és un intermediari entre Déu i la comunitat, sinó que és la persona que dirigeix el culte i que, en funció dels seus coneixements, pot proporcionar formació i consell espiritual. En una mateixa església hi pot haver diversos pastors, i sovint aquests poden ser auxiliats per altres càrrecs dins de l'església.

Organització

En general, entre els evangèlics, cada església és una unitat independent, tot i que diferents esglésies que comparteixen una mateixa visió doctrinal poden unir-se bo i formant denominacions.

Alhora, diferents esglésies també poden federar-se per defensar amb més força els seus posicionaments i interessos davant la societat. Així, a Catalunya, tradicionalment, les diferents entitats evangèliques s'han agrupat en el si del Consell Evangèlic de Catalunya, creat el 1981. A

Catalunya també existeixen algunes entitats que agrupen els pastors protestants, com l'AMEC (Associació de Ministres de l'Evangeli de Catalunya) o la COMEC (Confraternitat de Ministres de l'Evangeli de Catalunya).

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Els símbols

Algunes persones evangèliques poden portar símbols que formen part de la seva indumentària, com ara una creu.

– Generalment, en les celebracions evangèliques hi ha absència de tota mena de símbols religiosos o com a màxim una creu sense la imatge de Crist.

Calendaris i horaris

Les principals festes evangèliques són el Dia de la Reforma (31 d'octubre), Nadal (25 de desembre) i Pasqua (celebrada el diumenge posterior a la primera lluna plena de primavera).

Davant de situacions de defunció

Les persones evangèliques acomiaden els seus difunts amb una cerimònia en record amb el cos present al tanatori o a l'església i amb la lectura bíblica o pregària al cementiri.

ISLAM

L'islam és la religió que creu que Déu (Al·là) es va revelar a Muhàmmad al principi del segle VII dC.

Islam significa 'submissió' o 'lliurament' en àrab. El terme prové de l'àrab *muslim*, participi actiu del verb *aslama*, que significa 'lliurar-se' (a Déu). Els fidels són anomenats *musulmans*, mentre que *islàmic* fa referència a allò relacionat amb aquesta religió (pregària, art, corrents, moviments, etc.). En canvi, habitualment es reserva el terme *islamista* per al corrent polític partidari de la implantació de la llei islàmica com a llei civil.

L'islam és la segona religió en nombre de seguidors arreu del món, després del cristianisme. En l'actualitat, a Catalunya, els musulmans són alguns centenars de milers, i procedeixen fonamentalment del Magrib, de l'Àfrica subsahariana i del Pakistan.

Doctrina

La doctrina de l'islam es fonamenta essencialment en els principis següents:

- La creença en Al·là com a Déu únic, misericordiós i totpoderós.
- La creença en els àngels: l'Alcorà parla dels àngels i diu que n'hi ha de bons i de dolents. L'islam creu que cada creient roman sota la custòdia de dos àngels que prenen nota de tots els seus actes.
- La creença en els llibres sagrats: segons els musulmans, profetes com Moisès, David o Jesús van rebre també la revelació divina i van transmetre literalment els llibres que els foren revelats. Tanmateix, els musulmans consideren que tot el missatge diví és contingut en l'Alcorà.
- La creença en els profetes: l'islam considera que Al·là ha enviat a cada poble un profeta. A l'Alcorà, per tant, hi trobem citats profetes

com Adam, Noè, Abraham, Moisès o Jesús, entre molts d'altres. En qualsevol cas, Muhàmmad és considerat el darrer profeta, mitjançant el qual Déu va completar la seva revelació.

– La creença en el judici final: un dels dogmes centrals de l'islam és que després de la fi del món els humans s'hauran d'enfrontar al judici final, moment en què seran valorats els seus actes i en què, en funció del veredict de Déu jutge però també misericordiós, aniran al cel o a l'infern.

– La creença en el destí o en la predestinació, és a dir, que tot allò que succeeix depèn d'Al·là.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El llibre sagrat dels musulmans és l'Alcorà, considerat revelat per Al·là a Muhàmmad. Un altre text fonamental en què es basen els musulmans és la Sunna o Tradició del profeta, un recull de dites i fets atribuïts a Muhàmmad.

Ritus més importants

L'Alcorà estableix cinc obligacions bàsiques que tot bon musulmà ha de complir. Són els Arkan al-islam, o cinc pilars de l'islam:

– La professió de fe (xahada). La xahada és la frase que resumeix els dogmes fonamentals de l'islam. Diu així: “No hi ha cap Déu llevat d'Al·là i Muhàmmad és l'enviat d'Al·là”. La recitació d'aquest verset és el ritual que fa que hom pugui considerar-se musulmà.

– La pregària ritual (salat). Els musulmans tenen l'obligació de fer cinc pregàries (o salat) al dia: a l'albada, al migdia, a mitja tarda, al capvespre i a la nit. Duren entorn d'uns deu minuts i es poden fer individualment o en grup en qualsevol lloc. L'oració del divendres al migdia és especialment rellevant. Sempre pregunuen en direcció a la Meca.

– L'impost alcorànic (zakat). Es tracta d'una almoïna ritual obligatòria. Un moment per fer-la és al final del Ramadà. L'almoïna és destinada als pobres. Hi ha dos tipus d'impost: un consisteix en una quantitat per persona i un altre, en un percentatge dels guanys.

– El dejuni (sawm). Durant el mes islàmic del ramadà, els musulmans celebren el dejuni obligatori o sawm, consistent a abstenir-se de menjar, beure, fumar i mantenir relacions sexuals, des de l'albada fins que es pon el sol. Per als musulmans, el ramadà és un mes de perdó, de pietat, de reflexió personal i de celebració col·lectiva. Es commemora la revelació de l'Alcorà a Muhàmmad.

– El pelegrinatge a la Meca (haj). Tots els musulmans tenen l'obligació d'anar fins a la Meca almenys un cop a la vida, sempre que tinguin una bona salut i disposin de mitjans econòmics per fer-ho. A la Meca, entre d'altres coses, els musulmans hi han de visitar la Ka'ba, un petit temple de forma cúbica que segons l'Alcorà fou fundat per Adam i posteriorment reconstruït per Ibrahim i per Ismaïl.

Malgrat compartir els fonaments doctrinals i els principals ritus, l'islam ha donat lloc a múltiples branques i a diferents grups de musulmans. La principal divisió fou la que s'establí entre els xiïtes i els sunnites després de la mort de Muhàmmad. Els xiïtes creien i creuen que únicament Alí Ibn Abi Talib (gendre i cosí de Muhàmmad) i els seus descendents podien ser designats dirigents de la comunitat de fidels, mentre que els sunnites s'hi oposaven. Això generà un enfrontament que ha donat lloc a dues escoles religioses de característiques diferenciades. Avui dia els xiïtes representen aproximadament el 10% dels musulmans d'arreu del món, fonamentalment concentrats a Iran, Iraq i Pakistan. Els sunnites suposen aproximadament el 90 % de la població islàmica mundial, i en el seu si s'han format quatre escoles jurídiques (malikisme, hanafisme, hanbalisme i xafiisme), que divergeixen en la forma d'analitzar els nous reptes doctrinals a què s'enfronten els musulmans. Els musulmans que són a Catalunya, en

provenir principalment del Marroc, són, en gran part, inspirats pel codi jurídic malikí.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

En l'islam sunnita, majoritari a Catalunya, no existeix una autoritat consagrada. L'imam és la persona encarregada de presidir i dirigir les oracions, però no se'l considera un mitjancer entre l'home i Déu. Habitualment, però, l'imam porta a terme algunes tasques complementàries, com són la formació religiosa dels infants i dels adults, l'acompanyament a la mort o l'atenció religiosa individual.

Organització

Els musulmans de Catalunya s'agrupen al voltant d'oratoris. A Catalunya hi ha, entre altres entitats, el Consell Islàmic Cultural de Catalunya, al qual s'adhereixen un nombre important de comunitats islàmiques, i la federació Unió de Comunitats Islàmiques de Catalunya. A l'Estat espanyol, l'entitat que en té la representació oficial és la Comisión Islámica de España, composta per la Federación de Entidades Religiosas Islámicas (FEERI) i per la Unión de Comunidades Islámicas de España (UCIDE). En l'àmbit internacional, no hi ha cap òrgan o entitat que agrupi i pugui representar el conjunt dels musulmans, si bé existeixen consells de savis que estableixen dictàmens sobre aspectes diversos de la vida dels musulmans.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Els símbols

Hi ha homes i dones musulmans que interpreten com una obligació religiosa el fet que les dones es cobreixin el cap. Hi ha diversitat d'opinions, sobretot als països on els fidels d'aquesta religió són minoria, sobre com i a partir de quina edat han de cobrir-se el cap.

Calendari i horaris

Les dues principals festes musulmanes, són l'Aïdu l-fitr, la celebració del final del mes de dejuni del ramadà, i l'Aïdu l-adhà, la festa del Sacrifici, que commemora l'episodi narrat en l'Alcorà sobre el sacrifici realitzat pel profeta Ibrahim i que se celebra amb el sacrifici d'un animal, generalment un xai.

Durant el mes de ramadà, molts musulmans tendeixen a tenir una activitat nocturna més intensa que habitualment i a reposar més durant el dia. Això pot influir en la seva assistència a determinades cites.

L'Acord de cooperació del 1992 reconeix legalment més festes islàmiques: l'Al-Hijra, que correspon a l'any nou islàmic; l'Axura, el desè dia del mes de muharram, el primer mes del calendari islàmic, festa en què els xiïtes recorden el martiri de Hussein fill d'Alí amb mostres externes de dol i de dolor, i festa en què els sunnites acostumen a visitar els cementiris; Mawlidu al-Nabi, la festa del naixement del profeta Muhàmmad; l'Al-Isra wa al-mi'raj, data de commemoració del viatge nocturn i de l'ascensió del profeta Muhàmmad.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

Els musulmans distingeixen entre els aliments halal (permesos) i haram (prohibits). Tot i que les prescripcions alimentàries són molt extenses, fonamentalment els productes prohibits són: el porc i tots els seus derivats, la sang, els animals aquàtics que no tenen escates, l'alcohol i tots els animals terrestres que no han estat sacrificats de manera ritual. Per això és probable que els creients musulmans sol·licitin menús halal o, de manera alternativa, vegetarians o lliures de porc.

Durant el mes islàmic del ramadà, els musulmans no beuen ni mengen res des de l'albada fins a la posta del sol. Això pot incidir en el seu ús dels serveis de menjador. Tot i que l'Alcorà autoritza els malalts

i les dones embarassades a no fer aquest dejuni, algunes persones musulmanes poden tenir la voluntat de celebrar-lo. També poden voler trobar alguns productes específics als serveis d'adquisició d'aliments (ingredients per fer la harira, dàtils, mel, etc.). Les dates en què se celebra el Ramadà varien anualment en funció de la posició de la lluna.

Davant de situacions de defunció

Durant els moments abans de la mort, és habitual que els musulmans o els seus familiars vulguin recitar fragments de l'Alcorà. Alguna persona en nom seu pronuncia la xahada, la professió de fe islàmica.

– Després de la defunció, la majoria de musulmans no volen que el cos del difunt sigui tocat per cap persona del sexe contrari, i desitgen que el cos sigui rentat completament per un altre musulmà.

– Per acomiadar els difunts es fa una pregària en la seva presència al tanatori o a l'oratori. Al cementiri també s'hi fa una pregària col·lectiva abans d'enterrar el cadàver.

– És habitual que es desitgi fer l'enterrament al més aviat possible.

En casos de persones nascudes fora de l'Estat espanyol, és freqüent que la família vulgui repatriar el cos del difunt. En alguns casos poden sol·licitar ajuda als serveis socials.

TESTIMONIS CRISTIANS DE JEHOVÀ

Testimonis Cristians de Jehovà és el nom amb què actualment es coneix l'entitat religiosa que va organitzar el ciutadà dels Estats Units Charles Russell l'any 1886. A Catalunya, actualment hi ha més de 30.000 membres dels Testimonis de Jehovà.

Doctrina

Alguns dels principis sobre els quals es basa la doctrina dels Testimonis de Jehovà, i que els diferencien de la resta de tradicions religioses d'arrel cristiana, són:

– La no creença en la Trinitat: hi ha un sol Déu, Jehovà, i Jesús és el primer ésser que Déu ha creat; per tant, Jesús no és Déu, sinó la primera creació de Déu; l'Esperit Sant no és un ésser que té entitat personal, sinó la força activa que Déu pot exercir.

– La creença en la imminència de la segona vinguda de Crist.

– La creença que una quantitat indefinida de persones de totes les èpoques, cultures i societats sobreviuran a la fi d'aquest sistema i viuran al Regne de Déu a la Terra; i que hi haurà alguns escollits que passaran a ser *cogovernants* al costat de Crist.

– Creença que la mort és material i espiritual. Negació de l'existència d'un infern al qual hagin d'anar les persones que no han estat salvades; el destí d'aquestes persones és la no-existència. Creença en la resurrecció a la Terra de la major part de les persones mortes, amb la possibilitat que visquin per sempre en un planeta paradisiac.

De la interpretació bíblica que fan els Testimonis Cristians de Jehovà, en deriven alguns principis doctrinals que es tradueixen en pràctiques i comportaments quotidians específics. Així, basant-se en el precepte d'abstinència de sang, consideren que les transfusions de sang són pràctiques que vulneren la voluntat de Déu. Això es tradueix en una negativa general a rebre transfusions de sang.

La interpretació de la Bíblia els du, també, a practicar força radicalment la neutralitat política. Això els condueix no tan sols a no votar i a no jurar bandera, sinó també a oposar-se a fer el servei militar, a agafar armes i a col·laborar amb l'exèrcit en situacions de conflicte o de guerra declarada. En aquests casos els Testimonis Cristians de Jehovà opten per un exercici radical de la no-violència i de l'objecció de consciència.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El llibre sagrat dels Testimonis de Jehovà és la Bíblia, de la qual han elaborat una traducció pròpia a partir del text més antic disponible. Els testimonis també dediquen bona part del seu temps a l'estudi d'altres llibres d'exegesi bíblica i de les revistes *La torre de guaita* i *¡Despertad!* que edita la mateixa organització.

Ritus més importants

Els Testimonis de Jehovà consideren que Crist únicament va instituir dos ritus talment dits:

- El baptisme: es realitza per immersió horitzontal i en l'edat adulta.
- El sopar del Senyor: serveix per commemorar la mort i la resurrecció de Jesucrist. Aquesta cerimònia és purament simbòlica en tant que cap membre pren generalment el pa i el vi. Aquest és un privilegi que es reserva a aquells que es consideren unguits.
- Tot i que no són pròpiament ritus, els testimonis acostumen a dur a terme una sèrie de reunions al llarg de la setmana:
  - Estudi bíblic: en aquesta reunió es llegeixen determinats llibres i es comparen amb la Bíblia. Generalment es fa en cases particulars.
  - Escola del ministeri teocràtic: els diversos membres de la congregació fan unes breus intervencions de cinc minuts al voltant de la Bíblia. Aquesta activitat té com a finalitat el perfeccionament de les seves habilitats a l'hora de presentar els continguts bíblics.

– Reunió de servei: té dues parts. En la primera es fan els anuncis de la congregació. En la segona, es fan suggeriments i s'expliquen mètodes útils a l'hora d'anar a predicar per les cases.

– Reunió pública: un membre de la comunitat fa un discurs d'aproximadament 45 minuts al voltant d'un tema bíblic.

– Estudi de *La torre de guaita*: un ancià o un serf ministerial fa la lectura pública d'un article d'aquesta revista, incloent-hi diverses preguntes que els assistents han de respondre.

Així mateix, al llarg de l'any els testimonis es reuneixen en algunes ocasions amb les altres congregacions del seu circuit i districte.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

Entre els Testimonis de Jehovà no existeix un personal religiós com a tal, sinó únicament responsables de diferents nivells organitzatius. Allò que més s'hi podria assemblar és la figura de l'ancià, tot i que cal deixar clar que la seva tasca no és la de fer d'intermediari amb Déu, sinó únicament dirigir les reunions d'estudi que du a terme cada congregació.

Organització

Els Testimonis de Jehovà afirmen que estan organitzats en una estructura jeràrquica composta per onze nivells, al capdamunt de la qual hi situen Crist i el mateix Déu.

– Publicadors: tots els testimonis de Jehovà.

– Congregacions: unitat bàsica d'organització dels Testimonis de Jehovà. Les congregacions es reuneixen al llarg de la setmana als salons del Regne per estudiar la Bíblia, per predicar la fe, etc. Són dirigides pels ancians, tot i que també pot haver-hi serfs ministerials que s'encarreguin de determinades àrees d'activitat. Molt sovint, dues, tres o

quatre congregacions utilitzen un mateix saló del Regne en dies alternatius.

– Circuit: conjunt d'unes vint congregacions al capdavant del qual hi ha un superintendent de circuit.

– Districte: unitat d'abast regional dirigida per un superintendent de districte. Catalunya està integrada en dos districtes, dels quals també formen part les congregacions de l'Aragó i de les Illes Balears.

– Sucursal: ens d'abast estatal, al capdavant del qual hi ha un Comitè de sucursal, compost per diversos superintendents, que tenen un coordinador o president.

– Zona: abasta diversos països d'una mateixa àrea geogràfica. Compta amb la figura d'un superintendent de zona.

– Consell rector: comitè estable format actualment per onze membres ungits. És l'encarregat d'establir les directrius terrenals de l'organització; des dels aspectes més globals fins als més concrets.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Calendaris i horaris

Els Testimonis de Jehovà commemoren la mort de Jesucrist, el dia 14 de Nissan, mes del calendari jueu, que habitualment s'escau al març o a l'abril.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

Els testimonis de Jehovà no consumeixen aliments que tinguin sang en la seva composició, com ara la botifarra negra. Per això rebutjaran totes les dietes que en la seva composició continguin algun aliment com el descrit. També tenen prohibit el consum de tabac i de drogues.

Davant de situacions de defunció

Per acomiadar un difunt se celebra una cerimònia en record seu, en forma de conferència bíblica, que normalment té lloc el dia que es

porta el difunt al cementiri. Es pot fer tant al saló del Regne com al tanatori. No és necessari fer-la en presència del cos de la persona difunta.

Altres aspectes a tenir en compte

– En cas de contraure una malaltia, acostumen a sol·licitar que se'ls ingressi en un hospital que respecti les seves posicions respecte a les transfusions de sang.

– Rebutgen participar en celebracions pròpies d'altres confessions religioses o bé que violin la seva neutralitat política.

BUDISME

El budisme es fonamenta en els ensenyaments que va transmetre Siddharta Gautama, Buda, entre els segles VI i V aC. Nascut a la ciutat de Lumbini (actual Nepal), es diu que fou un príncep ric que es transformà en un asceta després de conèixer el patiment al qual s'enfrontaven els humans. Després d'un llarg període de meditació, va arribar a la il·luminació (alliberament del patiment), moment a partir del qual es dedicà a la difusió dels seus coneixements, especialment per la zona del nord-est de l'Índia.

En l'actualitat, el budisme acull escoles doctrinals d'orientació molt diversa, tot i que podem identificar tres grans corrents budistes:

– Theravada: És el corrent més antic del budisme i sobretot està estès pel sud-est asiàtic. De vegades, també s'anomena *hinayana*. Considera que la saviesa només s'aconsegueix a través de la meditació individual i, per això, considera que l'ideal de persona és *l'arhat*, el deixeble que per ell mateix intenta arribar al nirvana (alliberament de tot dolor i absència de tot sentit d'individualitat). El camí per arribar a la il·luminació és una tasca a la qual hom s'hi ha de dedicar a temps complet. Per aquesta raó, la millor vida possible per tal d'arribar a la il·luminació és la del monjo.

– Mahayana: Aquest corrent va aparèixer al segle I dC i fonamentalment s'ha estès per la Xina, el Japó, Corea i Vietnam. Segons aquest corrent, per tal d'arribar al nirvana, la qualitat fonamental que hom ha de desenvolupar és la compassió. El destí de l'individu està vinculat amb el de tota la resta d'éssers vius; aquests no es poden dividir, de manera que cal que hom aprengui a sentir una profunda preocupació pel patiment dels altres. El seu ideal del savi l'encarna la figura del bodhisattva, en el qual saviesa i compassió caminen de manera paral·lela.

– Vajrayana: Corrent que es desenvolupa dins del budisme mahayana a partir del segle III dC. El corrent vajrayana també s'anomena budisme tibetà, ja que és bàsicament a la zona del Tibet on sobreviu

aquest corrent del budisme. Aquest corrent parteix de la idea que el millor sistema per tal de disciplinar la nostra ment i d'arribar a la il·luminació és seguir els tantres, uns textos que tracten temes com la mística, les pràctiques de meditació i els rituals.

El budisme és la quarta religió en nombre de seguidors arreu del món. Entre els budistes que hi ha a Catalunya, n'hi ha tant d'originaris de l'Extrem Orient com molts d'altres que són catalans d'origen i que n'han iniciat la pràctica a Catalunya.

Doctrina

La base de la doctrina budista es troba en el “Discurs de les Quatre Nobles Veritats”, pronunciat pel mateix Buda. Segons aquest discurs:

- La vida és essencialment patiment.
- El patiment prové del desig.
- Hom pot alliberar-se del patiment bo i transcendent el desig.
- Per alliberar-se del patiment cal seguir el “noble camí dels vuit passos”, segons el qual cal:

1. Coneixement correcte: cal adonar-se del caràcter mutable de totes les coses que ens envolten.

2. Intenció correcta: els actes han d'orientar-se a la recerca de la màxima saviesa.

3. Paraules correctes: cal parlar reflexivament, evitant les mentides i usant un llenguatge conciliador.

4. Acció correcta: cal seguir una conducta moral correcta, no s'ha de ferir altres éssers i no s'ha de prendre el que no és propi.

5. Ocupació correcta: la forma en què hom es guanya la vida no pot anar en contra dels propis principis morals.

6. Esforç correcte: cal esforçar-se de manera intel·ligent.

7. Atenció correcta: cal intentar aconseguir una atenció mental contínua.

8. Concentració o meditació correcta: cal aprendre tècniques de meditació, fonamentals per a l'alliberament de l'esperit.

El budisme postula que aquestes són les recomanacions que cal seguir per arribar al nirvana, l'extinció del patiment i l'alliberament del cicle de renaixements al qual, segons la doctrina budista, està sotmès l'ésser humà. El karma és allò que determina el destí dels humans en les següents vides; aquest concepte fa referència en darrer terme a la llei de causa i efecte segons la qual les accions de cadascú tenen conseqüències en el futur. El karma condiona si la persona arriba a l'alliberament, al nirvana, o bé si roman en el samsara, la roda de renaixements.

S'ha afirmat que el budisme és una religió a-tea (sense Déu), ja que Buda no parla de Déu. Alguns autors interpreten que aquest fet és un signe de respecte a la divinitat.

Llibres sagrats i textos fonamentals

No existeix un únic text reconegut per totes les escoles budistes. Durant segles, els ensenyaments de Buda es van transmetre de manera oral fins que, al voltant de l'any 250 aC, aquests van quedar fixats en el Canon Pali o Tripitaka.

El Tripitaka és l'únic text de referència per al corrent theravada. El mahayana, en canvi, reconeix també centenars d'altres obres.

Per al budisme tibetà, les obres bàsiques són el Kanjur, que es correspon, a grans línies, amb el tripitaka, i el Tanjur, que inclou un recull de sutres (textos que recullen els ensenyaments del Buda històric) i tantres (textos anònims de caràcter esotèric), així com extensos comentaris del Kanjur, i un recull de literatura exegetica i filosòfica.

Ritus més importants

Buda no va establir cap mena de cerimònia ni ritual religiós més enllà de la pràctica de la meditació individual. La conversió al budisme es du a terme amb la *presa de refugi*, per la qual la persona assumeix la seva vinculació amb les *tres joies*: el Buda, el dharma (els ensenyaments de Buda) i la sangha (la comunitat budista).

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Tot i que en el budisme no existeix pròpiament la figura d'un *sacerdot*, pren una gran importància la figura del mestre o guru, que en el cas del Tibet rep el nom de *lama*. Habitualment, aquests mestres són els encarregats de dirigir les meditacions i els rituals que es duen a terme, tot i que la seva presència no és sempre imprescindible.

Organització

No hi ha cap organització que agrupi tots els budistes del món. Fonamentalment, els budistes creen organitzacions de centres al voltant d'un determinat mestre.

A Catalunya existeix, des de l'any 2007, la Coordinadora Catalana d'Entitats Budistes, que agrupa centres i organitzacions de corrents i de tradicions budistes diferents.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Calendaris i horaris

El calendari de festivitats budistes varia molt entre els diversos corrents. A Catalunya, podríem dir que la festivitat més important celebrada pel conjunt de comunitats dels diferents corrents és el Dia

de Buda (Vesakha Puja), que acostuma a celebrar-se al maig i on es commemora el naixement, la il·luminació i la mort de Buda.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

– Molts budistes són vegetarians. Tot i que no hi ha un acord unànimе respecte si aquest és un precepte religiós o no, és possible que els creients budistes sol·licitin menús vegetarians.

– Aquells budistes que siguin vegetarians estrictes és possible que es neguin a prendre medicaments que es produeixen utilitzant animals.

Davant de situacions de defunció

– Per acomiadar un difunt és habitual fer una pregària continuada a l'espai on resta el cadàver.

– En la majoria dels casos, els budistes demanaran que el cadàver no sigui tocat durant el màxim temps possible (de manera ideal, durant 72 hores), ja que creuen que l'esperit no es desvincula del cos en el moment de la mort física i, per això, cal deixar-li temps per abandonar l'organisme de manera adient.

– Després de la defunció, moltes famílies budistes acostumen a fer una meditació al costat del cos del difunt.

Altres aspectes a tenir en compte

Els budistes reconeixen cinc preceptes principals de la seva fe, entre els quals hi ha el precepte fonamental del respecte a la vida. D'acord amb això, alguns budistes poden sol·licitar no exercir tasques que comportin directament o indirectament la mort d'animals.

ESGLÉSIES ORTODOXES

L'Església ortodoxa és el conjunt de les esglésies cristianes fidels als set primers concilis ecumènics (trobadres de bisbes de tota l'Església entre els anys 325 i 787 de la nostra era), en comunió entre elles i que atorguen una primàcia d'honor a Constantinoble.

Les esglésies ortodoxes són les continuadores dels apòstols en la part oriental de l'Imperi romà. A partir dels quatre patriarcats històrics d'Orient (Constantinoble, Alexandria, Antioquia i Jerusalem), el cristianisme ortodox s'anà estenent per l'Àsia Menor i per l'Europa de l'Est. A partir del segle v, començà una separació progressiva amb l'Església romana (catòlica), que es consumà en cisma el 1054. A partir de la caiguda de Bizanci en mans dels turcs, l'Església es conformà en múltiples esglésies autocèfals, és a dir, independents les unes de les altres, però amb la mateixa fe i en comunió entre elles.

Doctrina

Els cristians ortodoxos creuen en un Déu únic que és Pare, Fill i Esperit Sant, i que ha estat revelat per Jesús, el Crist, el Fill de Déu. La doctrina ortodoxa es troba resumida en el credo (professió de fe) niceo-constantinopolità (és a dir, el credo resultant de la doctrina expressament definida pels concilis ecumènics de Nicea i de Constantinoble). El conjunt de la doctrina va quedar fixat en els set primers concilis ecumènics, que són comuns amb l'Església catòlica romana.

Els assumptes que separen les esglésies ortodoxes i l'Església catòlica romana són principalment la discrepància sobre la supremàcia universal de la jurisdicció del papa de Roma i la qüestió doctrinal del Filioque.

llibres sagrats i textos fonamentals

Els textos de referència són l'Antic Testament i el Nou Testament, més els textos patristics (dels pares de l'Església, és a dir, dels primers pensadors cristians).

Ritus més importants

Encara que les esglésies ortodoxes reconeixen set sagraments o *misteris*, altres accions sacramentals completen la vida litúrgica de l'Església.

El baptisme es realitza per immersió total, i el segueixen els sagraments de crismació (confirmació) i d'eucaristia, que són administrats per un clergue. Els nens reben el baptisme i la crismació quan són petits, i això els permet participar en l'eucaristia.

L'acte central de l'Església ortodoxa és la celebració de la Divina Litúrgia (Eucaristia), la qual s'acostuma a dur a terme dissabtes i diumenges. Se celebra en les llengües vernacles, encara que algunes esglésies prefereixen utilitzar les llengües litúrgiques clàssiques.

La veneració d'icones (imatges pintades de Jesucrist, de la Mare de Déu, d'un sant, especialment entre els orientals) té un paper important en el culte ortodox, fins a esdevenir un tret distintiu, i les oracions a la Mare de Déu i als sants enriqueixen els textos litúrgics.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Les esglésies ortodoxes són d'àmbit jurisdiccional, i la principal autoritat depèn del reconeixement que tingui cada Església per part de les altres. Habitualment, l'autoritat principal és un patriarca –títol de

dignitat concedit als bisbes d'algunes esglésies importants— (és el cas de Constantinoble, Moscou, Romania, Sèrbia, Bulgària, etc.), però en altres casos poden ser exarques —jerarques que governen un exarcato o territori administratiu de les esglésies ortodoxes— o, per exemple, l'arquebisbe d'Atenes per a l'Església grega.

Els preveres presideixen la divina litúrgia i poden administrar la majoria de sacraments. Els homes casats poden accedir al presbiterat, i els bisbes procedeixen de l'estament monàstic.

Organització

Les esglésies ortodoxes estan organitzades al voltant de diversos patriarcats i esglésies autocèfals: Constantinoble, Alexandria, Antioquia, Jerusalem, Moscou, Sèrbia, Romania, Bulgària, Geòrgia, Ucraïna, etc.

Les diferents esglésies ortodoxes són independents, malgrat que els patriarques es reuneixen en concili, i totes elles atorguen una primacia d'honor al patriarca de Constantinoble.

Les esglésies ortodoxes tenen una estructura jeràrquica, de manera que els diaques i preveres estan sota l'autoritat del seu bisbe.

A Catalunya trobem parròquies pertanyents a diversos patriarcats.

Celebracions específiques

Les esglésies ortodoxes no es regeixen totes pel mateix calendari. Les esglésies ortodoxes dels patriarcats de Moscou i de Sèrbia, entre d'altres, es regeixen exclusivament pel calendari julià (calendari instituit per Juli Cèsar), mentre que altres esglésies, com les dels patriarcats de Constantinoble, Romania i Bulgària, es regeixen pel calendari julià per

a les festes mòbils (com la Gran Quaresma, la Pasqua i la Pentecosta) i pel calendari gregorià (instituit pel papa Gregori XIII) per a les festes fixes.

El calendari julià va ser el vigent fins que el papa Gregori XIII el va reformar. El calendari gregorià s'ha anat adoptant com a calendari civil, com és el cas del nostre país des del 1582. Actualment, la diferència entre els dos calendaris és de tretze dies, però, amb els segles, aquesta distància creix.

En conseqüència, tots els ortodoxos celebren Nadal el 25 de desembre, però els eslaus (russos, ucraïnesos, etc.) es refereixen al 25 de desembre del calendari julià, que equival al 7 de gener del calendari gregorià. En canvi, els grecs, búlgars, romanesos i la majoria d'ortodoxos en la diàspora es regeixen pel calendari gregorià.

La principal festa de l'any és la Pasqua, que, pel fet de ser una festa mòbil, canvia cada any, i de vegades s'esdevé abans, el mateix dia o després que el dia de Pasqua per a l'Església catòlica. També són festes mòbils la Gran Quaresma (que precedeix la Pasqua) i la Pentecosta. En canvi, són festes fixes Nadal i la Petita Quaresma (quarantena abans de Nadal).

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Calendaris i horaris

Algunes persones ortodoxes poden voler celebrar les festivitats més importants segons el calendari ortodox.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

És comú que les persones ortodoxes duguin a terme jornades de dejuni i abstinència en la vigília de la Teofania (18 de gener) i durant

les festivitats de la decol·lació de sant Joan Baptista (11 de setembre) i de l'exaltació de la Creu (27 de setembre).

Durant la Quaresma, la Setmana Santa, l'Advent (del 28 de novembre al 6 de gener), la Quaresma de la Dormició de la Mare de Déu (del 14 al 27 d'agost), la Quaresma dels Sants Apòstols (del 27 de juny al 12 de juliol) i durant la majoria de dimecres i divendres de la resta de l'any, molts ortodoxos no mengen carn, ous ni productes làctics. En determinats moments d'aquests períodes tampoc està permès el consum de peix, oli i vi. Tot i que les persones amb problemes de salut estan exemptes de complir aquests dejunis, és possible que expressin la voluntat de consumir menús vegetarians durant determinats dies o de consumir oli d'oliva durant la Quaresma i la Setmana Santa.

Davant de situacions de defunció

Per acomiadar un difunt es fa un funeral amb el cos present, preferentment a l'església, i una pregària al cementiri, a peu de tomba. Just després d'haver fet la inhumació, alguns ortodoxos dibuixen una creu amb un vi especial sobre la terra que tapa el fèretre.

HINDUISME

L'origen de l'hinduisme se situa al voltant de l'any 1500 aC. L'hinduisme agrupa un conjunt de creences i de pràctiques de característiques molt diverses, i és la tercera religió en nombre de seguidors arreu del món. A Catalunya, entre els practicants de l'hinduisme, hi ha tant un important col·lectiu d'immigrants indis com nombrosos catalans d'origen.

Doctrina

L'enorme complexitat i riquesa internes de l'hinduisme fa que sigui difícil identificar una única doctrina que defineixi aquesta religió. Malgrat això, podem assenyalar algunes creences que comparteixen de manera generalitzada tots els grups hinduistes:

- L'univers està ordenat segons el dharma, un ordre d'origen diví que abasta qüestions de tipus ètic, social i cosmològic.

- L'existència de cada ésser humà està marcada pel seu karma, que pot ser més o menys pur en funció de quines hagin estat les seves accions (i les dels seus predecessors) en les seves vides anteriors.

- En morir, el cos humà desapareix, però no així l'atman, l'essència espiritual d'origen diví. El destí d'aquesta està lligat a l'estat del karma, de manera que, si no és prou pur, l'ànima tornarà a reencarnar-se en un nou organisme. Així, entra en el samsara, la roda de reencarnacions on es troben tots els éssers del món físic. En canvi, si el karma és pur, l'ànima aconseguirà alliberar-se d'aquesta roda de reencarnacions bo i arribant al moksha, l'estat d'unió amb la divinitat o el descobriment de la pròpia identitat eterna i no dual, segons les diferents escoles.

- Els rituals religiosos tenen com a objectiu fonamental la purificació del karma.

- El món evoluciona cíclicament: el temps està dividit en kalpas, que són cadascun dels períodes existents entre la creació i la destrucció del món. Dins de cada kalpa es produeixen quatre edats o yugas, i

l'època actual es troba en una edat de kali-yuga, una època de dolor i destrucció.

L'hinduisme reconeix l'existència d'una llarga llista de divinitats, malgrat que alguns corrents teològics assenyalen que en realitat totes aquestes divinitats no són més que emanacions d'una única deïtat suprema o Isvara. Entre totes aquestes divinitats destaquen Brahma (el déu creador de l'univers), Vixnu (encarregat de la conservació) i Xiva (Déu de la destrucció de l'univers). És també molt important la deessa, Devi o Shakti, amb molts rostres i noms com Durga, Parvati, Saraswati, etc. Aquestes divisions entre deïtats han donat lloc a diferents escoles religioses.

Llibres sagrats i textos fonamentals

En general, hom divideix les obres sagrades de l'hinduisme en dos grups:

Sruti: Correspon a un grup d'obres que han estat escoltades en estat de meditació per alguns savis, els quals les han donades a conèixer a la resta de la humanitat. Entre aquestes obres hi ha els llibres següents: Vedes, Upanishads, Brahmanas i Aranyakas.

Smriti: És un grup de textos que hom considera que han estat elaborats sota inspiració divina, però sense la mateixa autoritat que els textos sruti. Els principals títols de la literatura smriti són: Mahabharata, Ramayana i Puranas.

Ritus més importants

No existeixen unes úniques cerimònies que tots els hinduistes segueixin de manera unitària; cada grup estableix les pràctiques rituals

que considera més adequades en funció de les seves característiques. Alguns dels rituals que es duen a terme són:

- Mantres: recitació de determinades fórmules sagrades (normalment en sànscrit) considerades plenes d'energia divina.
- Puja: ofrena d'aliments, flors, encens o diners a la imatge d'una divinitat.
- Altres ritus relacionats amb les imatges de les divinitats (rentar-les, treure-les en processó, guarnir-les, etc.).
- Bhajan: cant ritual dedicat a la divinitat.
- Meditacions: els hinduistes practiquen diferents formes de meditació: alguns reciten mantres interiorment, d'altres intenten mantenir la ment en silenci, sense pensar en res.
- Tantres: apareguren a partir del segle VI dC. Es considera que permeten, per mitjà de visualitzacions o de cants, desenvolupar certes capacitats.
- A més, l'hinduisme també ha donat lloc al ioga, un conjunt de tècniques psicofisiològiques destinades a aconseguir l'experiència de l'alliberament, conjunt de tècniques que s'ha fet enormement conegut a les nostres latituds.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

En l'hinduisme, la figura del guru o mestre té un paper central. El mestre s'encarrega d'orientar la vida espiritual del creient i li proposa les pràctiques que considera més adequades en cada moment.

Organització

Generalment, els hinduistes s'agrupen al voltant de la figura d'un guru, a partir de la qual es generen diferents organitzacions. No hi ha cap òrgan que coordini els hinduistes a nivell mundial. A Catalunya existeixen diverses entitats d'inspiració hinduista, que actuen de manera independent i sovint no tenen contacte entre elles.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Els símbols

Per demostrar que estan casades, moltes dones hinduïstes porten un rosari que no es treuen mai al llarg de la seva vida. Igualment, moltes dones porten el *bindi*, un punt que es dibuixa al front i que és considerat una forma de protecció de la família. També hi ha hinduïstes, en general, que empen talismans, pírcings, marques o objectes rituals dels quals no volen desprendre's en cap moment.

Per a algunes persones hinduïstes, especialment les que són originàries de l'Índia, hi ha una norma cultural que designa la mà dreta per a les tasques *netes*, com menjar, i la mà esquerra per a les *brutes*, com anar al bany.

Calendaris i horaris

Les festivitats hinduïstes poden variar molt en funció de la comunitat, la tradició de cadascú o la zona geogràfica d'origen. Tanmateix, algunes de les festivitats més importants són Holi o celebració de la primavera, que té lloc al voltant del mes de març, i Dipavali o festa de la Llum, que s'escau cap a l'octubre, i és la festa d'adoració de la deessa Laksmi i dels déus Rama i Krixna. Durant aquesta festivitat hom acostuma a il·luminar les cases amb petites llànties, fet que ha acabat donant nom a la festa. Ambdues festivitats segueixen el calendari lunar.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

La majoria d'hinduïstes són vegetarians (en alguns casos tampoc consumeixen ous), i aquells que no ho són és habitual que rebutgin consumir porc i vedella. Per aquest motiu, és habitual que les persones hinduïstes sol·licitin menús vegetarians o lliures de porc i de vedella.

El consum d'alcohol és prohibit entre els hinduistes i en alguns casos els creients poden mostrar reticències a prendre productes com alls, cebes, determinats tipus de bolets, te o cafè.

L'acte de neteja amb aigua corrent, des de l'aixeta o amb aigua d'una gerra, és important pels hinduistes. Per això és possible que algunes persones creients vulguin rentar-se les mans amb aigua corrent abans i després de cada àpat.

El dejuni és una pràctica habitual en l'hinduisme.

Davant de situacions de defunció

Quan una persona mor, acostumen a tapar el cos amb una tela. Hi ha col·lectius hinduistes que desitgen posar el cadàver a terra tan aviat com sigui possible per tal de simbolitzar el retorn del difunt a la terra.

És habitual que les persones hinduistes vulguin rentar el cos del difunt completament.

Per acomiadar un difunt hi ha diverses cerimònies prèvies, i també en el transcurs de la cremació amb l'objectiu d'atenuar els problemes de l'ànima durant els viatges ancestrals.

Altres aspectes a tenir en compte

Molts hinduistes pretenen retardar la decisió del nom definitiu de l'infant fins a uns dies després del naixement.

ESGLÉSIA ADVENTISTA DEL SETÈ DIA

L'Església Adventista del Setè Dia és una organització cristiana creada l'any 1863 als Estats Units d'Amèrica que té l'origen en el moviment religiós mil·lenarista iniciat per William Miller. En l'actualitat el nombre d'adventistes que hi ha a Catalunya supera els mil cinc-cents membres. Al món, el nombre d'adventistes supera els quinze milions de membres batejats.

El terme *adventista* prové del fet que una qüestió central en la doctrina de l'Església Adventista del Setè Dia és la segona vinguda de Crist a la Terra. És aquest èmfasi en la vinguda (adveniment) del Senyor el que acaba donant nom a aquesta Església, nom que destaca també l'observança del descans sabàtic, que rememora el descans del Creador, el setè dia de la creació.

Doctrina

En termes generals, la doctrina de l'Església Adventista és molt similar a la de les esglésies sorgides de la Reforma protestant del segle XVI. Hi ha, però, algunes diferències significatives quant a la comprensió de les Sagrades Escripures:

– Negació de la immortalitat de l'ànima i de l'existència de l'infern. El retorn a la vida només es produirà en el moment de la Segona Vinguda de Crist a la Terra.

– L'observança del dissabte com a dia de repòs i d'adoració. Pels adventistes, el dissabte comença el divendres quan es pon el sol i finalitza quan es pon el sol el dissabte.

– La creença en un santuari celestial en el qual Jesucrist atén i intercedeix per la humanitat en diferents fases, la darrera de les quals va començar l'any 1844. L'obra de redempció (salvació per mitjà de la passió i mort de Jesucrist) serà completada quan Crist torni a la Terra.

– Pràctica del delme, és a dir, donació voluntària a l'Església d'una desena part dels ingressos.

Llibres sagrats i textos fonamentals

Pels adventistes, l'única font d'autoritat i de revelació és la Bíblia. Tanmateix, també confereixen molta importància a les obres d'Ellen White, entre les quals cal destacar *El camí a Crist* i la sèrie *El conflicte dels segles*.

Ritus més importants

Els adventistes acostumen a reunir-se dos cops en el transcurs d'una setmana:

– Reunió d'oració: se celebra habitualment el divendres a la nit. Inclou cant d'himnes, una predicació i oracions públiques que els fidels diuen en veu alta.

– Culte d'adoració: es du a terme el dissabte a mig matí. Inclou cants congregacionals, oració, lectures bíbliques, ofrenes dels fidels i predicació. Aquest culte va precedit de l'escola sabàtica, on s'estudia la Bíblia en petits grups de totes les edats.

Els ritus més importants són:

– El baptisme: es realitza per immersió quan el creient ho demana.

– La santa cena: se celebra un cop cada tres mesos durant el culte d'adoració. Va precedida pel lavatori de peus entre els fidels. Durant la santa cena els fidels comparteixen els símbols del pa (sense llevat) i del vi (suc de raïm).

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Cada església o congregació està dirigida per un consell, del qual formen part el pastor (presideix el consell), els ancians, el primer diaca i els directores dels diferents departaments.

Les funcions que aquests realitzen són les següents:

– Pastor: és el principal responsable de l'església local i s'encarrega de dirigir els cultes.

– Ancians: dirigents escollits per la comunitat entre els membres de major antiguitat o entre aquells als quals s'atribueix una vàlua especial. Col·laboren amb el pastor en el desenvolupament de les seves tasques.

– Diaques: s'encarreguen de tenir cura del temple, conèixer les incidències que afecten els membres de l'església, prestar ajuda als necessitats, etc.

– Directors de departaments: coordinen les tasques assignades a cada departament. Els departaments més importants són: Secretaria, Tresoreria, Escola Sabàtica, Societat de Joves, Menors, Família, etc.

Organització

L'òrgan central de direcció de l'Església Adventista és l'Associació General, que té la seu a Washington i que està formada per un President i un Consell Executiu escollit cada cinc anys. Les diferents comunitats d'arreu del món s'agrupen a nivell continental, estatal i, en ocasions, regional. Amb tot, a dia d'avui no hi ha cap òrgan que formalment agrupi i coordini les esglésies adventistes de Catalunya.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Calendaris i horaris

Els adventistes tenen establert el dissabte (específicament, des de la posta de sol del divendres fins a la posta de sol del dissabte) com a dia de descans. És també el dia en què duen a terme els principals actes religiosos.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

Tot i que no és obligatori, l'Església Adventista promou el vegetariàisme entre els seus seguidors. A més, és habitual que rebutgin el

consum de te, cafè i altres productes que consideren poc saludables. En aquest sentit, hi pot haver sol·licitud de menús vegetarians entre el col·lectiu de creients adventistes.

Davant de situacions de defunció

Per acomiadar un difunt, els adventistes fan una cerimònia en record seu amb el cos present al tanatori o a l'església de la comunitat.

El dia que la persona és enterrada, se celebra una cerimònia religiosa a la capella del tanatori o a l'església de la comunitat amb el cos present. Al cementiri, quan hom enterra el difunt, s'hi acostuma a fer una breu lectura bíblica i una oració.

ESGLÉSIA DE JESUCRIST DELS SANTS DELS DARRERS DIES

L'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies la va organitzar als Estats Units l'any 1830 Joseph Smith Jr. Els membres d'aquesta Església són coneguts popularment com a *mormons* o *sants dels darrers dies*. En l'actualitat, aquesta Església compta amb més de sis mil membres a Catalunya.

Doctrina

Alguns dels postulats bàsics de l'Església dels Sants dels Darrers Dies són:

- La creença en la Trinitat (Déu Pare, Fill i Esperit Sant).
- La revelació divina contínua de Déu a profetes i apòstols.
- Les famílies poden ser eternes.
- El mil·lenarisme o creença en la segona vinguda de Crist.

Llibres sagrats i textos fonamentals

La doctrina de l'Església dels Sants dels Darrers Dies es fonamenta en la Bíblia i en El Llibre de Mormó, considerat un altre testament de Crist. Aquesta obra narra l'arribada a Amèrica, en primer lloc, d'un grup de persones que havien participat en la construcció de la Torre de Babel (aproximadament l'any 2200 aC) i, posteriorment, d'un grup de jueus encapçalats per Lehi (aproximadament l'any 600 aC). També narra la visita de Crist a Amèrica després de la seva resurrecció, l'elecció de dotze apòstols i l'establiment de la seva Església.

Ritus més importants

Cada diumenge se celebra la Reunió Sacramental, que consta fonamentalment de dues parts: una de dedicada a l'aprenentatge de l'Evangeli i l'altra, a la celebració del sant sopar, amb pa i aigua.

Setmanalment, també es duen a terme diverses reunions paral·leles, en funció del sexe i de l'edat, on es proporciona ensenyament religiós i s'organitzen diverses tasques socials i lúdiques, entre d'altres.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

Existeixen dos tipus de sacerdots:

– Sacerdots d'Aaron: tenen potestat per distribuir el sant sopar, preparar-lo, beneir i batejar.

– Sacerdots de Melquidesecc: a part de les tasques dels sacerdots d'Aaron, també poden realitzar la unció dels malalts, l'oració de guia i benedicció de consolació i la confirmació.

Organització

A escala mundial, l'Església està dirigida per un president i dos consellers (que constitueixen la Primera Presidència) i un Consell de dotze apòstols. Les directrius establertes per aquests òrgans es porten a la pràctica a través dels anomenats *grups dels setanta*. Els homes que es troben en aquests grups s'encarreguen de dirigir l'Església en una àrea o en un àmbit més general. En tot cas, la tasca consisteix a aplicar sobre el terreny les decisions dels dotze apòstols i de la Primera Presidència.

Territorialment, l'Església s'organitza en estaques (circumscripcions), cadascuna de les quals agrupa de 2.000 a 4.000 membres aproximadament i està dirigida per un president d'estaca i dos consellers. Cada estaca està composta per un mínim de cinc barris i cada barri està dirigit per un sacerdot d'Aaron, al qual anomenen *bisbe*. També hi ha unitats més petites, anomenades *branques*, que actuen sota la direcció d'un president de branca.

A Catalunya hi ha tres estaques: la de Barcelona, la de l'Hospitalet de Llobregat i la de Lleida.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Els símbols

Alguns mormons acostumen a fer servir una roba interior específica que els recorda les promeses que han fet a Déu.

Calendaris i horaris

Les principals festivitats que commemoren els mormons a Catalunya són Nadal i Setmana Santa. A més, dos cops l'any, durant els mesos d'abril i d'octubre, es duen a terme les *conferències generals* de l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies, durant les quals l'Església retransmet missatges a tot el món a través d'un canal de televisió per satèl·lit i també per Internet.

Els serveis de menjador o d'adquisició d'aliments

Els mormons no prenen alcohol, te, cafè ni qualsevol beguda que pugui ser excitant.

Els mormons practiquen el dejuni durant dos àpats d'un dia al mes (generalment el primer diumenge de mes). Aquesta pràctica no és aconsellada en el cas de persones malaltes o nens.

Davant de situacions de defunció

És possible que durant els moments anteriors a la mort hi hagi persones que vulguin que se'ls imparteixi la benedicció de salut. Després de la defunció, alguns membres de l'Església poden demanar vestir el difunt amb un hàbit determinat.

Per acomiadar els difunts es fa una cerimònia en record del difunt a la capella de la comunitat o al tanatori, amb el cos present. Al cementiri s'hi acostuma a fer la dedicació de la tomba per part d'un membre del sacerdoti.

FE BAHÁ'Í

La Fe bahá'í és la religió dels seguidors de Bahá'u'lláh, qui en el segle XIX es va proclamar missatger de Déu per a aquesta època.

Els bahá'ís creuen en la unitat de Déu, la unitat i unicitat de les religions i la unitat de la humanitat.

Al món hi ha més de sis milions de bahá'ís. A Catalunya, actualment són al voltant d'un miler.

Doctrina

Podem resumir la doctrina bahá'í a partir dels cinc principis següents:

– La unitat de Déu, la unitat de la religió i la unitat de la humanitat constitueixen els tres principis bàsics de la Fe bahá'í.

– Déu roman incognoscible en la seva essència. No obstant això, la seva paraula es dona a conèixer a través dels seus missatgers escollits.

– Déu és un, encara que la humanitat l'ha anomenat amb diferents noms.

– Déu ha revelat la seva paraula en cada període de la història a través d'èssers escollits, que els bahá'ís anomenen *missatgers de Déu*. Buda, Zoroastre, Abraham, Moisès, Jesús i Mohàmmad, entre d'altres, han estat manifestacions de Déu.

– Bahá'u'lláh és la manifestació de Déu per a la nostra època.

Així mateix, els bahá'ís reconeixen una sèrie de principis, entre els quals podem destacar: la unitat de la humanitat; la igualtat de l'home i de la dona; l'eliminació dels prejudicis; l'eliminació de la riquesa i de la pobresa extremes; la investigació independent de la veritat; l'educació universal; la tolerància; l'harmonia entre la ciència i la religió, i l'elecció d'un idioma internacional.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El llegat literari de Bahá'u'lláh inclou més de cent obres. Possiblement, els seus dos títols més destacats són el *Kitab-i-Aqdas* ('El llibre més sagrat') i el *Kitab-i-Iqan* ('El llibre de la certesa'). En el primer, s'hi descriuen les lleis que regeixen la Fe bahá'í, mentre que el segon és una exposició dels ensenyaments essencials sobre la naturalesa de Déu i de la religió.

Algunes altres obres especialment venerades són *Les paraules ocultes* i *Les set valls*.

Ritus més importants

Els bahá'ís dediquen diàriament un espai a l'oració. Per dur a terme algunes d'aquestes oracions, s'orienten cap a l'est i prèviament es renten la cara i les mans.

Poden triar entre tres pregàries:

– Una oració curta: consisteix en una petita estrofa i s'ha de recitar cada migdia.

– Una oració mitjana: s'ha de recitar al matí, al migdia i al vespre. És acompanyada de diversos gestos i postures.

– Una oració llarga: s'ha de recitar un cop al dia, en el moment en què el fidel consideri més adequat. Cal fer també una sèrie de postures corporals.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

La Fe bahá'í no té persones consagrades al culte, sinó que les activitats de les comunitats bahá'ís estan regulades i supervisades per les institucions bahá'ís, especialment per les assemblees espirituals locals. Ningú no es dedica al proselitisme, perquè és una pràctica prohibida.

Organització

L'organització de la comunitat bahá'í s'estructura al voltant de dos tipus d'institucions. El primer tipus està format per institucions elegides democràticament destinades a prendre decisions respecte a la vida i als objectius de la comunitat, institucions com la Casa Universal de la Justícia i les assemblees espirituals d'àmbit local i nacional. El segon tipus està format per institucions de caire consultiu, la funció de les quals és assegurar la unitat de la Fe i encoratjar les comunitats. Aquestes institucions són el Cos de Consellers i el cos dels seus Auxiliars.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Calendaris i horaris

El calendari bahá'í està basat en l'any solar, dividit en 19 mesos de 19 dies. Una de les dates més destacades per a la comunitat és la celebració del Naw Rúz, l'Any Nou Bahá'í, celebrat el 21 de març (específicament des de la posta de sol del dia 20 fins a la posta de sol del 21) que, per als bahá'ís representa el dia 1 del mes de Bahá.

És possible que hi hagi bahá'ís que vulguin celebrar les festivitats que són preceptives d'acord amb la seva fe, durant les quals no es pot treballar ni (els nens) anar a l'escola. Aquestes són: 21 i 29 d'abril i 2 de maig, commemoració de la declaració pública per part de Bahá'u'lláh de la seva missió; 23 de maig, aniversari de la declaració del Báb; 29 de maig, defunció de Bahá'u'lláh; 9 de juliol, martiri del Báb; 20 d'octubre, naixement del Báb; 12 de novembre, naixement de Bahá'u'lláh.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

Els membres de la comunitat bahá'í no consumeixen begudes alcohòliques.

Durant el mes d'Al·là (sublimitat, del 2 al 20 de març), el darrer de l'any del calendari bahá'í, molts seguidors d'aquesta fe s'abstenen de menjar i beure qualsevol mena de producte des de la sortida fins a la posta del sol. Tot i que els nens, la gent gran, les persones malaltes i les dones embarassades estan exempts d'aquest dejuni, és probable que algunes persones expressin el desig de celebrar-lo.

Davant de situacions de defunció

Immediatament després de la mort, els membres de la comunitat bahá'í volen rentar el cos i embolcallar-lo amb un sudari.

Per acomiadar els difunts fan una cerimònia en record del difunt al tanatori o al cementiri. Al cementiri es fa l'oració pels difunts, prèvia a la inhumació.

SIKHISME

La religió sikh va sorgir en el segle xv a la regió índia del Panjab i considera que Déu es va revelar a Guru Nanak Dev Ji (1469-1539). Guru Nanak fou succeït per nou gurus més. El darrer d'aquests gurus, Guru Gobind Singh, va establir com a guia etern i infal·lible de la comunitat sikh un llibre sagrat anomenat Guru Grant Sahib, que fonamentalment recull un conjunt d'himnes i pregàries elaborats pels deu gurus sota la inspiració d'un únic esperit.

El sikhisme és la cinquena religió en nombre de seguidors arreu del món. Tot i que és una religió d'implantació recent, a Catalunya ja hi ha diversos milers de persones, pràcticament totes procedents de l'Índia, que se'n declaren seguidores.

Doctrina

Els postulats bàsics del sikhisme són:

- Creença en un Déu únic i totpoderós, d'aparença incognoscible per als humans.
- Acceptació de la idea de la reencarnació. Tanmateix, a diferència de l'hinduisme o del budisme, el sikhisme considera que els humans poden aconseguir l'alliberament de la roda de reencarnacions en el transcurs d'una sola vida.
- Creença en la llei del karma, allò que determina el destí dels humans d'acord amb les accions de cadascú en el passat.
- Idea que el "món sensible" (maya) no és tan sols una il·lusió, sinó una realitat on també s'hi pot copsar la imatge de Déu.

Llibres sagrats i textos fonamentals

La doctrina sikh està recollida en un llibre sagrat anomenat Guru Grant Sahib. És considerat el guia etern i infal·lible de la comunitat

sikh i, per tant, ningú no està autoritzat a introduir-hi cap mena de variació.

Ritus més importants

Els sikhs fan tres pregàries al llarg del dia (abans de l'alba, a la posta de sol i abans d'anar a dormir). El diumenge al matí solen celebrar una cerimònia llarga al temple sikh, anomenat gurdwara.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

En el sikhisme no hi ha cap figura semblant a la d'un sacerdot. El granti és la persona que s'encarrega de llegir el Guru Grant Sahib al temple. Sovint també és qui s'encarrega de donar assistència religiosa als malalts en moments determinats.

La màxima autoritat de la comunitat sikh correspon al jatedar, la persona que s'ocupa de l'Akal Takht o "tron etern", un temple situat a la ciutat d'Amrítsar (Panjab, Índia).

Organització

No hi ha una estructura jeràrquica que organitzi els sikhs que es troben arreu del món. Malgrat que en determinades àrees existeixen associacions de temples que han esdevingut molt poderoses, en principi, cada gurdwara és plenament independent. Internament, cada gurdwara sol organitzar-se mitjançant una junta directiva amb un president, els càrrecs de la qual no necessàriament han de desenvolupar funcions religioses.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Calendaris i horaris

Els sikhs tenen el seu calendari propi, el Nanakshahi. A partir d'aquest calendari determinen les seves festivitats, entre les quals des-

taca la festa del naixement del seu fundador, el Guru Nanak, a mitjan novembre, el Baisakhi (13 o 14 d'abril), que commemora la creació de la khalsa, un orde religiosomilitar sikh, i el Divali (octubre-novembre), que rememora l'alliberament d'un guru sikh del seu captiveri. En aquestes jornades, es reparteix als temples un pastís ritual anomenat Karah prashad, tal com es fa en les celebracions de cada diumenge.

Els símbols

Els sikhs poden triar formar part de la khalsa, un orde religiós creat pel desè guru sikh, amb l'objectiu de preservar l'essència del sikhisme davant de qualsevol adversitat. Quan un sikh s'uneix a la khalsa, es du a terme una cerimònia especial anomenada *amrit*. Els sikhs que han dut a terme aquesta cerimònia són anomenats *amritdaris*. En canvi, els que no l'han dut a terme, s'anomenen *sahidaris*. Els amritdaris porten sempre uns elements rituals coneguts com les cinc "kas":

– Kesh: cabells i barba sense tallar. Lligat a aquest compromís, els homes vesteixen un turbant per tal de mantenir els cabells nets i cuidats.

– Kangha: una pinta de fusta.

– Katxera: un tipus específic de roba interior.

– Kara: un braçalet d'acer.

– Kirpan: una navalla.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

La majoria de sikhs són vegetarians i no consumeixen ous. Per aquest motiu, els creients sikhs és probable que sol·licitin menús vegetarians. Els sikhs tenen prohibit el consum d'alcohol.

Davant de situacions de defunció

És habitual que durant el moment de la mort un granthi o algun membre de la comunitat sikh acompanyi el malalt i resi determinades pregàries.

Després de la defunció, els sikhs solen voler rentar completament el cos del difunt i untar-li la boca amb mantega.

Per acomiadar els difunts es fa una cerimònia abans, durant i després de la cremació. Abans de la cremació, el sacerdot recita pregàries al costat del fèretre i en presència de la comunitat. Durant la cerimònia no són habituals les mostres públiques de dolor. És costum vestir roba blanca, símbol de pau per l'ànima del difunt. Després de la cremació pot haver-hi la cerimònia de l'Akhand Paath al gurdwara, el lloc de culte sikh, o al domicili particular.

TAOISME

Les diverses escoles de pensament xineses són sincrètiques i, per tant, podem considerar el taoisme com una religió sempre que no la concebem com un corpus tancat i distingible de la resta de corrents de pensament. El taoisme és un conjunt de sistemes de creences que giren a l'entorn del concepte de Tao, que se sol traduir com *via*.

Doctrina

Tao. El Tao, com a entitat primordial i eterna, existeix abans que res. Tao no té forma, no té límits, ni té nom. De fet, els taoistes condemnem tot coneixement discursiu en introduir multiplicitat a l'ànima, quan cal aspirar a la Unió, és a dir, la unió amb el Tao, preservant-se dels sentits i les passions. Els sentits són considerats obertures per on s'escapa el Tao si no és ben controlat, mentre que les passions i les emocions són causa d'exhauriment del poder vital i espiritual. El Tao no és una divinitat (de fet, n'està per sobre), però és sens dubte objecte dels sentiments religiosos.

Chi. En la cosmologia xinesa, el Chi és l'energia o substància energètica (literalment 'vapor', 'alè'), tant dels éssers humans (Zen Chi), com de la terra (Dih Chi) i l'univers (Tian Chi). Tot ésser viu posseeix el seu propi chi, que tendeix a reequilibrar-se. Quan aquest equilibri es perd, hi ha una malaltia, i per tant cal introduir algun canvi per mantenir o guanyar el chi.

Cada home té una part innata d'aquesta força vital, i ha de pretendre no dissipar-la amb activitat sensorial, sinó controlar-la, fer-la circular a través del sistema de meridians i incrementar-la, eixamplant així la vida (objectiu implícit de tot el taoisme). El sistema de meridians consisteix en el complex de canals i òrgans vitals per on circula l'energia, i és la base de tota la medicina xinesa. Acupuntura, herbes, alquímia interior, meditació, massatges, fengshui, respiració guiada,

fangchung (pràctiques sexuals), txikung i la resta d'arts marcial no són més que tècniques que a través de mecanismes diversos pretenen una circulació del chi més fluida.

Com els antics xinesos, entenen l'univers com un tot dinàmic, en constant canvi i transformació, dintre del qual hi ha l'home com un microcosmos, amb correspondència entre els seus òrgans i les parts de l'univers.

Divinitats. En el taoisme es lloen divinitats i el mateix Tao Te King es pot interpretar amb i sense divinitats (encara que les traduccions occidentals solen fer prevaler aquesta última versió). De fet, el Tao és tan genèric i insondable que les divinitats en representen una part o, millor dit, una fase. Així i tot, cada escola adora una sèrie de divinitats, que no sempre coincideixen amb les dels altres corrents, encara que hi tenen un paper afí. Els temples, per exemple, sempre estan dedicats a alguna divinitat, que alhora està subjecta a altres divinitats, dintre d'una complexa jerarquia divina.

Llibres sagrats i textos fonamentals

El Daozang (cànon taoista) es compon de més d'un miler i mig d'obres d'estils i èpoques molt diverses. En destaca el Daodejing, atribuït a Laozi, que la tradició situa entre els segles VI i IV aC.

Ritus més importants

El nucli de tot ritual taoista és l'ordre i l'harmonia en tots els nivells: el cosmos, la societat i la interioritat de les persones. Els rituals impliquen purificació, meditació i ofrenes a les deïtats. El ritual taoista més important és el chiao, un ritu de renovació còsmica que al seu torn es compon de diversos rituals. Els rituals del temple es poden utilitzar per regular el chi i equilibrar el flux del yin i el yang, tant per a persones com per a la comunitat. Inclouen pregàries, meditacions sobre talismans, cants i recitacions.

Autoritats religioses o persones consagrades al culte

Cada mestre crea la seva escola, i no hi ha cap autoritat que els representi o que esdevingui un referent per sobre dels altres.

Organització

Actualment hi ha dos grans corrents taoistes: Quanzhen i Zhengyi, que difereixen únicament en la pràctica. Si bé existeixen monestirs, la forma habitual d'organitzar-se és a partir de la relació mestre-deixeble. A casa nostra, els seguidors d'un mestre se solen agrupar en una associació.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Els símbols

Alguns taoistes poden mostrar la voluntat de tenir determinats talismans, llibres, miralls o plantes.

Hi ha una vestimenta tradicional xinesa que facilita els exercicis físics, però no és la indumentària habitual.

Calendaris i horaris

Les principals festes taoistes s'escauen en els solsticis i equinoccis. Tot i així, hi ha més festes locals i sovint es confonen amb d'altres de caràcter secular allunyades del sentit originari. Cal destacar-ne les següents:

– Any Nou xinès o Festival de Primavera (celebrada amb balls, focs artificials, flors i regals).

– Yuanxiao / Shangyuan. Festival dels Fanals Sota la bandera del cel (primera part de l'Any Nou Xinès), que marca el final de les festes de Cap d'Any.

– Taishang Laojun. Festival en honor de Laozi

- Qingming. Festa de llum pura. Visita i neteja de les tombes de la família.
- Duanwu. Curses tradicionals amb vaixells decorats amb forma de drac.
- Guijie / Zhongyuan. Festival de les Ànimes. Sota el signe de la Terra (segona part de l'any xinès), són les cerimònies i ofrenes a les “ànimes perdudes”.
- Zhongqiu. Festa del Festival de mitjans de tardor en honor de la lluna, coneguda pels seus pastissos.
- Xiayuan. Festa que celebra la tercera i última part de l'any xinès. Dedicat a la divinitat de l'aigua.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

Els taoistes es fixen tant en els aliments com en la forma de prendre'ls, per tal que l'alimentació ajudi a fluir el chi (estar relaxat, no tenir pressa, seure en posició correcta, mastegar bé, no ingerir aliments en temperatures extremes, etc.) Els monjos són vegetarians i algunes persones taoistes poden sol·licitar seguir una dieta vegetariana.

Davant de situacions de defunció

Per acomiadar els difunts és tradicional que la família transporti el fèretre durant una part del trajecte en el camí cap a la tomba. Abans que se li doni una destinació final, els familiars i amics s'acomienen del difunt.

Durant la vetlla, de vegades es cremen alguns papers que representen béns materials que, segons la religiositat popular xinesa, la persona tindrà en la pròxima vida.

Preferiblement, el difunt és enterrat en tombes fengshui, després d'un mínim de dos dies a partir de la defunció.

JUDAISME

El judaisme és la religió del poble d'Israel i es fonamenta en el pacte entre Déu i Abraham narrat en el llibre del Gènesi. La comunitat jueva calcula que en l'actualitat a Catalunya són uns 15.000, molts d'ells originaris d'Amèrica del Sud. S'organitzen al voltant de diverses comunitats amb diferents orientacions doctrinals.

Cal tenir en compte que també es pot parlar del judaisme com a cultura, i en aquest cas podem referir-nos als jueus independentment de la seva fe.

Cal aclarir que els termes *jueu* i *israelita* es poden utilitzar com a sinònims, mentre que *israelià* fa referència a l'Estat d'Israel, creat el 1948.

Doctrina

És difícil especificar amb poques paraules quina és la doctrina jueva, atès que no existeixen uns "articles de fe" de caire dogmàtic. Per això, al llarg dels segles, diverses persones han intentat sistematitzar les creences del judaisme. El més famós d'aquests intents fou el que realitzà Maimònides en el segle XIII. Va donar lloc als tretze principis de fe que, de manera resumida, són aquests:

1. El món va ser creat per Déu i és dirigit per Ell.
2. Existeix un únic Déu.
3. Déu no té un caire corporal.
4. Déu és el principi i l'eternitat.
5. Les oracions només poden ser dirigides a Déu.
6. Les paraules dels profetes són veritats.
7. Moisès és el patriarca dels profetes de tots els temps.
8. La Torà d'avui dia és la mateixa que Déu va lliurar a Moisès.
9. La Torà és eterna i no està sotmesa a modificacions.

10. Déu és omniscient.
11. Déu premia els que segueixen els preceptes religiosos i castiga els que no ho fan.
12. Un messiès arribarà en el futur.
13. Els morts ressuscitaran quan sigui voluntat de Déu.

En general, hom sol distingir entre el judaisme ortodox (o tradicional), conservador (o moderat), i el reformat (progressista o liberal). Les fronteres entre l'un i l'altre són imprecises. Les diferències provenen de la interpretació de la llei jueva de forma estricta (ortodoxos), flexible (conservadors) o adaptada a la societat (reformats). Aquestes diferències són més perceptibles en aquells rituals que caracteritzen els jueus: lleis alimentàries, ús de la llengua vulgar a la sinagoga, igualtat entre homes i dones, el rigor en el compliment del sàbat, l'estatus dels conversos, etc. En termes religiosos, les diferències entre sefardites (jueus d'origen hispànic) i asquenasites (jueus d'origen de l'Europa nord-occidental) no són tan significatives com les que separen per les opcions ideològiques que hem esmentat.

Llibres sagrats i textos fonamentals

Tanakh: És el nom que els jueus donen a les Escriptures (que corresponen a les que els catòlics anomenen Antic Testament), i que estan compartimentades en tres grans seccions: la Torà, que inclou els cinc primers llibres de la Bíblia (Gènesi, Èxode, Levític, Nombres i Deuteronomi) i especifica quines són les lleis per les quals s'ha de regir la vida dels jueus; els llibres dels Profetes o Neviïm, i els altres Escrits o Ketuvim.

Talmud: És un recull de comentaris rabínics a la llei jueva. Es divideix en la Mixnà (que conté tractats sobre la llei civil i criminal, matrimoni, rituals, festes, etc.) i la Guemarà (consistent en comentaris a la Mixnà).

Ritus més importants

Els jueus duen a terme tres oracions al llarg del dia:

– Saharit: l'oració del matí, dins de les tres hores següents a la sortida del sol. Per dur a terme aquesta pregària, els jueus utilitzen el *tal·lit*, un xal ritual, i els *tefil·lín*, unes petites caixes que se situen per distintes parts del cos i a l'interior de les quals hi ha fragments de les Escripures Sagrades.

– Minha: oració del migdia-tarda.

– Arbit: oració del capvespre-nit.

La principal celebració dels jueus al llarg d'una setmana és el sàbat (“dissabte”), que s'allarga des de la posta de sol del divendres fins al crepuscle del dissabte. Aquesta jornada ha d'estar plenament dedicada a Déu, de manera que no es pot dur a terme cap mena de treball. A la sinagoga, el dissabte, igual que els dies festius, es duen a terme les oracions esmentades. Als domicilis particulars, la dona jueva ha de rebre el sàbat encenent dues espelmes i posant a la taula un mantell blanc sobre el qual es disposen dos pans trenats i una copa plena de vi. El cap de família recita la benedicció, anomenada *quidduix*.

Autoritats religioses i persones consagrades al culte

La màxima autoritat religiosa a l'interior d'una sinagoga és el rabí. El rabí no és un sacerdot sinó un erudit en la llei jueva. La seva tasca principal és la de proporcionar formació religiosa a les persones que assisteixen a la sinagoga, tot i que sovint també és l'encarregat de realitzar la circumcisió dels infants, celebrar casaments i funerals, controlar la mort dels animals de manera ritual, etc.

Organització

Els jueus s'organitzen fonamentalment al voltant de les sinagogues. Dins de cada sinagoga s'acostumen a constituir diversos grups desti-

nats a atendre les diferents necessitats que es deriven de la llei jueva (alimentació, funerals, etc.). D'altra banda, a nivell internacional, sovint sorgeixen unions de diverses sinagogues que comparteixen una mateixa orientació doctrinal.

Costums i rituals que poden incidir en l'àmbit dels serveis socials

Els símbols

Els homes acostumen a dur el cap cobert amb una quipà (petita gorra jueva) o una gorra. La quipà es porta sobretot durant els àpats, les pregàries i els dies festius. Simbolitza la necessitat de tenir sempre present Déu, que està per sobre de tot i de tothom. També és costum que els homes jueus portin, per sota de la camisa, un tal·lit petit, una peça de roba blanca amb serrells que pengen de les quatre puntes i que recorden totes les observances.

Els serveis de menjador i d'adquisició d'aliments

Els jueus distingeixen els aliments entre *caixer* (aptes) i *taref* (no aptes) en funció dels aliments i del seu procés de cocció, en base al capítol 11 del Levític. És possible que en serveis de menjador demanin una dieta vegetariana.

A l'hora de menjar, els homes es posen la quipà, que és un signe de respecte a Déu i que la divinitat està per sobre de les persones i les protegeix, i han de dir una oració en veu alta o baixa, abans i després de l'àpat, com a agraïment.

Al llarg de l'any, els jueus poden dur a terme diversos dejunis. Els més seguits són els que es realitzen durant les festivitats del Yom Kippur (celebrat el dia 10 del mes jueu de tixri) i de Tisha B'Av (9 d'av). És per això que algunes persones poden tenir la voluntat de dur a terme determinats dejunis.

Algunes persones jueves poden voler dur a terme determinats dejunis.

Calendaris i horaris

En el calendari jueu (solar i lunar alhora), l'any comença la primera quinzena de setembre, en la festivitat de Roix ha-Xanà (any nou jueu), i vuit dies més tard és el dia del perdó o de l'expiació, el Yom Kippur, el dia més solemne del calendari, en què tots els jueus fan dejuni estricte. Una altra festa important és la festa de Sucot, o festa de les Cabanes, que commemora el temps en què el poble d'Israel va caminar pel desert. Cap a la primavera se celebren dues festes molt importants, el Pèssah (la Pasqua jueva) i el Xavuot (Pentecosta), dues festes que es viuen principalment en l'àmbit familiar.

Aquestes cinc festes són les que es reconeixen com a principals a l'Acord de Cooperació de 1992 citat anteriorment. Segons l'article 12 d'aquest l'Acord, l'alumnat d'aquesta confessió religiosa estarà dispensat d'assistir a classe i de fer exàmens els dissabtes i les festivitats religioses esmentades, a petició pròpia o de qui n'exerceixi la pàtria potestat o la tutela.

Altres festes que s'acostumen a celebrar són la Simkhat Torà (la festa de la Torà) i, cap a primers de desembre, la Hanukkà, que és la festa de les Llums.

Algunes persones jueves poden voler seguir de forma molt estricta la regla de no treballar des de la posta de sol del divendres fins a la posta de sol del dissabte o per les festivitats religioses. Aquesta norma religiosa també és contrària a l'ús de certes eines o de fer certes tasques.

Davant de situacions de defunció

Per acomiadar els difunts es fa una cerimònia en record seu, al tanatori, a la sinagoga o al cementiri. Al cementiri es fan oracions i la cerimònia de la *keria* (esquinçat de vestidures). Entre els jueus no és habitual que s'enviïn flors en homenatge al difunt. Un cop al cemen-

tiri, hi entren el rabí i la família darrere del fèretre. Es baixa el fèretre a la tomba i es recita: “Ha arribat al seu lloc de descans en pau”. Després el rabí agafa una mica de terra i la tira damunt la tomba. La família i els coneguts fan el mateix. Es resen dues oracions: el rabí recita el *maleh rajamin*, mentre que els familiars més propers al difunt reciten el *qaddix* (oració de dol).

Molts jueus posen pedres sobre les tombes com a senyal de record cap al difunt.

ANNEX III. QUADRE RESUM SOBRE CONFESIONS RELIGIOSES

Confessió religiosa	Símbols i indumentària	Calendari	Alimentació	Final de la vida
Església catòlica	Desig de dur alguns símbols com collarets amb crucifixos o rosaris.	Voluntat de celebrar el Nadal, la Pasqua i altres festes del calendari litúrgic.	Voluntat d'abstenir-se de menjar carn els divendres de Quaresma i de dejunar el Dimecres de Centra i el Divendres Sant.	Voluntat de fer pregàries durant el període de vetlla i de celebrar un funeral amb el cos present i un ritu de comiat al cementiri.
Esglésies evangèliques	Desig de dur alguns símbols, com una creu penjada al coll. Absència d'ús de símbols en les celebracions.	Voluntat de commemorar el Dia de la Reforma i de celebrar el Nadal i la Setmana Santa		Desig de celebrar una cerimònia en record del difunt amb el cos present i de fer una lectura bíblica o pregària al cementiri.
Islam	Voluntat de moltes dones de cobrir-se el cap.	Voluntat de celebrar el Ramadà i la festa del Sacrifici	Sol·licituds de menús <i>halal</i> , vegetarians o lliures de porc. Voluntat de celebrar el Ramadà i dejunar durant el dia.	Voluntat de rentar el cos i que no sigui tocat per cap persona del sexe contrari. Pregàries al tanatori i al cementiri. Desig d'enterrar a terra el difunt tan aviat com sigui possible.
Testimonis cristians de Jehovà		Commemoració de la Mort de Jesucrist el dia 14 del mes jueu de Nissan (març o abril) Rebuig a participar en celebracions altres que les pròpies religioses i en actes que violin la seva neutralitat política.	Voluntat de no consumir aliments que tinguin sang en la seva composició.	Rebuig a rebre transfusions de sang en qualsevol tractament. Celebració d'una conferència en record del difunt.

Confessió religiosa	Símbols i indumentària	Calendari	Alimentació	Final de la vida
Budisme		Voluntat de celebrar el Dia de Buda (Vesakha Puja) i altres festivitats en funció del corrent.	Voluntat de seguir una dieta vegetariana i d'abstenir-se de prendre medicaments produïts utilitzant animals.	Pregària al lloc on es troba el difunt. Voluntat de no tocar el cos del difunt durant el màxim de temps possible.
Esglésies ortodoxes		Voluntat de celebrar la Pasqua i les festes mòbils segons el calendari julià, i el Nadal i altres festes fixes segons el calendari (gregorià o julià, depenent del patriarcat). Gran Quaresma (calendari julià) Pentecosta (calendari julià)	Voluntat de dejunar durant algunes festivitats senyalades. Voluntat d'abstenir-se de carn, ous i productes làctics durant determinades festivitats i tots els dimecres i els divendres.	Desig de realitzar un funeral amb el cos present i una pregària a peu de tomba.
Hinduisme	Voluntat d'algunes dones de portar rosaris, pírcings i <i>bindis</i> i altres marques rituals.	Voluntat de celebrar el Holi i el Dipavali	Sol·licitud de menús vegans, vegetarians o lliures de porc i de vedella. Voluntat de dejunar durant alguns dies o períodes.	Voluntat de rentar el cos, tapar-lo amb una tela i posar-lo a terra al més aviat possible. Cerimònies prèvies i durant el transcurs de la cremació.
Església adventista del Setè Dia		Descans durant el sàbat, que comença la posta de sol de divendres. Voluntat de celebrar el Nadal i la Setmana Santa	Sol·licitud de menús vegetarians	Cerimònia en record del difunt amb el cos present al tanatori o a l'església.

Confessió religiosa	Símbols i indumentària	Calendari	Alimentació	Final de la vida
Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies	Voluntat de vestir una roba interior determinada.	Voluntat de celebrar el Nadal i la Setmana Santa. Voluntat de seguir la Conferència General de l'Església, retransmesa per televisió.	Rebuig al consum de cafè, alcohol i begudes excitants. Voluntat de dejunar un dia al mes.	Voluntat de vestir el difunt. Cerimònia en record del difunt i dedicació de la tomba, al cementiri.
Fe bahá'í		Voluntat de celebrar les nou festivitats preceptives, sense treballar ni assistir a escola	Rebuig al consum de begudes alcohòliques. Voluntat de fer dejuni diürn durant el mes d'Al·là (2 – 20 de març)	Voluntat de rentar el cos, embolcallar-lo amb un sudari i realitzar una cerimònia en record del difunt.
Sikhisme	Voluntat de dur les 5 k. Voluntat de dur, els homes, el cabell recollit en "ramal" o amb un turbant.	Voluntat de celebrar el Baisakhi o la Divali, entre altres festivitats	Sol·licitud de menús vegetarians o lliures de vedella.	Voluntat que la persona estigui acompanyada d'un granthi o membre de la comunitat en el moment de morir. Voluntat de fer un rentat ritual del difunt. Voluntat de fer una cerimònia abans i després de la incineració.
Taoisme	Voluntat de tenir talismans, llibres, miralls o plantes.	Voluntat de celebrar festes pròpies del calendari xinès.	Alguns taoistes són vegetarians.	Voluntat de cremar alguns papers durant la vetlla. Voluntat que la família transporti el ferretre fins a la tomba

Confessió religiosa	Símbols i indumentària	Calendari	Alimentació	Final de la vida
Judaisme	Voluntat, per part dels homes, de romandre amb el cap cobert	Voluntat de celebrar el Roix ha-Xanà, el Yom Kippur i altres festivitats jueves. Negativa a realitzar determinades tasques durant el sàbat.	Sol·licitud de menús caixer, vegetarians o lliures de porc, en els quals no es barregin productes càrnics amb làctics. Voluntat de dejunar en dies determinats.	Voluntat de celebrar cerimònies al tanatori o a la sinagoga i al cementiri. Costum de posar pedres sobre la tomba del difunt.

ANNEX IV. CALENDARI DE FESTIVITATS RELIGIOSES

Totes les tradicions religioses tenen el seu propi calendari de festes, que estableix tant el principal dia de la setmana com les solemnitats al llarg de l'any. La commemoració de les festivitats i diades pròpies de cada confessió religiosa són un element essencial de la vida de moltes persones. Cada festivitat pot comportar la celebració de determinats ritus o unes demandes alimentàries específiques que poden repercutir en la seva vida quotidiana.

No obstant això, no sempre és fàcil saber amb exactitud les dates en què s'escauen les diferents celebracions, atès que sovint varien d'un any a un altre. La Direcció General d'Afers Religiosos del Departament de Justícia publica cada any, a través de la seva pàgina web, un calendari actualitzat d'aquestes festivitats. Podeu consultar-lo en l'enllaç següent:

<http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/serveis/calendari/>

ANNEX V. RECURSOS

Bibliografia vinculada a la gestió de la diversitat religiosa

AADD. (2015). *Duellum no tan sols. Guia sobre celebracions funeràries de creences i conviccions*. Barcelona: Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós (AUDIR), Grup Mémora i Direcció General d' Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

<http://justicia.gencat.cat/ca/detalls/Article/Duellum-00002>

AA.VV. (2016). *Manual para la gestión municipal de la diversidad religiosa (2a edición revisada)*. Observatorio del Pluralismo Religioso en España. Consultable en línia:

https://www.observatorioreligion.es/upload/96/88/Manual_gestion_municipal.pdf

Diputació de Barcelona. (2006). *Multiculturalitat i dret de culte*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Consultable en línia:

http://www1.diba.cat/l1libreria/pdf/fullejar/36547_fullejar.pdf

Generalitat de Catalunya (2017). *Protocol per a la prevenció i l'abordatge del matrimoni forçat a Catalunya*. Consultable en línia:

https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematic/05immigracio_refugi/08recursosprofessionals/Protocol-per-a-la-prevencio-i-labordatge-del-matrimoni-forcat.pdf

Generalitat de Catalunya. (2016). *Protocol per a l'abordatge de matrimonis forçats*. Girona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematic/05immigracio_refugi/08recursosprofessionals/Protocol_matrimonis_forcats_Girona.pdf

Generalitat de Catalunya. (2007). *Protocol d'actuacions per prevenir la mutilació genital femenina*. Consultable en línia:

http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematic/05immigracio_refugi/08recursosprofessionals/02prevenciomutilaciofemenina/Protocol_mutilacio_catala.pdf

Gomes Faria, R., & Hernando de Larramendi, M. (2011). *Guía de apoyo a la gestión pública de la diversidad religiosa en el ámbito de la alimentación*. Observatorio del Pluralismo Religioso en España. Consultable en línea:

https://www.observatorioreligion.es/upload/72/04/Guia_alimentacion.pdf

Griera i Llonch, M. del M. (2011). *Diversitat religiosa i món local: una mirada a Europa*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Consultable en línea:

http://www1.diba.cat/uliep/pdf/fullejar/49390_fullejar.pdf

Ibáñez, E., Iglesias, A., & Zino, J. (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres penitenciaris de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línea:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documents/Guia_Centres_Penitenciaris.pdf

Sobrevia, X., & Torradeflot, F. (2014). *Atenció religiosa al final de la vida: coneixements útils sobre creences i conviccions*. Barcelona: Obra Social La Caixa. Consultable en línea:

<http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documents/atencioreligiosaalfinaldelavida.pdf>

Ètica, espiritualitat i serveis socials

Benavent, E. (2013). *Espiritualidad y educación social*. Barcelona: UOC.

Román Maestre, B. (2016). *Ética de los servicios sociales*. Barcelona: Herder.

Vilar, J. (2013). *Cuestiones éticas en la educación social: del compromiso político a la responsabilidad en la práctica profesional*. Barcelona: UOC

Guies per al respecte a la diversitat de creences

Generalitat de Catalunya. (2018). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als cementiris de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/06_publicacions/respecte_pluralitat/Guia_Cementiris_2018.pdf

Generalitat de Catalunya. (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences a la via pública*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documentos/GUIA_RESPECTE_VIA-PUBLICA.pdf

Generalitat de Catalunya. (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres sanitaris de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documentos/Guia_Creences_Centres_Sanitaris.pdf

Generalitat de Catalunya. (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documentos/guia_educatius_2015.pdf

Generalitat de Catalunya. (2015). *Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres penitenciaris de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documentos/Guia_Centres_Penitenciaris.pdf

Generalitat de Catalunya. (2008). *Guia per al respecte a la diversitat de creences en l'àmbit funerari*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/06_publicacions/respecte_pluralitat/guia_tanatoris/guia_creences__ambit_funerari.pdf

Documents del Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa

Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa (2021). *Diversitat religiosa i mitjans de comunicació. Una expressió de la voluntat de diàleg*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/08_consell_assessor/CADR-5-cat-diversitat-rel-mitjans-comunicacio.pdf

Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa. (2017). *El Lloc de les tradicions religioses i espirituals en el país que volem: directrius*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documentos/CADR_Doc4_cat.pdf

Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa. (2015). *Acollir el foraster: l'hospitalitat com a deure i actitud espiritual*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

<http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documentos/DocCADR3.pdf>

Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa. (2015). *L'aportació social de les tradicions religioses dins les societats obertes: les religions com a capital sociocultural*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

<http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/documentos/doccadr2.pdf>

Consell Assessor per a la Diversitat Religiosa. (2013). *La Diversitat religiosa en les societats obertes: criteris de discerniment*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

http://justicia.gencat.cat/web/.content/afers-religiosos/02_actuallitat/butlleti/Butlletins_2012-2014/006/documents/doccadr1.pdf

Bibliografia vinculada al coneixement de les diferents confessions religioses:

General

Bentué, A. (2006). *Déu i déus: història de les recerques religioses de l'home*. Barcelona: Claret.

Carod-Rovira, J. L. (ed). (2015). *Les religions a Catalunya*. Lleida: Pagès editors.

Díez de Velasco, F. (2002). *Introducción a la historia de las religiones*. Madrid: Trotta.

Direcció General d'Afers Religiosos, Mapa religiós de Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consultable en línia:

<http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/estudis/Mapa/>

Estruch, J. (2015). *Entendre les religions. Una perspectiva sociològica*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

Estruch, J., Gómez i Segalà, J., Griera, M. del M., & Iglesias, A. (2004). *Les altres religions: minories religioses a Catalunya*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

Melloni, X. (2003). *L'U en la multiplicitat. Aproximació a la diversitat i unitat de les religions*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

Poupard, P. (1998). *Diccionario de las religiones*. Barcelona: Editorial Herder.

Smith, H. (1995). *Las religiones del mundo*. Barcelona: Thassàlia.

Budisme

Ávila, M. (2008). *Una ullada a les religions d'avui: l'hinduisme i el budisme*. Barcelona: Abadía de Montserrat.

Díez de Velasco, F. (2013). *El budismo en España*. Madrid: Akal.

López, D. S. (2009). *El Buddhismo: introducción a su historia y sus enseñanzas*. Barcelona: Kairós.

Església Adventista del Setè Dia

Valls Estebanell, J., et al. (2003). *Compartiendo la esperanza. Cien años de Adventismo del Séptimo Día en España*. Madrid: Editorial Safeliz.

Església catòlica

Bada, J. (2003). *Història del cristianisme a Catalunya*. Lleida: Pagès Editors.

Consell Pontifici de la Justícia i de la Pau (2005). *Compendi de la doctrina social de l'Església*. Barcelona: Editorial Claret.

Església catòlica, (2011). *Catecisme de l'Església catòlica*. Barcelona: Editorial Claret.

Esglésies orientals

Janeras, S. (2011). *Les esglésies orientals. Història, tradició espiritual i visió ecumènica*. Lleida: Pagès Editors.

Díez de Velasco, F. (ed.) (2015). *Las iglesias ortodoxas en España*. Madrid: Akal.

Hinduisme

Vallverdú, J. (2006). *L'hinduisme*. Barcelona: Editorial UOC.

Satyananda, S. (2013). *L'hinduisme*. Barcelona: Fragmenta Editorial.

Islam

Bramon, D. (2016). *L'Islam avui: alguns aspectes controvertits*. Barcelona: Fragmenta.

Garreta i Bochaca, J. (2000). *Els musulmans de Catalunya: immigració i noves comunitats islàmiques*. Lleida: Pagès Editors.

López Bargados, A., Lundsteen, M., & Solé Arraràs, A. (2016). *La pràctica religiosa de les comunitats musulmanes de Barcelona, expressions i problemàtiques*. Barcelona: SAFI. Consultable en línia:

https://www.catalunyareligio.cat/sites/default/files/1469796487informe_islamofobia_ajuntament_de_barcelona_20160727.pdf

Marín i Torné, F.X., Bramon, D., Cabezas López, J.M. (2005). *Islam i Occident: diàleg de civilitzacions*. Barcelona: Edimurtra.

Moreras, J. (1999). *Musulmanes en Barcelona. Espacios y dinámicas comunitarias*. Barcelona: Edicions CIDOB.

Palacios, J. (2009). *Coneixes els nostres veïns musulmans?*, Mataró: Associació Cultural Musulmana Al Ouahda / Associació Cultural Islàmica Annour. Consultable en línia:

<https://www.tarragona.cat/serveis-a-la-persona/serveis-socials/observatori-social-de-la-ciutat-de-tarragona/fixers/altres/eines-per-laccio/coneixes-els-nostres-veïns-musulmans>

Judaisme

Barnes, T. (2006). *Judaísmo: culto, festividades y ceremonias litúrgicas del mundo*. Madrid: San Pablo.

Estanyol, M.J. (2002). *Judaisme a Catalunya, avui*. Barcelona: Editorial Pòrtic.

Protestantisme

Baubérot, J. I W. J.P. (1996). *El protestantismo de la A a la Z*. Rubí. Gayata.

Carod-Rovira, J. L. (2016). *Història del protestantisme als Països Catalans*. València: Tres i Quatre.

Consell Evangèlic de Catalunya (2006). *El protestantisme en 100 paraules* (1a ed.). Barcelona: Publicacions del Consell Evangèlic de Catalunya.

Griera, M. i Clot, A. (2018). *El protestantisme a la ciutat de Barcelona. Retrat d'un col·lectiu heterogeni*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Sikhisme

Farjas, A. (2006). *Desh, Pradesh (el meu país, l'altre país): els panjabis a les comarques gironines*. Girona: Diputació de Girona.

Pániker, A. (2007). *Los sikhs*. Barcelona: Kairós.

Testimonis de Jehovà

Fons i Duocastella, C., & Luque Capelles, B. (2008). “Els testimonis de Jehovà: quan la fe truca a la porta”, *Materials del Baix Llobregat*, 14, 59–64. Consultable en línia:

<http://www.raco.cat/index.php/Materials/article/download/139907/327022>

Ibars Samaniego, L. (2006). “Los Testigos de Jehová: algunas anotaciones”, *Quaderns. Revista de l'Institut Català d'Antropologia*, 7. Consultable en línia:

<http://www.antropologia.cat//antiga/quaderns-e/07/Ibars.htm>.

Webgrafia institucional

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya
<http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/>

Observatorio del Pluralismo Religioso en España:
www.observatorioreligion.es

Entitats de diàleg interreligiós

Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós:
www.audir.org.

Grup de Treball Estable de Religions:
www.grupdereligions.org.

EDICIÓ:
Generalitat de Catalunya

Departament de Justícia
www.gencat.cat/afersreligiosos
[@afersreligiosos](https://twitter.com/afersreligiosos)